

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛЯЩЕНКО Наталія Борисівна

УДК 32-027.22:659.3/.4](4-6V4:477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**Політичні трансформації інформаційного простору
країн Вишеградської групи: досвід для України**

Спеціальність 052 «Політологія»

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Подається на здобуття наукового ступеня

доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____Н.Б.Лященко

Науковий керівник – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Валентина Андріївна Гошовська

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Лященко Н.Б. Політичні трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи: досвід для України. – На правах рукопису. – Київ, 2024.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з політології за спеціальністю 052 «Політологія». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024.

У дисертації вирішене актуальне наукове завдання, що полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи та розробленні перспективних напрямів застосування даного досвіду в сучасних умовах України.

Запропоновано модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні, метою якої є отримання вторинної, обробленої інформації на основі зібраних початкових даних, яка служить основою для ухвалення управлінських рішень; враховуючи потреби користувачів та забезпечуючи ефективний обмін даними та аналітичну підтримку, така мережа може сприяти покращенню діяльності органів державної влади та прийняттю обґрунтованих рішень на основі доступної та актуальної інформації; етапи розробки моделі розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів: формування команди фахівців; залучення партнерів; створення правової та організаційної бази; аналіз потреб і вимог; визначення ролей та функцій; забезпечення безпеки; створення інфраструктури; розробка стандартів та протоколів; залучення громадськості; міжнародне співробітництво; моніторинг та оновлення; ітеративний підхід; поширення досвіду; забезпечення навчання та підтримки; оцінка результативності.

Удосконалено перелік основних аспектів політичної трансформації інформаційного простору в умовах глобалізації та цифрової трансформації, зокрема таких, як: зміна засобів комунікації (технологічний прогрес і поширення

Інтернету та соціальних мереж впливають на способи комунікації між політичними акторами та громадянами); зростання впливу соціальних мереж (соціальні мережі стали важливими платформами для політичних дискусій, мобілізації громадськості та поширення інформації); збільшення доступності інформації (Інтернет надає широкий доступ до різноманітної інформації про політичні процеси, діяльність політичних партій, кандидатів та урядових структур); виклики дезінформації та фейкових новин (з розширенням інформаційного простору з'являються нові виклики, пов'язані з поширенням дезінформації, маніпуляціями та фейковими новинами); залучення громадськості до політичних процесів (політична трансформація інформаційного простору може сприяти залученню громадян до політичного життя).

Виокремлено можливі шляхи імплементації досвіду політичної трансформації інформаційного простору в країнах Вишеградської групи в Україні: забезпечення правового і політичного середовища, що гарантує свободу слова, незалежність ЗМІ та запобігає цензурі; заохочення розвитку незалежних, плюралістичних медіаорганізацій, які забезпечують різноманітність поглядів та дозволяють громадянам отримувати об'єктивну інформацію; посилення прозорості влади шляхом розробки і впровадження законодавства, що гарантує доступ до публічної інформації, в тому числі діяльності державних органів; розробка і впровадження ефективних механізмів для виявлення та розповсюдження дезінформації, а також підвищення медійної грамотності серед громадян; стимулювання інноваційного сектору та розвитку цифрової економіки, що сприятиме розширенню доступу до інформації та електронної взаємодії з владою; забезпечення фінансової та організаційної підтримки громадських медіаорганізацій, які гарантують незалежну журналістику та представляють інтереси громадян; розробка механізмів співпраці з країнами Вишеградської групи у сфері медіа та інформаційної безпеки для обміну досвідом, розробки спільних стратегій та координації заходів; впровадження медійної грамотності в освітніх програмах, що допоможе громадянам розуміти та

аналізувати інформацію, розповсюджену ЗМІ та соціальними мережами; залучення до міжнародних ініціатив та обміну досвідом з країнами, що досягли успіху у поліпшенні свого інформаційного простору.

Набули подальшого розвитку характеристики інформаційного простору політики; етапи трансформації суспільно-політичної системи, спричинений впливом інформаційно-комунікаційних технологій; класифікація видів моніторингу інформаційного простору у галузі політики; критерії визначення істинності інформації в інформаційному просторі політики; показники діагностування системи моніторингу та оцінки результативності мережі інформаційно-аналітичних центрів та ін.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження особливостей інформаційного простору» розкрито ступінь розроблення наукової проблеми у політології, сутність і структура поняття «політична трансформація інформаційного простору», методологічний інструментарій дослідження особливостей політичної трансформації інформаційного простору; у другому розділі «Характеристика особливостей політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи» розкрито особливості формування інформаційного простору країн Вишеградської групи, нормативно-правову базу функціонування мас-медіа (телебачення, преса, інформаційні агенції, інтернет, соціальні мережі) країн Вишеградської групи, проблемні наслідки політичної трансформації інформаційного простору Угорщини для України; у третьому розділі «Тенденції політичної трансформації інформаційного простору України з урахуванням досвіду країн Вишеградської групи» обґрунтовано модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні, враховано досвід політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи, надано практичні рекомендації з удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства.

Ключові слова: політика трансформації, Вишеградська група, трансформація інформаційного простору, інформаційне середовище, інформаційне суспільство, політична технологія, інформаційні технології, інтелектуальні ресурси, цифрова трансформація, засоби масової комунікації, суспільно-політичні процеси.

ANOTATION

Lyashchenko N.B. Political transformations of the information space of the Visegrad Group countries: experience for Ukraine. – On the rights of the manuscript. – Kyiv, 2024.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in Political Science, specialty 052 "Political Science". – Kyiv National University named after Taras Shevchenko. Kyiv, 2024.

The dissertation solves an urgent scientific task, which consists in the scientific and theoretical justification of the political transformation of the information space of the countries of the Visegrad Group and the development of promising directions for the application of this experience in the modern conditions of Ukraine.

Offered the dissertation study proposed a model for the development of a network of information and analytical centers connected by telecommunications systems with state authorities of different levels in Ukraine, the purpose of which is to obtain secondary, processed information based on the collected initial data, which serves as a basis for making management decisions; taking into account the needs of users and providing effective data exchange and analytical support, such a network can contribute to improving the activities of public authorities and making informed decisions based on available and up-to-date information; stages of developing a model for the development of a network of information and analytical

centers: formation of a team of specialists; involvement of partners; creation of a legal and organizational framework; analysis of needs and requirements; definition of roles and functions; ensuring security; creation of infrastructure; development of standards and protocols; public involvement; international cooperation; monitoring and updating; iterative approach; dissemination of experience; provision of training and support; performance evaluation.

Improved the author improved the list of the main aspects of the political transformation of the information space in the conditions of globalization and digital transformation, in particular such as: change in means of communication (technological progress and the spread of the Internet and social networks affect the ways of communication between political actors and citizens); growing influence of social networks (social networks have become important platforms for political discussions, public mobilization and information dissemination); increasing the availability of information (the Internet provides wide access to various information about political processes, activities of political parties, candidates and government structures); challenges of disinformation and fake news (with the expansion of the information space, new challenges arise related to the spread of disinformation, manipulation and fake news); involvement of the public in political processes (political transformation of the information space can contribute to the involvement of citizens in political life)

Highlighted the dissertation highlighted possible ways of implementing the experience of political transformation of the information space in the countries of the Visegrad Group in Ukraine: ensuring a legal and political environment that guarantees freedom of speech, media independence and prevents censorship; encouraging the development of independent, pluralistic media organizations that provide diversity of views and allow citizens to receive objective information; strengthening the transparency of the government through the development and implementation of legislation that guarantees access to public information, including the activities of state bodies; development and implementation of effective mechanisms for identifying and disseminating disinformation, as well as

improving media literacy among citizens; stimulation of the innovative sector and the development of the digital economy, which will contribute to the expansion of access to information and electronic interaction with the authorities; providing financial and organizational support to public media organizations that guarantee independent journalism and represent the interests of citizens; development of cooperation mechanisms with the countries of the Visegrad Group in the field of media and information security for the exchange of experience, development of joint strategies and coordination of activities; introduction of media literacy in educational programs, which will help citizens understand and analyze information disseminated by mass media and social networks; involvement in international initiatives and exchange of experience with countries that have succeeded in improving their information space;

Acquired further development, the characteristics of the information space of politics have acquired further development; stages of transformation of the socio-political system caused by the influence of information and communication technologies; classification of types of information space monitoring in the field of politics; criteria for determining the truth of information in the information space of politics; indicators of diagnostics of the system of monitoring and evaluation of the effectiveness of the network of information and analytical centers, etc.

In the first chapter "Theoretical and methodological foundations of the study of the features of the information space" the degree of development of the scientific problem in political science is disclosed, the essence and structure of the concept of "political transformation of the information space", a methodological toolkit for the study of the peculiarities of the political transformation of the information space; in the second chapter "Characteristics of the features of the political transformation of the information space of the Visegrad Group countries" the features of the formation of the information space of the Visegrad Group countries, the regulatory and legal basis of the functioning of the mass media (television, press, news agencies, the Internet, social networks) of the Visegrad Group countries, problematic consequences are disclosed political transformations

of the information space of Hungary for Ukraine; in the third chapter "Tendencies of the political transformation of the information space of Ukraine, taking into account the experience of the countries of the Visegrad Group", the model of the development of the network of information and analytical centers connected by telecommunications systems with state authorities of various levels in Ukraine is substantiated, the experience of political transformations of the information space of the countries of the Visegrad Group is taken into account, practical recommendations are given for improving the mechanisms of forming the national informatization infrastructure on the basis of pluralistic and corporate concepts of the political system of society.

Keywords: transformation policy, Visegrad Group, information space transformation, information environment, information society, political technology, information technologies, intellectual resources, digital transformation, mass communication media, socio-political processes.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях:

1. **Лященко Н.Б.** Теоретичні засади трансформації інформаційного простору у публічній владі України. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* № 47/2023. С. 233-239. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua> DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.29>

2. **Лященко Н.Б.,** Лященко Ю. Є. Політичний маркетинг та інформаційний простір : сутність і взаємозалежність. *Наукові перспективи: журнал.* 2023. № 8(38) 2023. С. 178-190. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6045/6079>

Особистий внесок: обґрунтовано сутність і специфіку формування інформаційного простору в державі.

Статті в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. Larysa Komakha, Valentyna Goshovska, Volodymyr Slyshynskyy, Yuriy Lyashchenko, **Natalia Lyashchenko.** Prospects for the development of information and analytical activities in the system of public authority under the conditions of wartime posture in Ukraine. *Economic Affairs (New Delhi),* 2022, october, vol. 67(04s), pp. 697-706. (Скорус). Doi: 10.46852/0424-2513.4s.2022.3 <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4sc.pdf>

Особистий внесок: обґрунтовано тенденції розвитку національної інфраструктури інформатизації, що полягають, зокрема, у створенні інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Лященко Наталія. Проблеми політичної трансформації інформаційного простору сучасної України. *Практична політологія: тенденції і перспективи*: зб. матеріалів I-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) / за заг. ред. В.А.Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. С. 45 – 50. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3> (дата звернення 26.01.2021).

2. Лященко Наталія, Юрій Лященко. Тенденції політичної трансформації інформаційного простору в Україні: *30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 10 вересня 2021 / За ред. Л.Г.Комахи, О.М.Андрєєвої, В.А.Гошовської. К.: ННІ ПУДС КНУТШ. С. 54 – 56 URL: <http://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/5e2f5bc9-7e3f-4bb1-8017-18758fd31148.pdf>

3. Лященко Наталія. Розвиток інформаційного простору України в період війни: *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/316/files/dbca2488-6b24-4608-9db6-0931798c158b.pdf>, С. 213-215. (РОЗДІЛ 1)

4. Наталія Лященко. Особливості діяльності інформаційно-аналітичних центрів органів публічної влади в Україні: *Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління*: матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 160-163.

5. Наталія Лященко. Інформаційний простір сучасної України на захисті держави. *Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу*: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. – Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2022. С. 73-75.

URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/63d065dc-20b2-4aac-b9f2-5a97a55ca011.pdf>

6. Наталія Лященко. Єдність - запорука перемоги. Міжнародний досвід Вишеградської групи для України. *Соборність України: політика духовної спільності, національних традицій і цінностей* : матеріали 10-го ювілей. щоріч. Всеукр. наук.-практ. круглого столу до Дня Соборності України (Київ, 25 січ. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023. С.80-82. <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4c2653df-781c-46aa-91c0-b5009e44965f.pdf>

7. Валентина Гошовська, Наталія Лященко. Трансформація інформаційного простору у публічній владі України: особливості та перспективи. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього*: матеріали щорічної Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26-27 квітн. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023., 380 с. С. 309-311. <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	14
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	23
1.1. Ступінь розроблення наукової проблеми у політології	23
1.2. Сутність і структура поняття «політична трансформація інформаційного простору»	37
1.3. Методологічний інструментарій дослідження особливостей політичної трансформації інформаційного простору	54
Висновки до розділу 1	70
РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ.....	73
2.1. Особливості формування інформаційного простору країн Вишеградської групи	73
2.2. Нормативно-правова база функціонування мас-медіа (телебачення, преса, інформаційні агенції, інтернет, соціальні мережі) країн Вишеградської групи	97
2.3. Проблемні наслідки політичної трансформації інформаційного простору Угорщини для України	120
Висновки до розділу 2.....	132
РОЗДІЛ 3 ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ	137
3.1. Урахування досвіду політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи	137
3.2. Практичні рекомендації з удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства	152
3.3. Модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні.....	171
Висновки до 3 розділу.....	187

ВИСНОВКИ	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	198
ДОДАТКИ	221

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ВР – Верховна Рада

В4 – Вишеградська четвірка

ГО – громадська організація

ЄС – Європейський Союз

ЗУ – Закон України

ЗМІ – засоби масової інформації

ІАС – інформаційно-аналітична система

ІКС – інформаційно-комунікаційне середовище

ІКТ – інформаційно-комунікаційна технологія

ІТС – інформаційно-телекомунікаційна система

КМУ – Кабінет Міністрів України

НАТО – Організація північноатлантичного договору

ОДВ – Органи державної влади

ОМС – Органи місцевого самоврядування

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОПР – особа, яка приймає рішення

РФ – російська федерація

СППР – система підтримки прийняття рішень

США – Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження політичної трансформації інформаційного простору є надзвичайно актуальним у сучасному контексті. Зростання впливу інформаційних технологій та соціальних мереж створює нові можливості і виклики для політичних процесів у країні. Одним із ключових аспектів цього дослідження є розуміння, як інформаційні технології впливають на формування політичних думок та переконань серед громадян. Інформаційний простір став майданчиком для розповсюдження фейкових новин, маніпуляцій та дезінформації. Це може значно вплинути на політичну стабільність, виборчі процеси та загальний рівень довіри до політичних інституцій.

Дослідження політичної трансформації інформаційного простору також виявляє, які нові актори з'являються у політичному процесі через використання інформаційних технологій. Соціальні мережі, блоги та інші онлайн-платформи дають можливість громадськості активно висловлювати свою думку і брати участь у політичних дебатах, що може призвести до змін у владних структурах та політичних процесах. Крім того, дослідження політичної трансформації інформаційного простору допомагає розуміти, які заходи можна прийняти для забезпечення політичної стабільності та впливу населення. Загалом, дослідження політичної трансформації інформаційного простору є надзвичайно важливим для розуміння сучасних викликів та можливостей, які пропонує технологічний світ. Розуміння динаміки політичних процесів у контексті інформаційного простору є ключовим для розвитку демократії, стабільності та довіри в українському суспільстві.

Теоретико-методологічні засади та загальні питання щодо політичної трансформації інформаційного простору вивчалися такими науковцями, як: І. Антошина, Л. Артюшин, О. Лагодний, Ю. Балицька, С. Барматова, Д. Башманівський, Н. Белоусова, І. Бінько, М.Бусленко, О. Висоцька, С. Гнатюк, В.Гошовська, О. Греськів, О. Грицунов, Л.Даниленко, Л. Данча, Х. Дацишин, А.

Доброволька, О. Долженков, О. Дубас, С. Єсімов, Ю. Завгородня, Б. Калініченко, О.Карпенко, А. Коршун, С. Матвієнків, Р.Марутян, А. Міщенко, Н. Мороз та ін.

Незважаючи на значну кількість напрацювань у досліджуваній темі все ж комплексного дослідження політичної трансформації інформаційного простору не проводилось. У зв'язку з цим, виникла потреба в обґрунтуванні актуальних наукових і прикладних проблем політичної трансформації інформаційного простору іноземних країн, зокрема тих, що, об'єднавшись навколо проблем демократичного розвитку, успішно пройшли процедури входження до держав – учасниць Європейського Союзу, й успішно імплементували європейський досвід у власні країни. В першу чергу мова йде про країни Вишеградської групи – Польща, Чехія, Словачія, Угорщина.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження відповідає комплексному науковому проекту Національної академії державного управління при Президенті України «Державне управління та місцеве самоврядування» у рамках науково-дослідних робіт кафедри парламентаризму та політичного менеджменту досліджень, а також кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема, за темами:

– «Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства» (номер державної реєстрації 0120U101662), у рамках якої обґрунтовано, що трансформація інформаційного простору у публічній владі України має особливе значення і перспективи., зокрема в умовах глобальних змін.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи та розроблення перспективних напрямів застосування даного досвіду в сучасних умовах України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення відповідних завдань:

- визначити сутність і структуру поняття «політична трансформація інформаційного простору»;
- розкрити методологічний інструментарій дослідження особливостей політичної трансформації інформаційного простору;
- з'ясувати особливості формування інформаційного простору країн Вишеградської групи та охарактеризувати нормативно-правову базу функціонування мас-медіа у них;
- виявити проблемні наслідки політичної трансформації інформаційного простору Угорщини для України;
- визначити можливості імплементації досвіду політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи;
- розробити практичні рекомендації з удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства;
- розробити й обґрунтувати модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні.

Об'єкт дослідження – механізми політичної трансформації інформаційного простору.

Предмет дослідження – виявлення передового досвіду країн Вишеградської групи щодо політичної трансформації інформаційного простору і його можливого застосування в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою реалізації поставленої мети дослідження є використання комплексу загальнонаукових і спеціально-наукових методів, таких як: метод аналізу і синтезу – для обґрунтування об'єкта дослідження; узагальнення – для розкриття теоретико-методологічних засад політичної трансформації інформаційного простору країни у сучасних умовах; порівняльний метод та метод систематизації – для вивчення поняття політичної трансформації інформаційного простору; системний метод – для розкриття концептуальних основ політичної

трансформацій інформаційного простору країни; комплексний науковий підхід – для вдосконалення понятійного апарату дослідження; методи прогнозування та екстраполяції – при дослідженні впливу політичної трансформацій інформаційного простору країн Вишеградської четвірки на Україну; метод моделювання – для розроблення напрямків удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства; метод систематизації й узагальнення – для теоретичного узагальнення й формулювання висновків та пропозицій.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, монографії та дисертації науковців, нормативно-правові акти та директивні документи, які стосуються питань політичної трансформацій інформаційного простору.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи та розробленні перспективних напрямів застосування даного досвіду в сучасних умовах України, що конкретизовано у низці наукових положень, де:

уперше:

– обґрунтовано і розроблено модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні, що ґрунтується на: а) засадах плюралістичної й корпоративної концепцій; б) нормативно-правовому, організаційно-кадровому, інформаційно-комунікаційному механізмах їх реалізації; в) етапах створення інфраструктури для обробки вторинної інформації на основі зібраних первинних даних, забезпечення ефективного обміну ними й аналітичної підтримки для прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення прозорості і відкритості їх діяльності ;

– *удосконалено:*

- етапи розроблення моделі розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів;

- теоретичний зміст базових понять дослідження «інформаційний простір», «інформаційне середовище», «інформаційно-комунікативне середовище», «політична трансформація інформаційного простору»;

- особливості політичної трансформації інформаційного простору в умовах глобалізації та цифрової трансформації: зміна засобів комунікації; зростання впливу соціальних мереж; збільшення доступності інформації; виклики дезінформації та фейкових новин; залучення громадськості до політичних процесів;

- шляхи імплементації досвіду політичної трансформації інформаційного простору в країнах Вишеградської групи в Україні: забезпечення правового і політичного середовища; заохочення розвитку незалежних, плюралістичних медіаорганізацій; посилення прозорості влади шляхом розробки і впровадження законодавства; розробка і впровадження ефективних механізмів для виявлення та розповсюдження дезінформації, підвищення медійної грамотності серед громадян; стимулювання інноваційного сектору та розвитку цифрової економіки; забезпечення фінансової та організаційної підтримки громадських медіаорганізацій; розробка механізмів співпраці з країнами Вишеградської групи у сфері медіа та інформаційної безпеки для обміну досвідом, розробки спільних стратегій та координації заходів; впровадження медійної грамотності в освітніх програмах; залучення до міжнародних ініціатив та обміну досвідом з країнами, що досягли успіху у поліпшенні свого інформаційного простору;

набули подальшого розвитку:

- характеристики інформаційного простору політики: оперативність, щільність, відкритість, зворотний зв'язок, сегментація і стратифікація, нерівність та ієрархія;

- етапи трансформації суспільно-політичної системи, спричинені впливом інформаційно-комунікаційних технологій;

- класифікація видів моніторингу інформаційного простору у галузі політики - динамічний, конкурентний, порівняльний, комплексний;
- критерії визначення істинності інформації в інформаційному просторі політики – обґрунтованість; відсутність протиріч між певними твердженнями, поданими в повідомленні; відсутність протиріч усередині групи повідомлень, які надійшли з одного чи групи джерел за певний часовий період; відсутність протиріч з існуючими моделями інтерпретації та моделями предметної області; критерій авторитету джерела чи рівень захищеності носія (документа);
- показники діагностування системи моніторингу та оцінки результативності мережі інформаційно-аналітичних центрів: доступність; пропускна здатність; затримки; безпека; продуктивність; використання ресурсів; інтеграція та сумісність; підтримка та сервіс; фінансові показники; інноваційність.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні теоретико-методологічних і практико-прикладних положень, оформлених у конкретні пропозиції, які можуть бути реалізовані й покладені в основу подальшого вдосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства з метою ефективної політичної трансформацій інформаційного простору України.

Запропоновані теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути покладені в основу розроблення й реалізації раціональної політичної трансформацій інформаційного простору України.

Окремі положення дисертації використовувались у діяльності: Комунального підприємства Київської міської ради «Радіостанція «Голос Києва»» (довідка від 08.04.2021 р.); ГО «Академія педагогічних наук (довідка від 03.09.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, які характеризуються новизною і становлять цінність для розвитку науки політологія, отримані автором самостійно.

У спільній статті з Лященком Ю.Є. обґрунтовано сутність і специфіку формування інформаційного простору в державі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи були презентовані та обговорені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Висновки, положення та результати дисертаційної роботи доповідались на: I-й Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції на тему: «Практична політологія: тенденції та перспективи» («Practical Politology: tendencies and perspectives») (17 березня 2021 р., м. Київ); 2-му Конгресі парламентаристів на тему: «Конституція України – запорука консолідації українського суспільства» з нагоди 25-річчя ухвалення Конституції України за участю народних депутатів України, керівництва Апарату Верховної Ради України, представників ГО «Академія парламентаризму» (14 квітня 2021, м. Київ); Щорічному Всеукраїнському круглому столі до Дня Гідності і Свободи України за участю народних депутатів України на тему: «Національна гідність як складова політичної культури суспільства» (20 листопада 2020, м. Київ); Щорічному Всеукраїнському круглому столі до Дня Соборності України за участю народних депутатів України на тему: «Розвиток соборної України в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії» України (25 січня 2021, м.Київ); Другому Конгресі парламентаристів на тему «Конституція України - запорука консолідації українського суспільства» з нагоди 25-річчя ухвалення Конституції України (14 червня 2021 року, м.Київ); Міжнародній науково-практичній конференції до 30-тиріччя Незалежності України (10 вересня 2021, м.Київ); Щорічному Всеукраїнському круглому столі до Дня Гідності та Свободи України на тему «Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу» (23 листопада 2022, м. Київ); 10-му ювілейному щорічному Всеукраїнському науково-практичному круглому столі до Дня Соборності України (23 січня 2023, м. Київ).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 10 публікаціях, зокрема у 3 публікаціях у наукових фахових

виданнях України, у т.ч. 1 – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Scopus, 7 публікаціях у матеріалах і тезах конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Її основний текст викладено на 229 сторінках, загальний обсяг становить 197 сторінок і включає 209 найменувань використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

1.1. Ступінь розроблення наукової проблеми у політології

Значний вплив цифрових технологій, формування глобального інформаційного простору визначають нинішнє суспільство XXI століття, котре має назву ера інформації чи інформаційне суспільство. У даному контексті сучасні дослідники розглядають проблематику дослідження особливостей інформаційного простору саме з позиції глобалізації. Домінуюча роль інформації та знань формують принципи нового формату суспільного устрою, трансформують економічний та соціокультурний простір, окреслюють відносини в людському товаристві. Завдяки розвитку інформаційно-комунікативних технологій відбувається стабільний економічний та соціальний розвиток. В наслідок вільного доступу до світових інформаційних ресурсів у людей з'являється змога повністю застосовувати власні можливості, а також втілювати свої бажання. Виникнення засобів масової інформації, а також інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій допомогло глобалізувати інформаційний простір. Поширене використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ) значним чином впливає на нинішню політику, економіку, становлення суспільних інститутів, соціальну будову соціуму. Інституційна взаємодія здійснюється в інформаційному мережевому просторі. Через інформаційні технології створюється своєрідна інформаційна сфера як невід'ємна ознака й реальний елемент повноцінного функціонування будь-якої держави.

На думку М. Маклюєна та К. Фіоре, активізація процесів, пов'язаних із розвитком інформаційного суспільства та глобалізацією комунікативного простору, призвели до зростання радіостанцій, телеканалів, мережевих версій

друкованих видань, а також до появи електронних публікацій і розширення світового інформаційного простору в цілому [190].

Глобалізація, як найприкметніша ознака нинішньої доби, істотним чином характеризується експансією інформації як головного стратегічного ресурсу. Розвиток загальної інформатизації суспільства дає змогу здійснювати обдуманий її вибір, аналізувати і порівнювати, в той же час збільшуються також масштаби дезінформації й інформаційних впливів, що мають негативне значення, котрі мають здатність нищити традиційну систему соціальних зв'язків, національних цінностей та етнокультурних ознак.

В Україні нині відбувається трансформація інформаційного простору у публічній владі. Вона пов'язана, зокрема з повномасштабним вторгненням РФ в Україну і наданням нашій державі статусу кандидата в ЄС. Це сприяє виникненню особливої потреби у його захисті. Адже, інформація, що висвітлюється в засобах масової інформації (далі – ЗМІ) і засобах масової комунікації (далі – ЗМК) впливає на формування довіри суспільства до держави і її владних інституцій, зокрема до політичних партій і політиків; створює умови для політичної стабільності та розвитку демократії в державі і суспільстві [61].

Провідними політичними акторами у створенні такої інформації є, як правило, лідери коаліційних й опозиційних парламентських політичних партій та громадських рухів, керівники держави й центральних органів державної влади, політичні менеджери, маркетологи, експерти, аналітики, інші суб'єкти політичних процесів.

О. Стадніченко також зазначає, що в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, захист національної інформаційної безпеки суттєво ускладнюється. Це пов'язано не лише зі змістом інформації, а й з її формою, що проявляється у мові, стилі, доказовості тощо [121].

Все більше науковці акцентують увагу на тому, що розвиток інформаційних технологій посилює інтернаціоналізацію сучасного світу,

сприяє зміцненню демократичних засад та формуванню єдиного соціокультурного простору, забезпечує подальший розвиток людського капіталу і конкурентних переваг. Особливо сприяє підтримці принципів прямої демократії шляхом здійснення зворотного зв'язку, забезпечення високого рівня громадської й політичної активності й інформованості громадян [28].

Тобто, новітні технології зв'язку виявилися поштовхом до нової якості розвитку, сформували підґрунтя для консолідації всіх людей в рамках глобального інформаційного простору.

У той же час, такі технології значно посилюють зовнішні впливи на життя суспільства в усіх його сферах – політичній, економічній, соціальній і змінюють внутрішні зв'язки між усіма суб'єктами господарювання, створюючи об'єктивну передумову єдності в суспільстві і посилюючи тенденції фінансової глобалізації [28].

Значне застосування новітніх телекомунікаційних технологій відобразилося на принципах і формах політичної організації в світовому середовищі. Міцна співдія великого числа груп, організацій та рухів на базі інформаційних мереж дала змогу утворитися такому явищу як «глобальне громадянське суспільство», головні структурні складові котрого – це неурядові організації неприбуткового характеру.

У той же час на глобальному рівні продовжує зберігатися істотна нерівноваженість впливу на політику й економіку в інтересах великого бізнесу. На тлі глобалізаційних процесів значні потоки інформації, а також сучасні технології засобів зв'язку ущільнюють інформаційний простір. Це впливає на трансформацію різних символів, знань, зразків поведінки від одного суспільства до іншого, а також створює умови для стандартизації й уніфікації потреб споживачів, зокрема, у політичній сфері.

Розвиток інформаційних технологій сприяв посиленню культурних взаємовпливів, тим самим виступає передумовою маніпулювання свідомістю у загальносвітовому масштабі. ЗМК у цілому підвищують ідеологічний вплив на суспільство й окрему людину, сприяють формуванню суспільних

настроїв і виникненню нових форм контролю у державі [28]. Тобто, наразі розмежування на базі географічної фрагментації фізичного середовища доповнилось розмежуванням на базі плюралізації віртуального середовища, що виявилось прийомом самоізоляції особистості на сучасному етапі. Розвиток технологічної галузі спричинив утворення штучного, агресивного стосовно духовної культури простору життєдіяльності особистості.

Водночас розвиток негативних тенденцій – це вираження екстенсивного етапу постіндустріального розвитку, за якого динаміка росту витрат на напрацювання й введення інформаційних технологій перевищують динаміку спільної ефективності. Це має зв'язок із нерезультативним й інтенсивним знеціненням головних фондів, програмних продуктів, технологій та знань і, крім того, а зростанням кількості інформації та її надмірністю (помилковістю, дублюванням та ін.), що спричиняє ентропію інформаційного простору.

Реальну тенденцію глобалізації інформаційної галузі, зростання взаємозв'язку та взаємозалежності певних націй, народів та держав, гегемонії світових лідерів супроводжує руйнування балансу інформаційного обміну. Вивільнені зростанням техносфери ресурси глобалізації відображаються в економічній, політичній та культурній уніфікації, що являється невід'ємним елементом глобальної експансії держав третьої цивілізаційної хвилі. Нині утворюється нова глобальна ієрархія, що має постіндустріальний центр і периферію, розрив між котрими щораз зростає та залежить від рівня оволодіння здобутками постіндустріальної економіки.

Масове розповсюдження ЗМК поширює інформаційно-комунікаційний сектор у державній політиці і, відповідно, реалізує здобутті надбання постіндустріального суспільства тим країнам, які знаходяться на нижчому рівні технологічного розвитку.

Як зазначають науковці, рівень трансформаційного впливу світової інформаційної структури на окремі держави і регіони, визначає ступінь їх включення в глобальну систему суспільних відносин [28].

Нинішній стан національного інформаційного простору свідчить про недостатню впорядкованість інформаційних ресурсів і тому робить неможливим їх зростання як одного з важливих факторів соціально-економічного розвитку.

Через нерозвиненість інформаційного складника державного управління і публічної влади на низькому результативному рівні продовжують залишатися комунікаційні зв'язки між державою і суспільством, на що постійно вказують дослідники. Останніми роками це посилилось інформаційними війнами й інформаційним тероризмом, проти яких країни-лідери сучасного світового порядку прагнуть сформувати глобальну культуру для більшості народів світу на засадах демократії, толерантності, відкритості [131].

Традиційне вивчення інформаційного простору, навіть в разі найбільш широкого розуміння згаданої теми, зазвичай є обмеженим аналізом інформації з теорії інформації, теорії культури й соціальних наук. Однак потреба філософського аналізу названого явища актуальна і через поширення цього феномена в науковому вживанні, і через інтенсивний розвиток інформаційних технологій, які в кінці ХХ століття стали стрімко ширитися в житті людини й істотно змінили й особливості її буття, й світоглядні переконання. Власне інформаційний простір – це, безперечно, явище культури.

Людина завжди існувала в інформаційному просторі. Він її оточував завжди, зокрема у друкарстві, пошті, телеграфу, телефону, радіо, телебачення. Однак, у глобальному інформаційному просторі виникає масове захоплення людини сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, які якісно змінили її спосіб життя у всіх сферах. Вони вплинули на соціальну структуру суспільства, економіку, політику, розвиток всіх суспільно-політичних інститутів [29].

Їх відмінною рисою став стрімкий розвиток інформаційного суспільства і широке проникнення інформаційних технологій в усі сфери життя людини.

З розвитком процесів глобалізації ЗМК або масмедіа створили так званий «комунікативний простір», в середині якого з'являється віртуальний простір.

Віртуальний простір - це нова форма соціального простору. Він виникає у процесі розвитку технологічних і соціальних можливостей соціальної системи й формує такий тип соціальної взаємодії, який включає кіберпростір як сукупність усіх електронних систем (фактично він є глобальним інформаційним простором) та Інтернет-простір, який є децентралізованою системою комунікацій [68].

С. Барматова виокремлює інформаційно-комунікативний простір політики як одну з форм соціального простору, що характеризується як якісно новий стан політичного простору, який пронизаний комунікативним (інформацією) та комунікаційним (носієм інформації).

Такий простір політики формує власні кордони і прагне до автономії у вирішенні питань суспільства і держави, зокрема, сприяє його адаптації до швидкозмінюваних реалій сучасного світу й адекватному реагуванню на виклики глобалізації.

Тобто, інформаційно-комунікативний простір політики втілює в собі одночасно характеристики соціального, політичного, інформаційного простору й функціонує за законами соціальної комунікації й сучасної культури [6].

Д. Башманівський розглядає інформацію, як основу інформаційно-комунікативної парадигми сучасного суспільства, в якому формується специфічний тип соціуму – інформаційно-комунікативний, який набуває нових рис, пов'язаних із розширенням сучасного інформаційного простору [7].

Інформаційний простір є одним із основних факторів впливу на суспільство, що має змогу формувати не лише поняття бажаного та соціально

значущого, а й спрямовує громадську думку, створюючи нові правила і світогляди. Під впливом нинішнього часу інформаційний простір видозмінюється,

Таким чином, потрапляючи під інформаційно-комунікативний вплив технологій, завдяки котрим відкриваються нові сфери виробництва, нові вектори наукового дослідження з їхньою практичною складовою, в соціумі здійснюються великі трансформації не тільки духовного, а також і матеріального життя.

Дослідницею І. Кудлай обгрунтовано проблеми інформаційного суспільства. це, зокрема, швидкий розвиток, поширення та просування нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, які суттєво впливають на політику, економіку, управління, фінанси, науку, культуру, інші галузі життєдіяльності суспільства. В цілому сучасне суспільство трансформувалося в такий тип, який характеризується поняттями «інформаційний простір» та «інформаційне суспільство» [60].

Відтак, у добу глобалізації суспільства масова інформація – неодмінна складова соціалізації кожної особистості та потрібна передумова життєдіяльності всього суспільства.

За період існування людства інтернет виявився тим засобом комунікації, що найбільш стрімко розвивається та котрий дедалі більше проникає майже в усі галузі життя суспільства та кардинально трансформує усталений спосіб життя, а також професійної діяльності мільйонів людей в різних державах світу. Він забезпечує їм абсолютно нові, небували в історії людства змоги та, крім того, нові, до цього не знані проблеми, змінює усталені стереотипи поведінки й спосіб життя. Обсяги застосування мережі «Інтернет» неминуче збільшуються. Будь-який вид інформації сьогодні передається з найменшими фізичними й емоційними витратами.

Глобалізація базується на інформаційній революції. Й це безсумнівно. Саме нові тенденції й вектори інформатизації, а також комунікації чинять остаточний вплив на всі аспекти життя соціуму, зокрема й освіту, мову,

культуру, духовно-моральне зростання, міжособистісні стосунки. Зазначені галузі отримують якісно нові особливості. ІКТ, системи опрацювання даних, ЗМІ стають глобальними каналами міжособистісних стосунків.

Масове спілкування, зокрема й за допомогою інтернету, як система розповсюдження відомостей для закріплення духовних цінностей цього соціуму та ефективного впливу на уявлення, оцінки, погляди та поведінку людей, на масову свідомість загалом є чи не найбільш значущим чинником соціокультурного розвитку суспільства.

Феномени, що останніми роками поширюються в міжнародній спільноті, доказують, що в ХХІ сторіччі під час розвитку цивілізації став звершуватися глобальний прогрес, котрий за своїми обсягами й важливістю вважається безпрецедентним в історії піднесення людського суспільства. Новітні тенденції суспільного становлення відзначаються з одного боку інтенсивним збільшенням інформаційно-комунікаційних ресурсів, змінним станом на світових фінансових ринках, зростанням значення комп'ютерних технологій, зміною соціальної стратифікації суспільства, змогою впливу певних держав ядра за допомогою громадських організацій на внутрішньополітичні процеси в певних державах.

С.Телешун і А.Журавльов зазначають, що у другій половині ХХ ст. процеси трансформації суспільства набули глобальних форм. Основою функціонування суспільства стала розгалужена інформаційна структура, яка функціонує на принципах використання сучасних електронних технологій, як у виробництві, так і в політиці. Вони зазначають, що вплив інформаційних технологій на сферу соціально-політичних відносин є опосередкований і викликає дезінтеграцію класичної класової структури суспільства. Фактично комп'ютерні мережі стають одним з інструментів політичного лобювання [125].

Водночас зі зростанням сфери використання інформаційних технологій виникають так звані комунікаційні коди, що дозволяють всім людям бути прямо задіяними в усіх етапах політичної діяльності. Істотно зростають і

змоги населення здійснювати контроль діяльності влади та політичних лідерів.

Науковці також зазначають, що виникнення нових форм соціальної організації людини сприяє створенню інших суспільно-політичних, правових, економічних відносин, які потребують адекватних законодавчих актів [125]. Однак, не можливо контролювати інформаційну спільноту лише юридичними актами, тому важливими постають питання щодо створення відповідного Інтернет-простору, в якому формується нова культура комунікації, що ґрунтується на доказовості фактів чи, навпаки, на мані неправдивій (фейковій) інформації. При цьому варіанти поведінки кожного учасника інформаційної спільноти визначається ним самостійно і відповідає його культурі, а також - політичному режиму і культурним та правовим традиціям держави.

Науковці також звертають увагу на психічне здоров'я користувачів мереж та на цілі, яких вони намагаються досягнути у процесі спілкування [125]. У ході дослідження наводиться думка про те, що є також специфічні ознаки інформатизації, що дають змогу зробити висновок про виникнення нових загроз, що мають глобальний характер, спричинені системним впливом на розвиток суспільних відносин на всіх етапах існування людей.

Науковці Т. Нагорняк, А. Осмолівська А. також наводять твердження про те, що світові політичні процеси набувають якісно нових смислів в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства. Вони наголошують на тому, що в таких умовах формування інформаційного простору центри прийняття політико-управлінських рішень зміщуються з держави на недержавних акторів. Вони справедливо, на наш погляд, стверджують, що кордони інформаційного простору не підлягають чіткій ідентифікації, а суспільним життям в умовах системної кризи управляють актори (комунікатори), а не державні інституції. Тому політико-управлінські рішення не обмежуються політичною системою або державною владою. В таких умовах посилюється роль глобальних людей в міжнародних відносинах

однак, роль держави не нівелюються у цих процес, а може, навпаки, бути посилена завдяки виваженій інформаційній політиці [76].

Дослідниця О. Проскуріна у своєму дослідженні акцентує увагу на тому, що глобальний інформаційний простір є невід'ємною складовою соціального простору. При цьому, його соціальний вимір характеризує соціальне спрямування економічних, політичних, соціальних процесів, що відбуваються в ньому. Він, як правило, виступає сферою зіткнення зовнішньополітичних інтересів держав у сфері міжнародних відносин [98]. Авторка також зазначає, що в економічно розвинених державах сформовані тісні економічні взаємозв'язки, до яких залучена більша частина населення і тому існує більше шансів для політичного маневру, ніж у країнах, що розвиваються, а також у постсоціалістичному просторі [98].

Зосереджуючи увагу на відносинах інформаційного суспільства та нових ЗМІ, варто вкотре наголосити, що проблема інформаційного суспільства наразі стає на порядок денний як одна з найбільш значущих. Будь-який лідер, котрий провадить діяльність в сучасній державі, своїм обов'язком вбачає висловлюватися насамперед про розвиток інформаційних технологій та інформаційного суспільства.

Однак, дослідження проведенні нами показали, що «Україна ще не в змозі забезпечити ефективний розвиток інформації в повному обсязі за рахунок значних прогалин у цифровізації та через недостатній рівень впровадження інноваційних цифрових технологій» [185, с. 705]. Хоча в цьому плані, порівнюючи основні показники з параметрами окремих країн транзитного типу, а саме: Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна все ж демонструє певний прогрес.

У даному контексті варто зауважити, що коли провести аналіз головних факторів, які допомагають глобалізації інформаційного простору світової інформаційної спільноти, то з-поміж них можливо виокремити такі чотири найголовніші:

- розвиток глобальної системи телебачення і радіомовлення, що ґрунтується на супутникових системах зв'язку, які покривають всю поверхню земної кулі;

- розвиток глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж, таких, зокрема, як мережа Інтернет, яка охоплює практично всю планету і яка продовжує безперервно зростати;

- глобалізація телефонного зв'язку, зокрема, мобільного, який розвинений у більшості країн світу і охоплює майже всю нашу планету;

- поява принципово нових засобів і технологій для інформаційних комунікацій, зокрема, персональні цифрові комунікатори, що представляють собою портативні пристрої і забезпечують інтеграцію функцій мобільного телефону, терміналу мережі Інтернет, мініатюрної відеокамери тощо [60].

До того ж є така вагома тенденція сьогодення, котра виражається в тому, що наразі в розвинених світових державах утворюється новий, інформаційний спосіб життя людей. Річ у тім, що новий інформаційний простір суспільства доволі інтенсивно формує в населення нові звички, стереотипи поведінки, нові культурні потреби та навіть нові цінності. В нас уже сформувалася звичка використовувати ті зручності, котрі нам забезпечує інформаційне суспільство, й ми не налаштовані від них відмовлятися. Проте в цьому разі важливо усвідомити інше – новий інформаційний простір також змінює і саму людину, її професійну діяльність та весь стиль її буття. Характерний приклад – це зменшення транспортних комунікацій для того, щоб обмінюватися відомостями. Тому що в сучасних умовах можливо абсолютно вдало налагоджувати спільну роботу людей над спільним проектом, навіть коли вони мешкають у різних містах чи навіть у різних державах. Мережева економіка, мережеві розподілені колективи – це все вже реальність сьогодення та безперечно розвиватиметься в перспективі.

Спільна дія названих чинників формує новий глобальний інформаційний простір, а також створює велику кількість результатів їхнього

наступного розвитку. Насамперед це зростання в людей відчуття «постійної включеності» у світовий інформаційний простір та як результат цього – глобалізація свідомості.

Отже, глобальний інформаційний простір гарантує продуктивну взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів. Найважливіше, що інформація стала продуктом в інформаційній економіці, складовою системи державного управління під час взаємодії з суспільством.

Ю. Завгородня проаналізувала питання плюралізму різновекторних політичних поглядів в інформаційному просторі. Нею зазначено, що реформування системи державного управління створює конкурентну боротьбу між учасниками політичних процесів, що призводить до політичних конфліктів і передбачає врахування його особливостей протікання та шляхів урегулювання [38].

У зазначеному дослідженні акцентується увага на тому, що саме інформаційна політика сучасної держави є пріоритетним елементом зниження загроз політичного конфлікту у межах кіберпростору, який має ширші можливості для збирання і передачі інформації [38]. Утворення і зростання кіберконфліктів вже є невід'ємною складовою конфліктної взаємодії під час політичних процесів і вимагає розгляду й нормативного врегулювання.

Н. Яруліна зауважує, що стрімкий розвиток сучасного інформаційного суспільства призводить до появи нових явищ об'єктивної дійсності, які потребують їх чіткого визначення, опису, а також постійного уточнення та доповнення.

Вона вважає, що розуміння природи інформації є важливим для дослідження процесів, механізмів, технологій у будь-якій сфері суспільного життя.

Сучасні терміни інформаційної галузі набувають широкого міждисциплінарного розповсюдження і продовжують активно вивчатися [156]. Зважаючи на це, актуальними стають питання теоретичних досліджень,

систематизації та уточнень певних термінів, які відіграють значну роль для наступних наукових досліджень, розвитку понятійно-категорійного апарату науки.

Науковці Т. Серга та Т. Мудрик, досліджуючи проблему визначення сутності поняття «інформаційний простір» у сучасному суспільстві зазначають, що його інтенсивний розвиток характеризується відображенням глобальної тенденції переходу від традиційних моделей соціального устрою до інформаційного суспільства.

Вони вказують, що загальна спрямованість і характер розвитку інформаційного простору є актуальною темою наукового пізнання і предметом дослідження в суспільстві. Адже, нові характеристики інформаційного простору якісно змінюють його сутність і вказують на вступ людства в епоху «інформаційної революції», наслідком якої будуть нові цінності і нові відносини між людьми [112]. Автори роблять висновок, що формування єдиного інформаційно-комунікативного простору сьогодення здійснюється за допомогою таких надбань цивілізації: глобальної системи «Інтернет», засобів зв'язку й переміщення колосальних мас людей, завдяки чому зростає природне бажання людей об'єднуватися, гармонізувати стосунки, напрацьовувати нові підходи до розв'язання соціальних та економічних проблем, які постали перед людством. До того ж багатоаспектність світопорядку на сучасному етапі зумовила нові проблеми, спрямовані насамперед на культурно-комунікативний сектор соціальної реальності.

Є. Макаренко у своєму дослідженні зауважує, що розвиток інформаційного суспільства сприяє створенню умов для безпечної взаємодії держави з її громадянами й організаціями і, як наслідок, встановлюються рівні можливості у доступі до відкритих інформаційних джерел. Така співпраця дає можливість задовольнити інформаційні потреби й інтереси споживачів і надавачів інформації, зберігаючи при цьому їхній баланс та забезпечуючи національний інформаційний суверенітет [66].

В. Воронкова стверджує, що в умовах інформаційної глобалізації інформаційний простір визначає громадську думку певного суспільства і світосприйняття всього світового товариства. Нею визначено чинники впливу на розвиток інформаційного простору цієї спільноти, такі як формування й розвиток:

- глобальної системи телебачення та радіомовлення;
- глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж;
- мережі мобільного телефонного зв'язку;
- нових засобів і технологій для інформаційних комунікацій;
- глобальної навігаційної супутникової системи;
- інформаційних полісів [18].

С. Бурматова у своєму дослідженні зауважує, що соціальний простір сучасного суспільства насичений складними процесами, спричиненими трансмісією інформаційних потоків і комунікативними взаємодіями, які суттєво їх прискорюють. З особливою швидкістю відбуваються зміни в інституціональному й ціннісно-нормативному переконструюванні соціально-економічних, політичних і духовно-моральних сфер суспільного життя [6].

Таке переструктурування політичної сфери актуалізує публічні арени, сприяє розвитку мережевої логіки політичної взаємодії, її віртуалізації і модальності. В результаті продукуються достатньо складні й неоднозначні соціальні підсистеми, які потребують додаткового вивчення й обґрунтування [6].

Пошук нових відповідних обґрунтувань, котрі б більш точно, порівнюючи з тими, які є нині, співвідносилися з новими комунікативними явищами, продовжує тривати в різних науках, проте ще не призвів до завершення та формування обґрунтованих наукових концепцій.

Здійснюючи аналіз зауваженого вище, можна підсумувати, що *інформаційний простір – це одна з форм розуміння сучасності, що має здатність впливати на суспільну картину сприймання реальності*. В ньому здійснюються процеси, що мають зв'язок із інформацією, її формуванням,

накопиченням, збором та ін. Дії, які реалізуються в сучасному інформаційному просторі, дозволяють прямо впливати на особистісні погляди, й через це вважаються дуже вагомим фактором утворення громадської думки. Створення єдиного інформаційного простору в різних секторах життєдіяльності – це один із найбільш перспективних векторів розвитку сучасного інформаційного суспільства. Він має гарантувати формування інформаційного суспільства та приєднання до світового інформаційного простору.

1.2. Сутність і структура поняття «політична трансформація інформаційного простору»

В ХХІ столітті в суспільстві звершується цілий ряд подій, що націлені на покращення процесів налагодження управління, зокрема й у соціальному секторі. Якісні зміни в роботі органів державного управління здійснюються, в тому числі, за допомогою сучасних інформаційних технологій. Саме їх застосування в усіх галузях життя суспільства, приміром, під час виготовлення товарів та надання послуг, їхнього розподілу й збуту, свідчить про розвиток інформаційного суспільства в Україні. В цих обставинах головне значення в економічному розвитку держави мають інформаційні послуги та знання.

Інформаційний дискурс створює впливи на владні структури та світосприймання. Може впливати на ідентичності та змінювати їх через можливості створювати уявлення про суспільства і представляти різноманітні погляди і дії.

Ці можливості є базовими для формування національного інформаційного простору, а через нього – для забезпечення інформаційної незалежності і інформаційної безпеки держави. Адже в час розвинених ЗМК (медіа) кожний громадянин і кожна людина держави має справу з

гіперреальністю, оскільки її уявлення про соціальний простір цілком залежить від інформаційного простору [11].

Насамперед, розглянемо сутність поняття «простір». Відповідно до тлумачних словників – це одна з основних об'єктивних форм існування матерії [14].

В енциклопедичному словнику з державного управління зазначено, що «простір характеризується такими властивостями, як структурність, співіснування й взаємодія елементів в усіх матеріальних системах» [35, с. 595].

Тобто, простір – це абстрактне явище, яке виражає певні межі, змоги, границі, ресурси чи свідчить про їхню відсутність, котрі застосовуються для вивчення тих або інших процесів, об'єктів, ситуацій, феноменів.

Звернемо увагу на дефініцію «інформаційні технології». Інформаційна технологія може втілюватися в трьох варіантах:

- як «проникаюча» (застосування комп'ютера під час вивчення відповідних тем, розділів, для розв'язання певних дидактичних завдань);
- як головна (найважливіша в педагогічній технології);
- як монотехнологія (за якої навчання та управління навчальним процесом, включно з усіма видами діагностики, контролю й моніторингу, ґрунтуються на застосуванні комп'ютера).

Поняття інформаційна технологія залишається достатньо розмаїтим. Розглянемо його сутність, зокрема - це :

- сукупність методів і технічних засобів збору, організації, зберігання, обробки, передачі і представлення інформації [17];
- сукупність засобів збору, збереження, обробки та передачі інформації, що належать до технологій управління й обробки даних із застосуванням обчислювальної техніки [9];
- технології, що пов'язані з прийняттям інформації, її запам'ятовуванням, обробкою інформації та її видачею [55];

- поєднання процедур, які реалізують функції збору, накопичення, зберігання, обробки і передачі даних [135];

- процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки та передачі даних (первинної інформації) для одержання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту) [22];

- система методів, способів і процедур збору, накопичення, реєстрації, передачі, обробки, зберігання, пошуку, модифікації, аналізу, захисту, видачі необхідної інформації в людино-машинній системі [8].

Із зазначеного видно, що інформаційним технологіям властиві наступні особливості: системність; в їхніх межах визначається та застосовується в подальшому відповідно до цільового призначення інформація; їхнє функціонування триває в рамках відповідних комп'ютеризованих систем чи їхніх комплексів. Під час формулювання дефініції «Інформаційна технологія» в різних дослідженнях вчені застосовували низку критеріїв із зазначеного переліку, а саме існування методів, професійна обізнаність оператора, інструмента виробництва, приладу числового програмного керування, інформація забезпечення виробничого процесу, критерій визначення технології, що моделюється виробничим процесом, критерій бюджету часу, котрий витрачається на те, щоб підготувати верстат до роботи, застосування оберненого зв'язку в управлінні.

Тобто, інформаційна технологія утворюється, застосовується та втілюється у зв'язку з персоніфікованою системою. Під час зміни оператора як складника системи змінюється також зміст інформаційної технології. Грунтуючись на дослідженнях учених, *ми розміємо термін «інформаційна технологія» не як загальне визначення, а як дефініцію, що пов'язана зі створенням відповідних умов для того, щоб функціонувала конкретна система.* Через це в наступних дослідженнях доречно вивчати інформаційну технологію як чинник гарантування функціонування різного роду видів відкритих систем.

Проаналізуємо думки науковців щодо розуміння сутності поняття «інформаційний простір». Це :

- сукупність суб'єктів інформаційної взаємодії чи впливу; знаннєвих, технологічних і ментальних сутностей [152];
- частина інформаційної сфери, обмеженої матеріальною та нематеріальною територією поширення, центром якої є сукупність суб'єктів, що здійснюють інформаційну діяльність [109];
- територія поширення інформації за допомогою конкретних компонентів системи інформації та зв'язку, діяльність якої має гарантоване правове забезпечення [111];
- сукупність інформаційних об'єктів, які поширюються його суб'єктами через наявні ЗМК [117];
- соціокультурне середовище, де за участі суб'єктів відбувається творення, поширення і споживання інформації [31];
- складне соціально-політичне поняття, в якому виробляється, існує, циркулює, обертається інформація [48].

Закономірно, що інформаційний простір будь-якої держави націлений на формування відповідної ідеології. І той інформаційний простір, який об'єднаний сильною ідеологією, здатний адаптувати до неї інших і таким чном розширити сферу свого впливу [33].

В державі інформаційний простір характеризується сукупністю ЗМК, що включає газети, журнали, інші періодичні видання, книги, друковані матеріали, інформаційні агентства, кінофільми, телебачення, радіо, інші електронні засоби і служби зв'язку, всі види технологій збереження і поширення інформації [145].

Таке розуміння ЗМК дозволяє переглянути проблеми, що мають з нею зв'язок, їхні спільні риси з процесами становлення державності й збереження національної та соціокультурної ідентичності українського інформаційного простору.

Таким чином, можемо зробити висновок, що *інформаційний простір є сукупністю доступних на поточний момент інформаційних ресурсів та знань, інформаційних мереж та систем, технологій та процесів, які забезпечують пошук, обробку та зберігання інформації, що забезпечується відповідною нормативно-правовою базою, яка контролює здійснення даних процесів між суб'єктами управлінської діяльності.*

При формуванні концепту «інформаційний простір політики» ми пропонуємо розглядати цей простір як одну з форм соціального простору, котрій притаманні однакові просторові параметри та властивості, яка містить власні своєрідні форми взаємодії, власну будову та дизайн. Обсяг зазначеного простору пронизаний комунікативним (інформацією) та комунікаційним (її носіями).

Подібний підхід дозволяє визначати цей простір як якісно новий стан, який виходить за рамки виключно політичного. При цьому він гарантує представництво політики в соціальному просторі суспільства.

Існування такого простору гарантує процедура легітимації політичного режиму та політичної системи суспільства і, відтак, цей простір поділяє з традиційним політичним простором монополію на використання об'єктивованих інструментів влади, генералізує її коди, а з інформаційним – монополію на утворення соціальних змістів. Отже, інформаційний простір політики у функціональному аспекті є залежним від політичних процесів, що здійснюються в соціумі в певний часовий період. Проте ця залежність не вказує на приналежність цього простору лише до політичного. Інформаційний простір політики, поглинаючи в себе частину території як політичного простору, так і інформаційного, утворює власні кордони, має прагнення до автономії та здійснює своєрідні функції в системі суспільства, а саме допомагає адаптації політичного простору до змінних явищ сьогодення та відповідному реагуванню на виклики глобалізаційних процесів.

Таким чином, подібний простір містить одночасно особливості простору соціального, політичного, інформаційного та функціонує

відповідно до законів соціальної комунікації та сучасної культури. Таке поєднання своєрідних особливостей робить цей простір комплексним та унікальним, а сполучення властивостей дає змогу говорити про те, що існування в ньому хоч і близьких, проте самодостатніх елементів (з власними властивостями та характеристиками, законами функціонування, своєрідністю взаємодій соціальних агентів) потребує їхнього вивчення.

Коли йдеться про зміст інформаційного простору, слід зауважувати на змістових особливостях інформації, взаємодії та взаємовідносинах, що утворюються між суб'єктами інформаційного простору під час інформаційного функціонування, ресурсно гарантуються і врегульовуються в соціумі.

Щоб окреслити змістовність інформаційного простору, доречно уточнити суб'єктну особливість процесів, які здійснюються в зазначеній частині соціальної реальності. Зокрема, *суб'єктами процесів в інформаційному просторі можуть бути як окремі люди (особистості), групи людей та соціальні спільноти, так і соціальні інститути, соціальні організації та певного спрямування соціальні структури.* Коли йдеться про явище трансграничності інформаційних процесів, слід зауважувати на зв'язку з виявами суб'єктності держави й певних державних інституцій у виді виконавчих структур державної влади та регіонального управління чи органів місцевого самоврядування, котрі з огляду на розуміння соціальної адекватності мають можливість визначати й утримувати кордони з метою поширення інформації, здійснювати контроль інформаційних ресурсів. Сфера інформаційних ресурсів, до котрих додаються ті або інші суб'єкти, які активні в інформаційному просторі, містить у своєму складі ЗМІ, доменні ресурси інтернету, різного типу й призначення бібліотеки. Абсолютно зрозуміло, що такий склад може уточнюватися в залежності від своєрідності вирішуваних завдань інформаційної діяльності через розповсюдження на потенціали інформаційно-телекомунікаційних систем, комплексів засобів інформатизації, мереж зв'язку та систем доступу до них.

Поняття множинності інформаційних ресурсів можна збагачувати відповідно до принципів діяльності ринку інформаційних послуг, функціонування системи підготовки персоналу для інформаційної сфери та інше. Своєю чергою, явище трансграничності як міжкордонної прозорості інформаційного простору свідчить про його віртуальність. Власне віртуальність слід розуміти як будь-яку інтерсуб'єктивну реальність, яка не вважається безпосередньо (предметно) присутньою. Така реальність виражається опосередковано знаковими системами через застосування інформаційно-комп'ютерних, а також інших технологій інформаційної діяльності, формування унікальних за своїм походженням суб'єктів у виді віртуальних співтовариств, мережевих організацій, віртуальних підприємств. Такі особливості інформаційного простору значним чином спричиняють функціональність тієї частини соціального простору, де є головними соціальні дії, взаємодії та взаємовідношення, які зумовлюються застосуванням інформації під час людської діяльності. Зазначене втілює зберігання, використання та оновлення знання, різних відомостей як засобу комунікації, взаєморозуміння і співпраці. Зокрема, функціями, які здійснюються в інформаційному просторі, встановлюються такі, як: інтегровальна, комунікативна, актуалізуюча, геополітична, соціальна [58].

Наразі в інформаційному контексті інформаційний простір звільнений від усіх обмежень, які притаманні простору фізичному: державні кордони, океани, велика віддаль та інші. Однак він містить також деякі обмеження, що мають зв'язок із державною або військовою таємницею, правом на недоторканність приватного життя, іншими словами, так звані конвенціональні межі.

Одна з вагомих особливостей інформаційного простору – це те, що він передбачає національно-специфічні способи формування, опрацювання і розповсюдження інформації. Крім того, слід зауважити, що своєрідність перебігу інформаційних процесів у соціумі опосередковано вказує на ступінь його демократичності. Отже, якщо йдеться про інформаційний простір

України, то його межі повинні відповідати її кордонам. Якраз у зазначеному ареалі є діючими всі складові національного інформаційного простору, а саме радіо, преса, телебачення. Ці ЗМІ та, крім того, всесвітня мережа, інформують і утворюють певне уявлення і на внутрішньому інформаційному просторі, і також на світовому. Останнє твердження – характерний доказ переконань спеціалістів, на думку яких, елементи інформаційного простору не тільки виражають навколишню дійсність, а значним чином самі формують її, продукують те, що згодом буде сприймати велика кількість реципієнтів.

Зазвичай вчені прагнуть визначити головні, основоположні властивості інформаційного суспільства [11]. Переважно суспільство визнають інформаційним, коли у будь який спосіб і час кожна людина може отримати за певну оплату або безоплатно будь-які відомості й знання, які їй необхідні.

Тобто, основний продукт виробництва інформаційного суспільства – це інформаційно-комунікативний простір.

Діяльність інформаційного простору окреслюється такими чинниками:

- реалізацією інформаційної взаємодії користувача (користувачів) між собою (в межах освітніх взаємодій), а також з екранними образами об'єктів, що досліджуються, навчальними сюжетами, що здійснюються та розвиваються на основі застосування розподіленого інформаційного освітнього ресурсу цієї певної предметної сфери;

- змогою працювати в обставинах впровадження вбудованих технологій навчання, спрямованих на навчання закономірностей зазначеного певного предмета.

Структура інформаційного простору включає такі складові компоненти:

1. *Інформаційна інфраструктура* – середовище, яке гарантує змогу збирання, зберігання, передачі, автоматичного опрацювання й розповсюдження відомостей в соціумі. Інформаційна інфраструктура суспільства формується таким комплексом, як:

- інформаційно-телекомунікаційна система (далі - ІТС) і мережа зв'язку, індустрії засобів інформатизації, телекомунікації та зв'язку;
- система утворення й гарантування зберігання інформаційних ресурсів;
- система забезпечення доступу до інформаційно-телекомунікаційних систем, систем зв'язку та інформаційних ресурсів;
- індустрія інформаційних послуг та інформаційного ринку;
- система підготовки та перепідготовки персоналу, здійснення наукових досліджень.

2. *Інформаційні ресурси на машинних носіях*, а також розподілені по WEB-сайтах у мережі Internet.

Зазначимо, що інформаційні ресурси можуть бути державними й недержавними.

Існують такі властивості інформаційних ресурсів, які відрізняють їх від інших видів, зокрема:

- вони зазнають морального старіння;
- вони нематеріальні і тому не передбачають фізичного носія;
- вони зумовлюють суттєву економію сил і засобів.

3. *Засоби та методи прикладної математики*, під якими визначають алгоритми й програмні засоби, які гарантують діяльність апаратних платформ (систем).

4. *Організаційні заходи*, які гарантують функціонування складових інформаційного простору.

5. *Правові методи (норми)*. Це, зокрема, інформаційне законодавство, відповідні міжнародні угоди й інші національні і міжнаціональні правові акти.

6. *Ринок інформаційних технологій*. Наразі велике зацікавлення вчених проблемами утворення інформаційного простору має зв'язок насамперед із новітніми технологіями, що повністю трансформували уявлення соціуму про майбутнє людства. З цього погляду вчені розглядають

характерні особливості, проблематику, перспективи розвитку простору на тлі інформаційного суспільства.

Суспільство, формуючи інформаційний простір, діє в ньому, змінює його, а також покращує. Своєю чергою, інформаційно-комунікаційне середовище сучасного суспільства весь час детермінується здобутками науково-технічного розвитку, покращення котрих здійснюється наразі дуже динамічно.

Інформаційне середовище є частиною інформаційного простору (комплекс знань, які цінні у формі економічного ресурсу, що підтримує розвиток тих або інших сфер громадського життя), котрий утворює найближче інформаційне оточення особи, є низкою умов, які гарантують його ефективне функціонування.

В енциклопедичному словнику з державного управління зазначено, що інформаційне середовище – це «сукупність технічних і програмних засобів збереження, обробки і передачі інформації, а також політичних, економічних і культурних умов реалізації процесів інформатизації» [35, с. 296].

О. Селезньова визначає, що інформаційне середовище – це частина інформаційного простору [109]; Г. Москалик - що це сукупність знань, що формує найближче інформаційне оточення індивіда та сукупність умов, що забезпечує йому продуктивну діяльність [73].

Відтак, на нашу думку, *інформаційне середовищем - це складова інформаційного простору, яка включає комплекс способів, засобів і правил передачі/обміну інформацією.*

Г. Москалик визначає інформаційно-комунікативне середовище як складову інтегральної галузі життєдіяльності людства, визначальне явище суспільної реальності на етапі застосування ІКТ і становлення інформаційного суспільства [73].

Поняття інформація і комунікація є поняттями взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Тому, нерідко їх об'єднують в одну дефініцію - «інформаційно-комунікативна», що вказує на особливості інформаційного

обміну в процесах комунікативної взаємодії дидини, групи людей і спільнот, інститутів громадянського суспільства і держави [45].

Інформаційно-комунікативне середовище відповідно є інформаційним середовищем в процесах взаємодії індивідів, людських груп і спільнот, інститутів громадянського суспільства або держави, основна мета якого – забезпечити комунікативну функцію у ході інформаційної взаємодії між суб'єктами інформаційної діяльності, що передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Результативний зворотний зв'язок створює відповідні умови для вчасного інформування громадян стосовно тих сфер роботи органів публічної влади, котрі найбільш цікаві для населення, дає змогу оцінити оперативність і якість реагування на встановлені проблеми, виявити ймовірні прорахунки та в разі необхідності здійснити корегування плану наступних дій. Крім зворотного зв'язку для органів публічної влади у рамках формування продуктивного інформаційно-комунікативного середовища, потрібний, до того ж, ефективний «комунікативний контроль», що передбачає системний моніторинг громадської думки, суспільно-політичних процесів і обставин, результативності й ефективності діяльності влади.

Головне завдання інформаційно-комунікативного середовища – це налагодження результативного зворотного зв'язку між різними суб'єктами інформаційної взаємодії (змога в режимі онлайн проводити обговорення термінових суспільних питань, організувати відеоконференції, відеочати, швидко обмінюватися повідомленнями, одержувати відповіді на сайтах, інтернет-порталах, форумах, в соціальних мережах, налагоджувати дієві комунікативні зв'язки між керівниками та працівниками, між певними підрозділами та інше).

Вивчаючи інформаційно-комунікаційне середовище (далі – ІКС) суспільства як віддзеркалення багатофункціональної системи соціальних зв'язків, взаємовідносин, що пов'язані із забезпеченням термінових потреб суспільства, необхідно пам'ятати, що воно містить часові особливості. Так,

минуле є колективним досвідом, це системи соціально-комунікативного знання, уміння й навички, які реалізовані в матеріально-суспільних комунікаційних феноменах, зразки та традиції комунікаційної дії, а також соціально-інформаційні та когнітивні процеси та ін.; теперішнє є творчою колективною роботою, це результативне застосування здобутків інформаційної революції в різних галузях суспільного життя, сучасні перетворення соціально-культурних досягнень людей за допомогою ефективно прагматичної діяльності, що базується на застосуванні комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, та інше; майбутнє – суспільно значущі соціально-комунікаційні реальні змоги, перспективні плани, прогресивний розвиток ІКС.

Застосування новітніх ІКТ, а саме персонального комп'ютера, утворює ІКС, яке відповідає таким вимогам:

- технічні – це мультимедійні комп'ютери;
- програмні – це програмне середовище, яке включає питання безпеки, забезпечує взаємодію, комунікацію, моніторинг навчального процесу, передбачає порядок виходу зі складних обставин, створює можливість для дистанційного навчання (on- і offline);
- академічні - мають відношення до методичного наповнення інформаційно-комунікаційного середовища;
- соціальні - зважаючи на те, що користувачі інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища формують відповідне товариство, особливу увагу слід сконцентрувати на названій групі вимог, котра, ми вважаємо, містить культурологічний, етичний та юридичний аспекти;
- до людського потенціалу, інакше кажучи, існування спеціалістів-програмістів.

У світі, який глобалізується й динамічно змінюється, посилюється увага до концептуалізації сучасних трансформаційних процесів. Існують процеси спрямовані й неспрямовані. Спрямовані процеси можуть бути поступовими (лінійними) і нелінійними. Коли вони проходять шляхом

аналогічної послідовності потрібних етапів, вони мають назву однолінійні (односпрямовані). Коли ж процеси проходять через кілька альтернативних траєкторій, оминають одні етапи, затримуються на інших чи долають на своєму шляху нетипові етапи, то вони тоді називаються мультилінійними. На противагу лінійним існують процеси, що визначають якісні стрибки чи прориви після тривалих періодів кількісного розвитку, оминаючи своєрідні пороги. Такі процеси називають нелінійними.

Своєю чергою, неспрямовані процеси існують трьох видів: одним притаманні випадкові, хаотичні властивості; інші беруть за взірць моделі, відповідно до котрих стадії повторюються за зразком замкненого циклу; в тому випадку, коли процеси схожі, проте розрізняються за ступенем складності, треба говорити про третю модель – спіралі чи відкритого циклу.

Наступним значущим критерієм, за яким можна розрізнити види процесів, є чинники, які знаходяться чи всередині чи ззовні. У першому випадку - це ендогенний процес, що розкриває потенційні можливості, властивості і тенденції, які містяться всередині реальності, що постійно змінюється; у другому – екзогенний процес, що розкриває реактивні й адаптивні виклики (стимули, тиски) ззовні [30].

Зрештою, можливо виокремити спонтанні й сплановані процеси. Перші утворюються як прихована низка великої кількості особистих дій, зумовлених різними особливими причинами й мотивами, які передбачають небагато спільного з процесами, що стали їх результатом. Другі ініціюють, контролюють та управляють ними владні структури, їх найбільш часто реалізують за допомогою законодавчих актів.

Перетворення може означати також зміну структури, що супроводжується її модифікацією [30].

Марксизм визначав усі культурні й політичні як результат економічного зростання. Наразі панівною вважається точка зору про те, що різні сфери життя суспільства знаходяться в непростих відносинах взаємозв'язку, до того ж у цій композиції політичний сектор займає головну

роль. Досвід показує, що трансформація суспільства може відбуватися як через економічні (промисловий переворот або комп'ютерна революція), так і культурні (експансія нової ідеології) або політичні (зміна політичного статусу території) фактори. Ми вважаємо, що її зміст – це процес модернізації, інакше кажучи, переведення «традиційного» суспільства в «сучасне». Водночас, безперечно, ми виходимо саме із сучасного розуміння модернізації, що є не лінійним явищем і ґрунтується на концепції прогресу, а як процесу, який постійно супроводжують конфліктні і кризові ситуації.

Адже, у політичній сфері модернізація виявляється, насамперед, через реальне визнання народу єдиним джерелом політичної влади [147].

Зауважимо, що політичній модернізації можуть бути властиві загальносистемні чи внутрішньосистемні особливості, іншими словами, модернізується політична система в цілому чи ж окремі її складові (приміром, виконавча влада); вона передбачає еволюційні чи катастрофічні особливості (іншими словами, це модернізація після розпаду діючої системи, приміром, радянської). Будь-яку модернізацію можливо верифікувати відповідно до іншого критерію, що може стати якісним і кількісним, просторово-часовим і ціннісним, класовим і прогресивним тощо.

Важливо розуміти, що модернізаційні зміни є не безцільним та не нескінченним процесом. В стратегічному плані він націлений на формування стабільного та стійкого порядку, регулювання політичного розвитку. Однак нестабільність – потрібна та не завжди негативна складова політичного зростання. Оскільки політична нестабільність в соціальному значенні продукує дух творчості та інновацій. Теорія політичної трансформації виконує приписи загальних вимог суспільних теорій: критерієм успіху теорії, концепції, парадигми вважається не скільки теоретичний успіх (хоча й це має важливе значення), як використання на практиці. Приміром, марксизм являвся грандіозним модернізаційним проектом, що передбачав теоретичний успіх. А практично, коли йдеться про стратегічні цілі, він по суті не втілювався.

Наразі теорії модернізації західного зразка містять “оперативний і стратегічний” простір для виконання. Проте у випадку ігнорування індивідуальної та регіональної політичної й культурної особливості суспільств, у яких триває модернізація, навіть економічна модернізація проходитиме важко, одноаспектно, як технологічна, мало торкаючись політичних та культурних процесів.

Трансформаційні проекти (глобальні та локальні) продовжують залишатися предметом дискусій. Тому що в політичному житті еволюціоністська наукова парадигма, особливо ідея прямої однолінійності розвитку – від простого до складного, діє неоднозначно. А саме : якщо й можливо прослідкувати закономірність рівнів політичного розвитку в глобальному розрізі, то потрібно вносити поправки плюралістичної парадигми щодо множинності політичних культур, в межах кожної з котрих проблеми влади, політичної поведінки та інші вирішуються доволі своєрідно. Таким чином, наразі цінуються значно гнучкіші та багатоаспектніші моделі модернізації, котрі беруть до уваги та поєднують усталену своєрідність розвитку, передусім цивілізаційну та національну, а також новітні зразки розвитку.

Отже, підбиваючи підсумки, можливо наголосити на такому.

По-перше, політична трансформація зазвичай є особливістю закінчення трансформаційних процесів у інших галузях суспільного життя. Навіть у тих ситуаціях, за яких політична трансформація стає причиною змін в інших сферах життя суспільства, можна говорити про найбільшу вірогідність трансформаційних змін усього суспільства. Водночас економічні та ідеологічні зрушення можуть порівняно тривало здійснюватися незалежно, майже не чинячи вплив на політичний сектор.

По-друге, особливе значення політичних трансформацій можна пояснити тим, що саме під час них формуються управлінські рішення, зазвичай у формі нормативних актів, що здійснюють регуляцію найбільш

важливих сфер всього життя суспільства та вважаються обов'язковими до реалізації, тому що вони підкріплені державним примусом.

По-третє, в тому разі, якщо мовиться про природний еволюційний перехід від традиційного суспільства до сучасного, політична трансформація вважається наслідком ґрунтовних, основоположних зрушень в соціально-груповій будові суспільства, у секторі економіки й духовності.

Як результат проведеного аналізу, під політичною трансформацією інформаційного простору пропонуємо розуміти історичний процес змін використання сукупності доступних на поточний момент інформаційних ресурсів та знань, інформаційних мереж та систем, технологій та процесів, які забезпечують пошук, обробку та зберігання, а також обмін інформацією між суб'єктами управлінської діяльності, що поєднує модернізацію декількох аспектів: трансформацію самої політичної системи у суспільстві; трансформацію «політичних суб'єктів» (окремих осіб, еліти, колективу, організацій); трансформацію політичної культури у взаємодії між суб'єктами управлінської діяльності, тобто модернізацію ідей, норм, змісту політичних відносин.

Отже, у контексті дослідження визначено, що інформаційний простір є сукупністю доступних на поточний момент інформаційних ресурсів та знань, інформаційних мереж та систем, технологій та процесів, які забезпечують пошук, обробку та зберігання інформації, що забезпечується відповідною нормативно-правовою базою, яка контролює здійснення даних процесів між суб'єктами управлінської діяльності. *Під інформаційним середовищем варто розуміти складову інформаційного простору, яка використовується у конкретний момент у конкретній системі управлінської діяльності конкретними суб'єктами управлінської діяльності.*

У секторі управлінської діяльності він поєднується з границею, що віддзеркалює межі поширення інформації територіально та, крім того, її доступність для об'єктів різних рівнів управлінської діяльності. Інформаційне середовище в цьому розрізі асоціюється з тими інформаційними

технологіями, які поширені та застосовуються на території об'єкта управлінської діяльності, що вивчається.

При цьому, ІКС відповідно є інформаційним середовищем в процесах взаємодії індивідів, людських груп і спільнот, інститутів громадянського суспільства або держави, основна мета якого – забезпечити комунікативну функцію у ході інформаційної взаємодії між суб'єктами інформаційної діяльності, що передбачає використання ІКТ.

З точки зору політології, формування ІКС органу публічної влади визначає встановлення результативного зворотного зв'язку із суспільством і налагодження «комунікативного контролю», що допоможе покращити результативність роботи органів публічної влади, збільшити ступінь інформаційної прозорості, відкритості та інше.

Під *політичною трансформацією інформаційного простору* розуміємо історичний процес змін використання сукупності доступних на поточний момент інформаційних ресурсів та знань, інформаційних мереж та систем, технологій та процесів, які забезпечують пошук, обробку та зберігання, а також обмін інформацією між суб'єктами управлінської діяльності, що поєднує модернізацію декількох аспектів: трансформацію самої політичної системи у суспільстві; трансформацію «політичних суб'єктів» (окремих осіб, еліти, колективу, організацій); трансформацію політичної культури у взаємодії між суб'єктами управлінської діяльності, тобто модернізацію ідей, норм, змісту політичних відносин. Суспільства, в яких політична трансформація виявилася ефективним напрямом кардинальних соціальних змін, показали решті світу значний розвиток й стрімко вирвалися вперед в галузі технології, а саме, військової. Зважаючи на те, що дуже великий економіко-технологічний відрив модерних суспільств від традиційних став реальною загрозою для незалежного функціонування останніх, їхні політичні еліти мусили прискорювати модернізацію. Через це новітня політична трансформація зазвичай вважається засобом пришвидшення модернізації суспільства з боку його правлячої верхівки.

1.3. Методологічний інструментарій дослідження особливостей політичної трансформації інформаційного простору

На сучасному етапі безпека дедалі більше залежить від рівня її безпеки інформаційного простору. Усталено питання інформаційної безпеки належать до гуманітарної чи інформаційно-психологічної складової, й через це моделювання й оцінювання зазначених галузей вважається нелегкою процедурою. Водночас введення в дослідження цих питань математичних методів спроможне значно розширити науково-методичний апарат воєнної науки. В аспекті розгляду активних інформаційних дій актуальності набуває питання напрацювання методів, що окреслюють процеси інформаційного впливу та інформаційної протидії. Це, своєю чергою, дасть змогу на якісному рівні розглянути особливості процесів, що вивчаються, та, до того ж, дозволить порушувати й розв'язувати завдання стосовно пошуку оптимальних способів їх налагодження.

З розвитком електронних ЗМК та покращенням комп'ютерної техніки в науковому середовищі поглиблюється дискурс стосовно функції ЗМІ, значення інформації в житті соціуму та тенденцій формування інформаційного суспільства.

На сучасному етапі індивідуальні знання, інакше кажучи, інформація являється першочерговою виробничою силою та найбільш цінним багатством сучасного соціуму. В суспільстві весь час поширюється дуже багато інформації, яка чинить вплив на думку, поведінку людей, визначає їхнє дозвілля, формує світобачення. Розвитком суспільства керує інформація. Історично утворилися різні джерела інформації, а саме міфи, закони, чутки, укази, книги, фотографії, інтернет тощо. Щоб їх розповсюдити, застосовують різні канали, котрі можна вивчати як канали культури. Ускладнення джерел і каналів інформації, виникнення нових має зв'язок із накопиченням

інформації, а також із новими технічними відкриттями, котрі орієнтовані на пришвидшення процесів інформаційного обміну.

В загальному вигляді названі процеси – нелінійні й через це допускають неочевидні режими їх розвитку. Водночас навіть у найбільш простих ситуаціях аналіз математичних моделей і підсумків розрахунків дозволяють окреслити головні характеристики, управління якими підштовхуватиме до напряму розвитку обставин у потрібному спрямуванні.

Щодо інформаційного простору політики, то з-поміж його характеристик виокремлюються:

- оперативність, щільність та відкритість інформаційних обмінів у політичному просторі;
- зворотний зв'язок, брак котрого деструктивно відображається на становленні демократії;
- сегментація і стратифікація інформаційного простору;
- інформаційна нерівність, а також ієрархія.

Наразі інформаційний простір політики щоразу більше отримує якості трансграничності. Держави, приватні структури стають складовими елементами єдиної глобальної інформаційної мережі. Крім того, здійснюється віртуалізація інформаційного простору, виникають змоги штучного моделювання політичних подій та утворення віртуальних образів світу. Через це виникнення нових характеристик та змог інформаційного простору політики ставить перед фахівцями й політиками завдання законодавчого обмеження ймовірних деструктивних політичних ефектів.

Процес трансформації суспільно-політичної системи, спричинений впливом ІКТ, класифіковано за такими етапами змін, як:

- 1) зміна системи публічної влади й удосконалення форм організації її діяльності;
- 2) зміна інститутів представницької демократії, владних механізмів суспільного контролю, форм політичної участі громадян;

3) зміна соціально-політичних характеристик інформаційного суспільства.

Значна динаміка інформаційно-комунікаційного обміну, яка ускладнює утворення сенсозмістовних соціальних реакцій, в поєднанні зі сталим зростанням та покращенням змог цифрового моделювання образів, спричинили заміщення політичної реальності реальністю медійною.

Переважання в інформаційному просторі віртуальних образів (симулякрів), трансформація іміджу в головну категорію політичного процесу формують оптимальне середовище для підтримки мінімального, проте достатнього для виконання владних повноважень інфобалансу між державою і соціумом, що вважається базисом законності та стабілізації політичних відносин.

В аналогічних умовах трансформується роль медіаторів у звязку з появою та розвитком ІКТ та ЗМК [34]. Проте перетворення ролі медіаторів відзначається не лише та навіть не стільки схожими «функціональними» факторами їхньої діяльності. На фоні розвитку політичної рекламістики та зростання іміджевих технологій саме ЗМК спроможні формувати та утворювати порядок денний правлячої еліти через проблематизацію й тематизацію діалогу громадян із владою.

Число соціальних джерел комунікації теж зростає завдяки споживачам інформації, які в обставинах переважання ціннісних, а не ідеологічних орієнтацій в суспільно-політичному просторі, є не лише реципієнтами та інтерпретаторами, а також джерелами комунікації. Як результат, правляча еліта мусить цілеспрямовано створювати свою інформаційну вертикаль, формувати довкола себе суспільно-політичний дискурс позитивного плану, застосовувати процедури антикризової комунікації, що здійснюють профілактичну та нейтралізаційну функції щодо опозиційних інформаційних потоків.

Отже, політичний простір утворюється, зазнаючи впливу відносин, які формуються між центрами інформаційної взаємодії, на перший план поволі

виступає медіалогіка владних диспозицій, а власне вид організації влади можливо охарактеризувати як медіакратію, що базується на принципі швидкого і, в той же час, епізодичного налагодження діалогу між елітою та неелітою щодо владно значущих політичних проєктів.

Аналіз ІКТ, як інструмента політичної комунікації, показав, що інформаційне суспільство розвивається лише за умов їх наявності і постійного розвитку. Також перехід до інформаційного суспільства сприяє розвитку мережі інформаційної інфраструктури, що дозволяє здійснювати комплекс державних функцій.

Такі процеси формування електронної державності активно реалізуються у США, Великій Британії, Канаді, Естонії, інших країнах, які забезпечують постійну інформаційну взаємодію держави й суспільства, в результаті якої виникають нові знання під час висвітлення відповідної інформації у ЗМК [34] і мають потужний потенціал впливу на систему політичних і культурних цінностей [191].

Значення будь якої події набуває сенсу лише тоді, коли вона одержує інформаційне забезпечення [34].

На відміну від ЗМІ призначення ЗМК є набагато ширшим. Вони не тільки розповсюджують інформацію, а й сприяють виявленню власної соціокультурної ідентичності.

Аналіз розвитку медіа-технологій продемонстрував, що історична тенденція розвитку масової комунікації зводиться до постійного зростання числа каналів розповсюдження інформації. В той же час виникнення кожного нового ЗМІ не спричиняє зникнення засобів комунікації та інформації, які існували до цього. Новий засіб масової інформації займає своє місце та, безумовно, змінює особливості та будову інформаційно-комунікаційного простору.

Внаслідок трансформації комунікаційного простору формується нова система цінностей, нові пізнавальні та практичні головні завдання, до того ж їхнє значення в суспільному порядку окреслене тим безпосереднім впливом,

котрий зазначені цінності мають здатність здійснювати на політичну поведінку й політичну культуру. Дослідження системи цінностей, яка утворюється, закономірностей її формування та перетворення – одне з головних завдань сучасної політологічної науки.

Єдиний інформаційно-комунікативний простір створюється мережею Інтернет з метою об'єднання людей і гармонізації відносин між ними, вироблення нових підходів до вирішення соціальних та економічних проблем шляхом запровадження діалогу культур, етноконфесіонального консенсусу, толерантності та інших конфліктогенних питан, які існують нині і завжди існували [34]. Утворення новітньої інформаційно-комунікаційної інфраструктури відіграє принципову роль для гарантування та результативного виконання головних національних проєктів, орієнтованих на перехід держави до інноваційної стратегії розвитку.

Методологічний інструментарій інформаційного менеджменту включає комплекс принципів, методів, управлінських процедур, пов'язаних із обґрунтуванням цілей, плануванням та прогнозуванням очікуваних результатів. При цьому, прийняття рішень щодо підвищення ефективності роботи системи ІКТ мають носити комплексний та безперервний характер [46].

Щодо прямого управління інформаційними ресурсами, то воно включає функції:

- оцінювання певних обставин, визначення мети й формування завдань;
- гарантування інформаційного супроводу реалізації завдань;
- оперативного ухвалення рішень згідно з кожним етапом інформаційної діяльності;
- аналіз результатів здійсненої роботи.

До суб'єктів аналізу інформаційних ресурсів, як правило, відносять:

- мету і понятійний апарат;
- стан інформованості і розкриття конкретних фактів;
- встановлення причин і наслідків;

- врахування історичного аспекту, національного характеру і тенденцій розвитку;
- забезпечення рівня достовірності, формування висновків і рекомендацій;
- наявність зворотного зв'язку [62].

Розгляд динаміки інформаційних потоків, які утворюються у веб-просторі, соціальних мережах є наразі одним із найінформативніших методів дослідження актуальності тих чи інших тематичних напрямів. Зазначена динаміка спричинена чинниками, чимало з котрих не підлягають під точний аналіз.

Потреба визначення інформаційних (кібер) впливів на політику держави спричиняє використання методів *моніторингу інформаційного простору* й породжує вимогу щодо результативних інформаційних засобів оцінки інформаційних ресурсів для продукування на цій базі в режимі реального часу інформації відповідної якості зацікавленим органам управління. Назване треба вважати чи не найбільш важливою причиною запиту в таких системах моніторингу інформаційного простору й потребою розв'язання всіх проблем, що пов'язані з їх формуванням та розвитком.

За таких умов виникає потреба зростання результативності опрацювання інформації в наявних системах моніторингу інформаційного простору. Проте переважна частина інформаційних ресурсів вимагає класифікації відповідно до особливостей пріоритетності. Незважання на наведене зумовлює те, що різні системи моніторингу інформаційного простору розвиваються відокремлено, зазвичай через заміну в наявних системах застарілих баз даних на значно досконаліші. З системного погляду подібний підхід нераціональний та невиправданий. Через це наявні обставини вимагають обґрунтування методу синтезу системи моніторингу інформаційного простору на базі критерію оптимальності для того, щоб сформувати окремий клас інформаційних систем, що задіяні під час моніторингу інформаційного простору. Це дасть змогу аналізувати такі

системи відповідно до єдиних теоретичних підходів їх формування з метою розв'язання завдань інформаційного забезпечення і покращення процесів військового управління, котрі весь час використовують різні інформаційні ресурси.

Інформаційним моніторингом є доволі непросте та неоднозначне явище. В різних галузях його застосовують із різною метою, проте при цьому містить спільні властивості та характеристики. Галузі застосування моніторингу – дуже різні. Головна галузь використання моніторингу на практиці – це керування, а якщо більш точно – обслуговування керування в різних секторах діяльності. Моніторинг став самостійним вектором управлінської діяльності, в якому здійснюється інтеграція вимірів, досліджень, експерименту, інформатики та керування. Моніторингова система набула комплексності, цілісності. Завдяки їй гарантуються універсальні змоги функціонування в галузі науки та практики. Моніторингом є інформаційна, діагностична, наукова, прогностична система, впровадження якої відбувається в межах управлінської діяльності.

Погоджуємося з думкою науковців про те, що моніторинг інформаційного простору є специфічною формою дослідження інформаційної політики [50].

Як правило:

- в політиці й політології здійснюється моніторинг ЗМІ, ЗМК, зокрема, регіональних мас-медіа, виборів, прав людини, новин телебачення, законодавства, економічного законодавства, соціально-економічної ситуації;
- у сфері комп'ютерів та засобів зв'язку – моніторинг мереж, радіокомунікацій, комп'ютерних систем, короткохвильових радіопередач, надійності інформації тощо;
- в освіті – знань і вмінь учнів, освітніх систем тощо.

В цілому, під системою моніторингу розуміють комплекс складових, взаємодія яких гарантує виконання процесів системного спостереження.

Структурними елементами такої моніторингової системи є його об'єкти, предмети, суб'єкти, показники, інструменти, види.

Зокрема, об'єктом інформаційного моніторингу, як правило, є складні і локальні системи, на які спрямовано конкретні моніторингові процедури. Він має свою особливість, яка полягає у динамічності, адже всі об'єкти моніторингу постійно змінюються, розвиваються, зазнають зовнішніх впливів; предметом інформаційного моніторингу є стан системи, яка досліджується та динаміка її змін; суб'єктами моніторингу є носії моніторингових функцій, які поділяються на дві групи – ті, що надають інформацію, та ті, що її збирають й обробляють [127].

У наукових публікаціях, присвячених проблемам моніторингу інформаційного простору, як правило, досліджується збір інформації через синтетично-аналітичні моделі. Кожна з них аналізує повідомлення та їх систематизує, впорядковуючи інформацію згідно з тематикою за територіальними характеристиками. Завдяки цьому інформаційно-аналітичні підрозділи швидко обробляють інформацію. Під час моніторингу інформаційного простору здійснюється поступове виконання двох завдань:

- створення належних умов для безперервної оцінки внутрішнього та зовнішнього інформаційного простору та, крім того, оцінки стану та функціональності інформаційних ресурсів;

- формування умов для окреслення корегуючих дій у ситуаціях, за яких цільові показники критеріїв оцінки результативності інформаційних ресурсів не надають оперативної інформації.

Зважаємо на те, що в загальній ситуації система моніторингу інформаційного простору не виключає роботу з управління якістю джерел інформації.

Комплексом моніторингових показників є ряд первинних та вторинних показників, що спроможні гарантувати цілісне уявлення щодо стану системи, якісних та кількісних змін в ній.

Інструментарієм моніторингової діяльності вважається комплекс:

- форм статистичної звітності;
- інформаційних стандартів;
- анкет;
- опитувальних аркушів тощо.

Інструменти моніторингової діяльності – це різного роду технічні засоби, що застосовуються суб'єктами моніторингу під час своєї діяльності. Ними є комп'ютерна й інша техніка.

Моніторингова діяльність є низкою моніторингових процесів. Приміром, збирання, опрацювання та презентація інформації тощо. Тим часом до системи інформаційного моніторингу можливо зарахувати різні підсистеми моніторингу, які відрізняються між собою відповідно до рівня об'єкта та предмета моніторингу. Всі складові системи інформаційного моніторингу пов'язані між собою в структурному та функціональному аспекті та формують єдиний цикл інформаційного моніторингу. Виключення будь-якої з цих складових із системи або позбавляє значення інформаційного моніторингу, або нищить усю систему.

Встановлено, що інформаційний моніторинг можна класифікувати за великою кількістю особливостей. Приміром, у залежності від тих факторів, що застосовуються як підстава для експертизи, можливо визначити наступні види моніторингу – *динамічний, конкурентний, порівняльний та комплексний*.

Відповідно до *динамічного* моніторингу, базисом для експертизи є інформація про динаміку становлення того чи іншого об'єкта, показника чи феномена. Це – найбільш простий спосіб, який може стати аналогом експериментального плану тимчасових серій. Для порівняно простих систем, місцевого інформаційного моніторингу (цін, доходів громадян тощо) чи інформаційного моніторингу фізичних об'єктів такого підходу досить.

Конкурентний – базисом для експертизи вважаються підсумки ідентичного огляду аналогічних систем. Розгляд двох чи декількох підсистем великої системи проводиться паралельно, за допомогою одного

інструментарію, який дає змогу зробити висновок про істотний результат на тій чи іншій підсистемі. А проте такий підхід дає змогу дати оцінку обсягу небезпеки, її критичності.

Порівняльний – базисом для експертизи є також результати ідентичного обстеження не аналогічних, а однієї чи двох систем різних рівнів. Така ситуація специфічна для моніторингу, коли інформація у системі порівнюється з підсумками, які отримані для системи іншого рівня.

Комплексний – застосовується декілька основ з метою експертизи.

Інформаційному моніторингу також притаманна власна система, класифікація, він, як і будь-яке наукове явище, передбачає свої завдання, мету та функції, що акцентує на його важливості для науки та практичної діяльності. Можна стверджувати, що одне із завдань інформаційного моніторингу – це запобігання тому чи іншому неблагополуччю, небезпеці з метою результативної діяльності об'єкта. Водночас, це не просто встановлення факту утворення змін, а саме попередження про неї до того, як ситуація може виявитися незворотною. Таким чином, забезпечується змога запобігання його вірогідному деструктивному розвиткові подій.

З огляду на втілення мети й завдань *інформаційний моніторинг* вважається універсальною за своїми дослідницькими й практичними змогами процедурою впливу та корекції функціонування суб'єктів управління системою.

Розглянемо *методику аналітичного дослідження*, що ґрунтується на застосуванні новітніх інструментальних засобів аналізу й візуалізації інформаційних потоків та часових рядів. Ця методика, як правило застосовується для підтримки прийняття складних політико-управлінських рішень, які необхідно обґрунтувати шляхом висвітлення результатів відповідного моніторингу, зокрема інформаційного. Його основним об'єктом аналізу є інформаційні повідомлення та документи, що відповідають конкретним подіям чи темам. Для досягнення більш чіткого результату

застосовується, як правило, спрощене розуміння інформації, яка включає відповідні кількісні і якісні показники [62].

Будь-яка методика призначена для розв'язання певних задач за певними стадіями. Під час здійснення *інформаційно-аналітичних досліджень* на основі інтернет-контенту розглядають :

- такі завдання, як пошук релевантних публікацій; визначення їх динаміки; визначення критичних точок у тематичних публікаціях; вибір об'єкта моніторингу; виявлення взаємозв'язків подій і об'єктів моніторингу; прогнозування розвитку подій;

- такі стадії, як: вибір системи; формування запиту; визначення динаміки публікацій, критичних точок, основних подій; виокремлення об'єктів моніторингу; виявлення і візуалізацію взаємозв'язків; прогноз розвитку подій [62].

Подібним інформаційним потокам можна ставити у відповідність часові ряди, з метою аналізу яких дедалі більш часто обґрунтовано використовуються формальні методи, а саме статистичний, фрактальний, Фур'є чи вейвлет-аналіз.

Метод приведення багатокритеріальної задачі до однокритеріальної. Як зазначають сучасні науковці, характеризувати стан інформаційного простору можна шляхом спостережень або прогнозування з урахуванням виду інформаційних ресурсів (динамічний, статистичний, комунікативний) за допомогою спеціально обраних критеріїв.

Оцінка стану інформаційного простору має на меті визначення збитків та вибір оптимальних умов для своєчасного забезпечення інформацією.

Метою таких оцінок визначають допустимі критерії достовірності інформації, яку отримує орган управління [116]. Не завжди просто визначити, чи інформація правдива чи недостовірна, особливо коли вона має дані про події, котрі ще не відбулися.

До критеріїв, за якими можна визначати, чи правдива інформація, належать:

- критерій обґрунтованості (існування підтверджень одержаних відомостей у низці незалежних джерел);
- відсутність протиріч між певними твердженнями, поданими в повідомленні;
- відсутність протиріч усередині групи повідомлень, які надійшли з одного чи групи джерел за певний часовий період;
- відсутність протиріч з існуючими моделями інтерпретації та моделями предметної області;
- критерій авторитету джерела чи рівень захищеності носія (документа).

Кожна система моніторингу інформаційного простору має містити інтегровану систему встановлення об'єктивної оперативної інформації; у її складі має бути система розпізнавання особливостей прихованого інформаційного впливу; вона має здійснювати завдання протягом періоду, необхідного для поточного й кінцевого ухвалення рішень органом публічного чи державного управління.

У той же час критерій оптимальності синтезу системи моніторингу інформаційного простору – не певний екстремум функції однієї змінної, а така сфера багатовимірного простору особливостей, в котрій певні параметри правдивості можуть стати також неоптимальними. В цьому випадку мовиться про те, що всі інформаційні ресурси вивчаються не як рівнозначні, а як ієрархічно впливові, які мають різне значення (вибір котрих, спільно з вибором власне функцій, по суті, і складає зміст процедури моніторингу інформаційного простору).

Розв'язання задачі синтезу систем моніторингу інформаційного простору на базі оптимізації відповідно до певного показника її результативності під час переведення інших у категорію обмежень – один з компромісних підходів розв'язання цієї ж задачі на багатокритерійній (векторній) основі. Проте метод приведення багатокритеріальної задачі до

однокритеріальної містить низку недоліків, на які вказують науковці. А саме - це:

- вибір пріоритетного показника;
- неможливість одночасного передбачення кількісних рівнів інших показників;
- усередненість якості системи [116].

Методика контент-аналізу широко використовується в інформаційну добу, однак історія методу не обмежена епохою автоматичного опрацювання тексту (про неї йшлося ще у XVIII столітті у Швеції [90]). Однак, як повноцінну методику її використовують, починаючи з 30-х рр. XX ст. у США. Поняття «контент-аналіз» вперше використовувати в кінці XIX - на початку XX століття американські журналісти.

В основному метод контент-аналізу застосовувався під час соціологічних досліджень, зокрема, в процесі вивчення рекламних і пропагандистських матеріалів. У сфері ж політичних досліджень його почали застосовувати в ході аналізу пропагандистських матеріалів періоду Другої світової війни. Пізніше, починаючи з 60-х років XX ст., виник «методологічний вибух» дослідження із застосуванням методу контент-аналізу, що сприяло його урізноманітненню, зокрема з використанням комп'ютерної техніки [84]. Використовуються різні підходи до аналізування текстів, й це логічно, оскільки дослідження проводяться з різною метою. Види аналізу документів повинні стати «дедуктивними» (експериментального виду), коли дослідник цікавиться лише перевіркою абсолютно встановленої гіпотези (гіпотез), та індуктивними (орієнтовного й описового типу), коли дослідник цікавиться визначеним видом повідомлень та старається охопити всі складові змісту, нерідко володіючи лише дуже узагальненими приблизними гіпотезами.

У певних працях питання аналізу змісту вивчаються в цілому, оцінюються проблеми розгляду документів з погляду тієї головної теми, котрій ця праця присвячена. Варто наголосити, що як класичні, так і

формалізовані методи сполучають як об'єкт, так і мету дослідження. Відмінність між ними зводиться передусім до того, що традиційні методи визнаються як якісні, а контент-аналіз – кількісним методом, що вважається значно об'єктивнішим, порівнюючи з історичним або літературним методами. Проте, наразі зазначені методи функціонують вже не в чистому виді, оскільки дедалі частіше в класичних методах використовується різна класифікація, а контент-аналіз вважається вже не зовсім кількісним, а якісно-кількісним методом.

Вимір ступеня довіри до різних інституцій суспільства в громадській думці – вагомий елемент вивчення їх авторитету та утворення образу у суспільстві. В цьому значне місце відводиться використанню методу контент-аналізу, який дозволяє дізнатися про кількість людей, що володіє відповідною інформацією, який вона має резонанс у ЗМК, які потреби споживачів залишилися не задоволеними, яка інформація викликала зацікавленість та ін.

Наразі інформаційне повідомлення негативного змісту про будь яку компанію має здатність звести нанівець її імідж, що напрацьовувався протягом багатьох років. Для прикладу, щодо банківської сфери, коли інформація про проблеми з поверненням депозитів може спричинити масове звернення людей за своїми вкладками. Водночас, повернути ці кошти не матиме змоги навіть найбільш успішний банк. Через це потужним компаніям, політичним силам, державним організаціям необхідно бути в курсі подій та швидко відповідати на коливання інформаційного простору. Для цього їм знадобиться контент-аналіз як метод розгляду інформаційного простору.

Зафіксувавши інформацію негативного змісту, прес-центри компанії мають змогу спростувати її чи зосередити увагу на інших подіях, відволікаючи реципієнтів інформації та в такий спосіб знижуючи негативний вплив.

Під час виконання контент-аналізу інформаційного простору в ЗМІ ми поступово переходимо на наступні етапи.

По-перше, визначаємо головні тематики інформаційних повідомлень.

По-друге, встановлює рівень динамічності інформаційного простору.

По-третє, встановлюємо тональність інформаційних повідомлень, інакше кажучи, емоційне забарвлення повідомлення з погляду його впливу на авторитет організації (негативний, амбівалентий, нейтральний або позитивний).

По-четверте, визначаємо інтенції, іншими словами, приховані наміри, спрямування, підтекст інформаційних повідомлень.

По-п'яте, встановлюємо найвпливовіші ЗМІ з погляду створення громадської думки про імідж організації.

Як і перед будь-яким методом, перед контент-аналізом постають відповідні вимоги, додержання котрих дозволяє одержати якісні відомості про соціальні реалії. Іншими словами, дослідження має орієнтуватися на відповідну аудиторію; інструменти дослідження мають гарантувати одержання інформації згідно з визначеними завданнями; підсумки дослідження не мають застосовуватися як зайвий доказ своєї точки зору, вони повинні стати правдивими дослідними відомостями; різні методології дослідження одного й того ж об'єкта мають забезпечувати однакові результати

Контент-аналіз – надзвичайно ефективний метод соціологічних досліджень, який дає змогу інколи одержувати дуже несподівані результати під час дослідження як певних джерел інформації, так і потужних несистематизованих інформаційних масивів стосовно утворення іміджу тієї або іншої організації в сучасному інформаційному просторі. Через це застосування контент-аналізу як методу дослідження наразі вважається незамінним засобом дослідження інформаційних повідомлень і відповідним чином вчасного й результативного впливу на утворення позитивного іміджу тієї або іншої організації в ЗМІ.

Тобто, за допомогою ЗМІ та ЗМК відбувається постійний вплив на людину. Тому, для вирішення задач аналізу прихованого інформаційного впливу доцільно використовувати комплекс методів, які здійснюють:

- морфологічний, синтаксичний, семантичний аналіз речень і текстів;
- виявлення головних слів і сенсу текстового повідомлення;
- сугестивний вплив на підсвідомість особистості [5].

Інформаційна політика в цілому істотно впливає на політичні процеси в суспільстві. Вона може бути основою демократичних перетворень в державі в разі відповідності демократичним засадам. Водночас, у випадку відсутності діяльності стосовно усунення негативних тенденцій, вона може й гальмувати названі трансформації. Зокрема, результативна інформаційна політика допомагає покращити ступінь довіри громадян до влади, налагодити сталий діалог держави й громадянського суспільства, збільшити рівень політичної участі населення та здійснювати демократичні реформи. Водночас недемократична інформаційна політика спричиняє абсолютно протилежні ефекти: делегітимізацію, розповсюдження різних видів політичного протесту, утворення негативного іміджу держави перед власними громадянами й світовою спільнотою.

Можна стверджувати, що на фоні світових глобалізаційних процесів і демократичних перетворень держави інформаційна сфера значно змінилася, зокрема поширився мережевий принцип комунікації, змінилися процеси зворотного зв'язку, медіатизація політики й зріс політичний вплив мас-медіа. Все зазначене чинить вплив на інформаційну політику держави та може погіршувати її результативність. На тлі таких перетворень інформаційного простору з метою покращення результативності інформаційної політики потрібне напрацювання й введення нових принципів такої політики.

Як висновок зазначимо, що на сучасному етапі в суспільстві структуру інформаційного простору формують технології та засоби комунікації, що дають можливість налагодити діалог між різними сторонами діалогу незалежно від просторово-тимчасових координат їхньої діяльності. Через це,

беручи до уваги наведене, потрібно напрацювати значно раціональніші механізми пошуку методів синтезу системи моніторингу, котрі гарантують як скорочення розмірності завдання (часу його розв'язання), покращення об'єктивності оцінок проміжних і кінцевих ефектів процесу оптимізації через скорочення впливу її оцінки в інтерактивній процедурі ухвалення рішення, так і доступність в певних обставинах інформаційного забезпечення належних органів управління.

Висновки до розділу 1

1. З'ясовано ступінь розроблення наукової проблеми у політології, що дало змогу зробити висновок про те, що значний вплив цифрових технологій, формування глобального інформаційного простору визначають нинішнє суспільство XXI століття, котре має назву «ера інформації» чи «інформаційне суспільство». Інформаційний простір – це одна з форм розуміння сучасності, що має здатність впливати на суспільну картину сприймання реальності. В ньому здійснюються процеси, що мають зв'язок із інформацією, її формуванням, накопиченням, збором та ін. Дії, які реалізуються в сучасному інформаційному просторі, дозволяють прямо впливати на особистісні погляди, й через це вважаються дуже вагомим фактором утворення громадської думки. Створення єдиного інформаційного простору в різних секторах життєдіяльності – це один із найбільш перспективних векторів розвитку сучасного інформаційного суспільства. Він має гарантувати формування інформаційного суспільства та приєднання до світового інформаційного простору.

2. Проаналізувавши сутність і структуру поняття «політична трансформація інформаційного простору» виявлено, що це історичний процес змін використання сукупності доступних на поточний момент інформаційних ресурсів та знань, інформаційних мереж та систем, технологій

та процесів, які забезпечують пошук, обробку та зберігання, а також обмін інформацією між суб'єктами управлінської діяльності, що поєднує модернізацію кількох аспектів: трансформацію самої політичної системи у суспільстві; трансформацію «політичних суб'єктів» (окремих осіб, еліти, колективу, організацій); трансформацію політичної культури у взаємодії між суб'єктами управлінської діяльності, тобто модернізацію ідей, норм, змісту політичних відносин.

Структура інформаційного простору включає інформаційну інфраструктуру, інформаційні ресурси, засоби і методи прикладної математики, організаційні заходи, правові норми, ринок інформаційних технологій.

3. Досліджено методологічний інструментарій дослідження особливостей політичної трансформації інформаційного простору та виявлено, що інформаційна політика істотно впливає на політичні процеси в суспільстві. Вона може бути основою демократичних перетворень в державі в разі відповідності демократичним засадам. Водночас, у випадку відсутності діяльності стосовно усунення негативних тенденцій, вона може й гальмувати названі трансформації. Зокрема, результативна інформаційна політика допомагає покращити ступінь довіри громадян до влади, налагодити сталий діалог держави й громадянського суспільства, збільшити рівень політичної участі населення та здійснювати демократичні реформи. Водночас недемократична інформаційна політика спричиняє абсолютно протилежні ефекти: делегітимізацію, розповсюдження різних видів політичного протесту, утворення негативного іміджу держави перед власними громадянами й світовою спільнотою. Можна стверджувати, що на фоні світових глобалізаційних процесів і демократичних перетворень держави інформаційна сфера значно змінилася, зокрема поширився мережевий принцип комунікації, змінилися процеси зворотного зв'язку, медіатизація політики й зріс політичний вплив мас-медіа. Все зазначене чинить вплив на інформаційну політику держави та може погіршувати її результативність. На

тлі таких перетворень інформаційного простору з метою покращення результативності інформаційної політики потрібне напрацювання й введення нових принципів такої політики. Наведене дає змогу дійти висновку про те, що на сучасному етапі в суспільстві структуру інформаційного простору формують технології та засоби комунікації, що дають можливість налагодити діалог між різними сторонами діалогу незалежно від просторово-тимчасових координат їхньої діяльності. Через це, беручи до уваги наведене, потрібно напрацювати значно раціональніші механізми пошуку методів синтезу системи моніторингу, котрі гарантують як скорочення розмірності завдання (часу його розв'язання), покращення об'єктивності оцінок проміжних і кінцевих ефектів процесу оптимізації через скорочення впливу її оцінки в інтерактивній процедурі ухвалення рішення, так і доступність в певних обставинах інформаційного забезпечення належних органів управління.

Основні положення розділу оприлюднені у публікаціях автора: [66; 185].

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

2.1. Особливості формування інформаційного простору країн Вишеградської групи

Проблема діяльності мас-медіа в демократичному суспільстві – не нова, тому що й до цього намагалися займатися пошуком методів паритетних відносин між свободою слова, зберігання й розповсюдження відомостей, з одного боку, й державною цензурою для того, щоб запобігти розповсюдженню персональної інформації, не допустити дискримінації, поширення насильства, з іншого боку. Формування передумов, що допомагали б незалежній діяльності ЗМІ наразі є вкрай важливим завданням для нашої країни.

На тлі глобалізації і зростання інтеграційних процесів, зростання Євросоюзу в географічному аспекті дедалі більшу роль відіграють нові актори системи міжнародних відносин, в тому числі регіональні об'єднання. Зважаючи на це, Україна не лише проголосила намір увійти до складу ЄС, а також окреслила одним з головних завдань свого зовнішньополітичного курсу зростання співробітництва з державами Вишеградської групи (ВГ), котрі через інструменти ЄС утворюють новий характер міжнародних відносин. Для українського суспільства значущу роль має як трансформаційний досвід центральноєвропейських держав, так і пошук союзників, котрі володіють реальними важелями впливу на посилення відносин Києва з Брюсселем і НАТО.

Питання перегляду головних векторів співробітництва між Україною й державами Вишеградської четвірки (далі - В4) стало актуальним, зважаючи на ряд причин, зокрема через російсько-українську війну. Зрозуміло, що

держави Заходу, з одного боку, недооцінили євроінтеграційні намагання громадян України, а з іншого – геополітичні амбіції РФ, присвоївши питанням безпеки другорядне значення, порівнюючи з економічними. Однак відновлення територіальної цілісності, а також збереження державного суверенітету України значним чином залежить від ставлення західних держав, сприяння ними демократичним трансформаціям в українському суспільстві й розуміння реальних загроз, котрі породжує антидемократичний режим влади в РФ.

У зазначених обставинах держави В4 можуть бути надійними партнерами Києва під час вирішення окреслених завдань, тому що, ставши членами Європейського Союзу, прямо чинять вплив на становлення новітньої системи міжнародних відносин.

В4 – неформальне політичне об'єднання Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини, що сформоване ще 1991 року. Передумовою для його започаткування було прагнення держав Центральної Європи вийти з-під контролю Радянського Союзу, вжити заходів щодо запобігання відновленню колишнього політичного режиму, й, крім того, щодо обопільної координації транскордонного співробітництва та зовнішньої політики в аспекті інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Завдяки функціонуванню центральноєвропейського товариства вдалося результативно розв'язати багато політичних та економічних проблем, що виникли на початку 90 років ХХ століття в державах Вишеграду в результаті кардинальних трансформаційних перетворень, що тоді відбувалися в пострадянських державах Центральної Європи. Основою для співробітництва між державами ВГ були близькість країн-учасниць в географічному плані, спільна історія, а також схожий менталітет їхніх громадян, аналогічні суспільно-економічні моделі розвитку та, до того ж, збіг інтересів з великої кількості питань, щодо котрих відбуваються дискусії на рівні ЄС. Не менш важливе консолідуюче значення мав також значний потенціал голосів у Європейському парламенті,

що дозволив державам Вишеграду здійснювати корегування процесу ухвалення рішень в рамках ЄС.

В4 визнається доволі потужним регіональним утворенням у межах ЄС, що обєднала держави, які мають спільні інтереси і конструктивно впливають на процес європейської інтеграції [157].

Її активне функціонування націлене на розвиток Центральної Європи як на рівні регіональної кооперації, так і Євросоюзу загалом

В4 відстоює спільні інтереси держав перед Брюсселем, а також збереження ідентичності регіону у межах ЄС та НАТО [126].

Таким чином, об'єднання центральноєвропейських держав передусім відіграє роль інституції, мета функціонування котрої – це захист та просування своїх національних або спільних інтересів держав Вишеградської групи.

За оцінками експертів, країни групи В4 після перших п'яти років членства в ЄС почали суттєво впливати на його стратегію і розвиток, домоглися значного підвищення частки коштів структурних фондів, спрямованих на потреби постсоціалістичних країн [64].

Головним у роботі В4 вважаються питання, що мають відношення до обсягів та розподілу дотацій з європейського бюджету, від якого залежить зростання держав-членів ЄС. Проте, згодом центральноєвропейські держави стали активно застосовувати інструмент національних програм міжнародної допомоги з метою сприяння розвитку демократії, в першу чергу в Україні, Білорусі та Балканських державах.

«Практика міжнародних відносин засвідчує, що Україна є важливим східноєвропейським партнером для країн Вишеградської групи. Офіційні відносини з нею розпочалися з грудня 1999 р. під час зустрічі у Герлахові, коли президенти чотирьох центральноєвропейських країн заявили про своє бажання підтримувати проєвропейські сили в Україні» [61, с. 39].

Співробітництво з Києвом розвивалося і на двосторонньому рівні, і у формі «Вишеградська четвірка плюс», в якому пріоритетним визнавалась транскордонна співпраця.

Політичні лідери центральноєвропейських країн системно підтримують Україну на шляху до її трансформації та модернізації суспільних процесів. Вони відчутно підтримали євроінтеграційний курс України, безпосередньо сприяли реалізації Плану дій Україна – ЄС через зміцнення міжурядових контактів, урізноманітнення заходів у політичній, військовій, безпековій, енергетичній, соціокультурній сферах [61]. Також піднімалося питання надання членства Україні у Вишеградському об'єднанні.

Розширені зв'язки між Україною та В4 стали невизначеними у період влади президента-утікача. Тоді процес інтеграції до ЄС вивчався в контексті геополітичного наближення до РФ. Ще у 2010 році аналітики наголошували на тому, що євроінтеграція України залежатиме від позиції Росії, а питання зони вільної торгівлі чи питання безвізового режиму потребували обов'язкового погодження з рф [80].

Початок наступного етапу посилення відносин між Києвом і державами В4 має зв'язок не лише з питанням євроінтеграційного напрямку розвитку України, а й з питанням українсько-російської війни. Тобто, загострення протистояння між Україною та рф актуалізує проблему переорієнтації функціональних пріоритетів діяльності В4 від економічних до політико-безпекових.

Експерти вважають, що на сучасному етапі В4 вичерпало свою місію, зокрема щодо вступу до ЄС і НАТО. Це означає, що такий союз вже не має політичних перспектив, так само, як СНД, ГУАМ, Веймарський трикутник чи Центрально-європейська ініціатива і тому може втратити свою роль на політичній арені [65].

Хоч, з іншого боку, війна, що наразі відбувається, свідчить про всеосяжне нівелювання міжнародного порядку й норм міжнародного права РФ, по суті й може стати стимулом (об'єднавчою ідеєю) для нової стадії

розвитку В4. Головними у цьому разі повинні бути заходи з урегулювання збройного протистояння через інструменти ЄС, забезпечення Україні різностороннього сприяння під час євроінтеграційного процесу, закріплення її міжнародного авторитету як демократичної та європейської держави та ін.

Доречність подібного підходу обґрунтована з декількох точок зору. По-перше, всі держави групи Вишеградської четвірки відносяться до так званих пострадянських, й через це розуміють небезпеку відбудови системи радянського авторитаризму, яка істотно виражена в сучасному політичному режимі РФ. З іншого боку, якраз історичний досвід дозволяє державам В4 протистояти загрозам для європейських демократичних цінностей. По-друге, ментальність громадян держав В4 – істотно ближча до української, порівнюючи з життєвими поглядами німців, французів або італійців. Якраз названі країни – найбільш «свої» для України серед решти членів європейського товариства, й через це значно впливають на її внутрішню, а також зовнішню політику. Завдяки цьому В4 використовує стосовно України інструменти політики «м'якої сили», що орієнтована на створення привабливості своїх економічних, політичних, соціальних та інших систем, налагоджує міцні відносини з органами місцевого самоврядування, а також суб'єктами громадянського суспільства. По-третє, Польща, Угорщина й Словаччина географічно межують з Україною, що істотно інтенсифікує регіональну інтеграцію. Варто наголосити, що на фоні безперервного взаємозв'язку незалежних держав порушення мирного життя на одній території впливає також на всі інші. Таким чином, територіальні сусіди мають зацікавлення в тому, щоб в Україні була стабільна ситуація, вона прямувала в напрямі до ЄС й НАТО, в ній відбувався розвиток демократичних засад в секторі як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Не менш важливу роль відіграє також факт, що економічний розвиток держав В4 перебуває в залежності від зростання ринків збуту й опанування нових галузей для вкладання інвестицій, що може надавати Україна. Якраз через це вдале впровадження Києвом європейського вектора зовнішньої політики в

поєднанні з результативними реформами на внутрішньому рівні – значуща передумова для повноцінного втілення національних інтересів державами В4 в міжнародному просторі. Крім того, зрозуміло, що в «нових» членів ЄС немає належного потенціалу для того, щоб досягти визначених цілей стосовно східного партнерства, й через це залучають ресурси інших держав ЄСу, що в цілому допоможе реалізувати євроінтеграційний напрям України.

Центральноєвропейські держави групи В4 безумовно мають інтерес до співробітництва з Україною щодо формування демократичного політичного режиму, зони безпеки та стабільності.

На думку деяких міжнародних експертів, потенціал кооперації між Україною та В4 не використаний сповна [13].

Таким чином, Україна та її проблеми щодо державотворчого процесу постійно викликали інтерес у держав В4, які й нині не мають узгодженої позиції стосовно ситуації на східних кордонах України. Хоч офіційно члени В4 все таки надають підтримку Україні і сприяють збереженню її територіальної цілісності, проте прослідковуються деякі неузгодженості у поглядах їх політичних лідерів і громадян.

Розбіжності в оцінках держав В4 певних подій міжнародного життя утворюються, зазнаючи впливу різноманітних чинників, в основному політичних, безпекових, інституційних, економічних, історичних, а також етнічних. Треба наголосити, що у В4 вже існували кризи розвитку з огляду на брак спільної позиції держав-членів щодо ряду питань.

Переважно виділяють два етапи становлення В4:

- перший (1999-2004 рр.) - приєднання центральноєвропейських країн до ЄС і НАТО;

- другий (з 2004 р.) - відображає співпрацю країн у складі ЄС [52].

Протягом 1993-1998 років виника перша криза усередині В4, яка була спричинена розпадом Чехословаччини та спрямованістю Словаччини на рф.

Починаючи з 1994 р., виникла проблем у В4, пов'язана з амбіціями Польщі щодо статусу регіонального лідера та з самоізоляцією Словацької Республіки.

У період «стагнації Вишеградської групи» різко скоротилася кількість зустрічей у В4, а основна увага лідерів центральноєвропейських країн була зосереджена на питанні набуття членства в НАТО [64].

Консолідаційною основою для країн В4 стала діяльність, пов'язана з вирішенням багатьох економічних проблем. Ситуація кардинально змінилася у 1998 р., коли владу в Братиславі отримав проєвропейський уряд М. Дзурінди.

Друга криза розпочалася в січні 2009 р., коли Словаччина вступила до єврозони та намагалася посилити неформальний союз із Німеччиною, Австрією та іншими країнами [65].

Нині прослідковуються деякі розбіжності в позиціях держав В4 щодо вирішення «українського питання».

Одна з причин різного розуміння напряму зростання зовнішньополітичних відносин полягає у:

- недосконалості інституційної організації В4;
- відсутності координаційного центру діяльності В4;
- слабкості діяльності Міжнародного Вишеградського фонду;
- низькому рівні інституалізації В4 [123].

Характер зовнішньої політики можна пояснити, крім того, відсутністю інтеграції на рівні суспільств держав-членів В4. Прослідковується досить невисока активність польсько-словацької або польсько-чеської транскордонної співпраці, що значно зменшилася після того, як держави В4 вступили до Євросоюзу та було скасовано внутрішні кордони. Якщо чесько-словацьке й словацько-угорське регіональне співробітництво розвивається порівняно динамічно, що можна пояснити історичною спадщиною, а також наявністю етнічно змішаних територій, то Польща істотно інтенсифікує інтеграційну діяльність в напрямку України.

Безумовно, позиція центральноєвропейських держав утворюється, зазнаючи впливу економічних умов, зокрема таких як:

- запровадження санкцій проти РФ;
- поглиблення транскордонного співробітництва та підтримки спільних бізнес-асоціацій;
- залучення зовнішніх інвестицій та створення умов для розвитку вітчизняного бізнесу [80].

Нині в Україні важливо продовжувати та збільшувати військове співробітництво з державами В4, що вважається вагомим внеском у розвиток європейської оборонної системи й адекватною реакцією на новітні виклики безпекової й оборонної політики. Хоч воєнно-політичні перемовини України з державами В4 підтверджуються рядом міжвідомчих угод і щорічними зустрічами керівників оборонних відомств, проте наступний їх розвиток залежить від системності політичного курсу, фінансування, результативності втілення попередніх стадій співробітництва. Зростання співпраці з В4 дозволить Україні інтегруватися до Європи за допомогою її культурної, політичної, економічної та безпекової складової. В той же час для виконання визначених завдань необхідна політична воля й узгодженість позицій як Києва, так і держав-членів В4.

Коли йдеться про розвиток системи ЗМІ в державах, де існує вкрай помітний прогрес комп'ютерних технологій, що міцно пов'язаний з життям суспільства, слід наголосити, що за ЗМІ в сучасних реаліях – не лише якісно інше розширення людських змож, а й перетворення вже традиційних мас-медіа, трансформація їх у відповідний фон й основу для становлення нових медійних явищ. Приміром, так відбулося з телебаченням, котре отримало новий зміст в період розвитку інтернету. Такі ж тенденції прослідковуються в сфері преси, котра впродовж останніх років одержала й розвинула альтернативу «сайтизації» свого контенту. По-особливому активно наведені процеси розвивалися та й далі розвиваються в країнах, що мають перехідну економіку, в тому числі регіони Центрально-Східної Європи. Зважаючи на

це, виняток також не становить сучасне польське суспільство і його медійний компонент.

На початку XXI століття Польща трансформувалася в динамічну державу, що стабільно збільшує свої інформаційно-технологічні ресурси. Важливо наголосити на тому, що нинішній лінгвістичний склад держави виражає її етнічну однорідність. Оскільки по суті 96 % громадян Польщі вважають польську своєю першою мовою. Зауважимо й на тому, що протягом реалізованих та ще діючих соціальних та демократичних перетворень саме ЄС та в тому числі Європейська Комісія мали дуже важливе значення під час реформування польської державності. Це мало суттєвий вплив також і на медіа-сферу [181].

Польське радіо має «чотири спеціалізовані канали та один, призначений для слухачів за кордоном. PR1 має універсальний профіль, займаючись переважно соціальними питаннями; PR2 орієнтований на музику та літературу, призначений для більш досвідчених слухачів; PR3 – інформаційно-розважальний, орієнтований на більш освічених і молодих слухачів; PR4 для молоді, з музикою та освітою та мультимедійною платформою; PR5, відоме як Польське радіо для тих, хто живе за кордоном, веде передачі польською, англійською, білоруською, єврейською, німецькою, російською та українською мовами. Крім того, польське радіо Czwórka (PR4) транслюється в прямому ефірі як телевізійна програма через супутник з вересня 2010 року. Через рік ця програма виявилася надто дорогою для супутникового мовлення; тому з середини 2012 року він буде доступний лише в Інтернеті» [201].

І Польського радіо, і TVP є власні інтернет-платформи (www.polskieradio.pl та www.tvp.pl). В Польського агентства преси (RAP), національного агентства преси, яке перебуває у власності держави, теж є своя новинна платформа (www.rap.pl). Всі новини є доступними в прямому ефірі, а контент треба архівувати мінімум впродовж місяця, відповідно до доручення КРРіТ, регулятора електронних засобів масової інформації.

Практично всі інтернет-платформи архівують свої новини впродовж тривалого періоду, проте дехто бере плату, якщо надає доступ до своїх архівів. *Gazeta Wyborcza*, *Rzeczpospolita* й решта друкованих видань оцифрували всі свої минулі випуски, проте за доступ до них треба заплатити.

В цілому розвиток сфери медіа на початку XXI століття, як показує нова європейська практика, не може відбуватися, не беручи до уваги сучасні технологічні тенденції. В цьому випадку Польща – теж не виключення. Трансформаційні зміни в сфері інформаційних технологій та, крім того, в секторі суспільно-політичного мовлення, в тому числі в секторі друкованих ЗМІ, виявилися вкрай помітними. Наприклад, у національних засобів масової інформації вкрай скоротилося середовище читачів. Якщо переглянути конкретну інформацію, то це сягає приблизно 12 % читацької аудиторії різних вікових груп – у віці від 15 до 75 років. Якщо до цього 1 із двох потенційних читачів їх читав, то з часом – тільки 1 із 3.

Нові тенденції у ЗМІ особливо яскраво виявились у сфері новин [99]. Що ж до друкованих ЗМІ та преси в цілому, то вона мала тенденцію щодо скорочення.

Особливу популярність у читачів мають дайджести польської та зарубіжної преси, а не коментарі та експертні думки, які розміщуються на сторінках часописів [99 ;182].

25 січня 2005 року Міжвідомчою групою з «Введення цифрового радіо і телебачення у Польщі» було видано спеціальний документ, що називався «Стратегія переходу від аналогового до цифрового мовлення» (*Strategia przejścia z techniki analogowej na cyfrową*). Того ж року 4 січня Рада Міністрів затвердила Стратегію переходу від аналогових до цифрових технологій наземного телевізійного мовлення [203].

Коли говорити про вплив сучасних ІТ на хід політичної боротьби в Польщі на сьогодні, слід наголосити, що він є наразі доволі помітним. Зокрема, журналістка Іоанна Лічоцька в газеті «*Polska Codziennie*» зазначила

стосовно інтернет-активності громадян і впливів на формування думки суспільства [185;181].

На тлі сучасних умов розвитку електронних ЗМІ вони часом отримують абсолютно несподівані виміри й суспільні акценти. Наприклад, на початку ХХІ ст. Інтернет став важливим джерелом повсякденного інформування громадян і замінив традиційні новинні ЗМІ – радіо і ТБ [19].

Тобто, вкрай значущою складовою основних намагань в інформаційній галузі була та продовжує залишатися складова, що має зв'язок із зростанням ІКТ. Принагідно слід наголосити, що в світовому просторі наразі утворилися абсолютно нові умови (до того ж, не лише політичні), що спонукають національні уряди реалізувати політику системного розвитку інформаційної галузі. Стратегія держави визначає передусім покращення певних сфер національного правового забезпечення та законодавства, поетапного напрацювання й впровадження глобальних державних проектів та програм. В той же час завжди особливо акцентується на тому, що коли мовиться про концептуальні проекти ЄС, то двома головними завданнями майже завжди є в аспекті зростання інформаційно-комп'ютерних технологій та оптимізація векторів розвитку інформаційного суспільства на внутрішньому рівні.

Як наголошує вітчизняний фахівець у секторі ІКТ та адаптації нормативних правових систем держав ЄС, основними технологічними напрямками було названо *цифрові мережі інтегрованих послуг, мобільна телефонія, супутниковий зв'язок* [19].

Саме на технологічному фундаменті вчені передбачали створення комплексу інфраструктур, сервісів і послуг, який включив: дистанційну зайнятість; дистанційне навчання; мережу, що зв'язують університети і дослідницькі центри; спектр послуг електронного зв'язку, доступний для малого та середнього бізнесу; комп'ютерні системи управління різними послугами; розгалужена європейська мережа національних та муніципальних адміністративних органів і міські інформаційні супермагістралі.

Таким чином, здійснивши аналіз певних чинників утворення медіа-простору та адаптації підходів до організації новітнього інформаційного поля в Республіці Польща, беручи до уваги європейський досвід, можемо стверджувати, що протягом перших десятиріч XXI століття значно зазнали змін підходи до інформування населення, творення інформаційної культури сучасного польського суспільства. Водночас окреслилася вагома сучасна тенденція: *саме інтернет поволі стає головним джерелом щоденного подання відомостей громадянам, а також засобом інноваційного управління, особливо в секторі електронної демократії й управління (e-government)*. Наразі, попри всі політичні труднощі, Польща показала свою готовність до адаптації європейських практик в сфері нових ЗМІ, наголошуючи якраз на практичній реалізації цифрових медіа-проектів для сприяння результативності управління й громадянської активності.

Аналіз досліджень вітчизняних вчених засвідчив, що успіх в управлінні в епоху цифровізації безпосередньо пов'язаний із зусиллями та ресурсами, які надають органи державного сектору у цьому напрямі і яку інформаційну компетентність мають публічні службовці на всіх рівнях влади [209].

У нинішніх обставинах Чеська Республіка вважається зразком значного рівня зростання головних демократичних інститутів, в тому числі свободи слова. Завдяки цьому формуються комфортні умови для розвитку мас-медіа й визначається значна роль в житті суспільства й держави. Авторитетні міжнародні організації, які вивчають і здійснюють аудит умов діяльності ЗМІ, позитивно оцінюють Чеську Республіку відповідно до названого показника [20; 69].

Чехія в аспекті зазначеного питання – один із найпоказовіших зразків, тому що вагома роль чеських ЗМІ в інформаційній сфері, інформаційний вплив на становлення соціальних інститутів складно перебільшити. При цьому оцінка модерної стадії становлення інституту медіа в Чехії має ґрунтуватися на осмисленні головних чинників політичних процесів у

державі, історичних і культурних характерних ознаках чеського суспільства. Слід наголосити, що Чехія має деякі унікальні для території Центрально-Східної Європи особливості. Зокрема, доцільно зауважити на вдалому досвіді формування консолідованої демократії не лише після того, як розпався соціалістичний табір, а й під час міжвоєнного періоду, що сформувало потужні ліберально-демократичні традиції, в тому числі окреслило своєрідність становлення медіа.

У зазначеному аспекті важливо наголосити, що незалежні медіа Чехії мали важливе значення під час трансформаційних процесів, в тому числі на етапі падіння авторитарного режиму в Чехословаччині та постсоціалістичної побудови нової політичної системи (1980-1990 роки), та, крім того, на нинішній стадії становлення чеської державності.

З огляду на це виділено три головні аспекти впливу чеської преси на демократичні трансформаційні ініціативи:

- інформаційний супровід процесу реформування політичних інститутів;
- формування і підтримка своєрідної «платформи» для обміну думками для обговорення напрямів і стратегії впровадження реформ;
- формування нової світоглядної позиції суспільства [141].

У багатьох аспектах зазначена тенденція має зв'язок із започаткованою ще в 1990 роках та повністю впровадженою на початку 2000 років програмою з роздержавлення медіа. Це виявилось передумовою того, що на сьогодні переважна частина чеських ЗМІ презентують приватну сферу. Водночас через нормативні й політичні важелі урядом було відокремлено цей процес від впливу великого бізнесу Чехії, що гарантувало некомерційність зазначеної реформи.

У той же час, незважаючи на те, що переважна частина чеських медіа – приватні організації, в рамках планування видатків з держбюджету Чехії передбачається виділення й надання дотацій, які спрямовані на фінансування роботи незалежних ЗМІ. Отже, за допомогою бюджетних вливань зведено до

мінімуму вплив бізнесових груп на роботу медіа та встановлено превентивні механізми з метою протидії маніпуляції свідомістю суспільства олігархічними й бізнесовими структурами, щоб втілити свої фінансові або політичні інтереси.

Комерційне телебачення відіграє важливу роль в чеській медіа-сфері й привертає на себе практично половину загальних витрат на рекламу. Як відомо, «до краху комунізму єдиним мовником у Чеській Республіці було Чехословацьке телебачення, яке у 1992 році було перетворено на суспільне мовлення «Чеське телебачення». Чеське телебачення керує двома наземними суспільними телеканалами: основним каналом СТ1 і культурним каналом СТ2, тоді як СТ24 (для новин) є цифровим публічним каналом» [163]. При цьому «перша національна комерційна ліцензія була надана Television Nova в 1993 році. Невдовзі телестанція завоювала домінуючу позицію на телевізійному ринку, зумівши її зберегти досі. Пріма телебачення – другий приватний національний телеканал» [163]. Регуляторний орган телерадіомовлення – це Рада з питань радіо та телебачення (RRTV), в той час як державну службу регулює власна рада.

Цифровізація за останні роки зробила телевізійний ринок більш динамічним. Практично всі чеські домогосподарства отримують цифровий сигнал і збільшують час перегляду телевізора щороку, оскільки канали пропонують більший вибір програм. Зменшилась кількість аналогових телевізійних каналів, але збільшився час на перегляд телевізійних програм онлайн. Традиційні телеканали, які домінували на чеській телевізійній сцені протягом останніх двох десятиліть – ČT, TV Nova та Prima TV – приділяють більше часу мовленню новинам, оскільки аудиторія витрачає більше часу на перегляд новин, а програми новин приймають найвищі оцінки [202]. Однак перед новими гравцями на ринку новинного телебачення постають труднощі, тому що вони наштовхуються на сильну конкуренцію.

Чеська Республіка має «чотири основні щоденні газети: Lidové noviny (колишнє дисидентське видання); Mladá fronta DNES (з правоцентристською

орієнтацією); Právo (з лівоцентристською політичною позицією) і Blesk, усі розташовані в Празі» [163].

Чеське інформаційне агентство (чеською Česká tisková kancelář або ČTK), раніше національне державне агентство преси, є першим і основним чеським ЗМІ з внутрішніми та зовнішніми інформаційними службами. Воно не фінансується з державного бюджету, а отримує дохід від продажу новин передплатниками [202].

Головна тенденція новітнього розвитку медіа в Чехії полягала у значній її ролі в суспільно-політичній галузі, зокрема, у контролі за діяльністю вищих органів державної влади та в інформативно-просвітницькій діяльності [141].

Чеський парламент вніс відповідні поправки до Закону «Про охорону особистої інформації», згідно з якими незалежні ЗМІ мають право на прослуховування та пошук інформації про посадову діяльність вищих державних посадовців та уряду [43].

Водночас навіть інформаційне значення медіа в Чехії орієнтоване на утворення альтернативного джерела інформації і знань щодо того або іншого процесу / явища / події. Наприклад, напередодні вступу Чехії до ЄС з'явилися друковані видання, радіо- та телепрограми, які поширювали сюжети про економічні та політичні аспекти функціонування ЄС сприяли підтримці населення на референдумі щодо вступу країни до ЄС [101].

Мас медіа в цілому допомагають формувати громадську думку та впливають як на суспільне життя, так і на політику [86].

Отже, сучасна Чехія – показовий та репрезентативний приклад створення відповідної платформи для результативного функціонування засобів масової інформації. Репрезентативними особливостями становлення інституту мас-медіа Чехії на нинішній стадії, що відображається в ході цілісної наукової оцінки, є важлива роль медіа в суспільно-політичному житті держави, значні демократичні стандарти гарантування функціонування (що засвідчується міжнародними рейтингами «Freedom House» та «Reporter

Without Borders»), а також ліберальна політика уряду відповідно до цього напрямку, існування ефективного фінансового й правового підґрунтя діяльності інституту мас-медіа. Як наслідок – форма взаємодії державних структур, соціальних інститутів і мас-медіа – один з головних факторів економічного, соціального й політико-правового розвитку Чеської Республіки на фолі глобалізаційних процесів.

В Словаччині політична інформація розповсюджується за допомогою ЗМІ, а саме телебачення, радіо, преси й інтернету. Суспільство дедалі більше обирає інтернет для того, щоб одержати новини, а телебачення та преса стають менш значущими джерелами новин.

У цілому в ЗМІ небагато відкритої пропаганди політичних платформ, і в Словаччині доволі значна оцінка з-поміж країн стосовно свободи преси, що визначається Конституцією Словаччини 1992 року. Наступні закони мають відношення до прозорості й плюралізму медіа власності, хоч рівень прозорості часом ставлять під сумнів. Є різного роду національні регуляторні органи для преси й радіомовлення. Було декілька справ щодо наклепу, які спричинили резонанс та мали зв'язок із повідомленнями засобів масової інформації. до складу телевізійних і радіомовників належать потужні організації приватного сектора й державне мовлення Радіо та телебачення Словаччини (RTVS). Функціонують декілька національних щоденних друкованих газет, проте тираж ні одної з них не більше 60 тисяч примірників. Значно більше читачів, особливо молодого віку, читають галети в онлайні, використовують інші онлайн-портали новин чи соціальні мержі.

Основним джерелом інформації про політичні питання для громадян Словаччини є телебачення; другим – Інтернет; традиційно найбільш надійним - громадське радіо, яке менш політично заангажоване [192].

На думку деяких експертів, більшість ЗМІ та журналістів виявляють ліберальні право- або правоцентристські настрої [162], на них більше впливають комерційні та опосередковано політичні фактори, ніж ідеологічні [192].

Характеризуючи особливий паралелізм між ЗМІ й політикою, фахівці зазначають, що різні групи виборців віддають перевагу не однаковим видам ЗМІ, зокрема – одні віддадуть перевагу друкованим, інші – медіа [192].

Хоча телебачення для більшості політиків і виборців залишається основним каналом отримання новинного контенту, все ж друковані ЗМІ та радіо (традиційні джерела новин) й Інтернет (новий канал розповсюдження новин) також мають достатньо споживачів. При цьому за останні роки Інтернет почав переважати друковані ЗМІ і радіо як джерело новин і стає серйозним конкурентом телебаченню [179].

Таким чином, відбулась зміна споживчої поведінки і вибору новинних каналів інформації, як наслідок соціального й демографічного зростання та покращення доступності до сучасних інформаційних технологій. Як правило, пресу обирає найбільш кваліфікована частина громадян; радіо – громадяни старшого віку; Інтернет - молода, більше освічена й кваліфікована, заможна частина громадян, як правило, мешканці великих міст.

Це також змінило і контент інформаційного матеріалу і форму його розповсюдження тобто, зміст інформації один і той же, а її носії й інформаційні технології, різні. Помітною є тенденція зростання споживачів в інтернеті і зменшення тиражів газет та відвідувачів головних новинних програм на телебаченні [179; 192].

Телебачення в Словаччині. ТАЗ – це один із перших і єдиний кабельний та супутниковий цілодобовий телеканал новин у Словаччині. Він почав мовлення з 2001 року. Його найпопулярніша телестанція є комерційною. Суспільне телебачення зосереджено на більш освічену аудиторію глядачів та на конкретні групи [192].

Інформаційне агентство Словацької Республіки (TASR) утворилося з попереднього федерального інформаційного агентства в 1992 році. Це державна установа згідно із Законом № 358/2008 про інформаційне агентство Словацької Республіки. По-друге, це приватне агентство SITA, засноване в

1997 році. Крім того, існує Прес-агентство міст і сіл Словаччини (ТАМО), яке займається регіональними подіями [192].

В Словаччині велика кількість громадян читають газети в онлайн-версії та, крім того, тільки онлайн-газети і новинні сайти [179]. Традиційні ЗМІ дедалі більш часто застосовують мережі з різною метою. Політики організують свої блоги на веб-сайтах певних газет.

Існують декілька веб-сайтів із вмістом, який сформували користувачі і який конкурує на ринку інформаційних послуг. Наприклад, найбільшим соціальним веб-сайтом є Рокес.sk, який належить до онлайн-лідера Azet.sk. Цей веб-сайт (Рокес.sk) є поєднанням Facebook і чат-платформ, з акцентом на спілкування між користувачами сервісу. Він був заснований у 2004 році і був одним із перших сервісів для ведення блогів в усьому світі. Блогерами ставали найвидатніші журналісти, політики чи економісти [179].

Велика кількість ЗМІ застосовують фейсбук як канал спілкування з власною аудиторією. Він для новинних веб-сайтів виявився важливим джерелом трафіку і збирає тисячні аудиторії для перегляду інформації.

На думку деяких експертів, медіа-власність у Словаччині є непрозорою. Наводяться приклади того, що не існує адекватного регулювання перехресного володіння ЗМІ. Хоча, державним органом, який уповноважений вирішувати питання власності на ЗМІ є Антимонопольне управління Словацької Республіки (РМУ) [168].

Здійснивши порівняння Словаччини з її сусідами (Угорщиною та Польщею), Міжнародний інститут преси засвідчив, що політична влада в Словаччині є різноманітною, публічний дискурс залишається відносно плюралістичним, країною керує трипартійна коаліція [197]. Проте політики з успіхом застосовують впливові медіа для того, щоб агітувати за свою фракцію, а останні теж розповсюджують популістський контент.

На цьому наголошує і відомий український політолог В.В. Бусленко, який у своїй монографії «Взаємовідносини влади та опозиції в державах

Вишеградської групи» [11], акцентуючи особливу увагу на ролі опозиції в перехідних демократіях.

Угорщина – постсоціалістична країна. На своєму шляху до верховенства демократії й права їй вдалося дибитися суттєвих успіхів, а ті процеси, що відбуваються в зазначеній сфері, стають зразком для решти держав, які обрали подібний напрям трансформацій. Це має суттєве значення для України, яка прагне здобути статусу повноправного члена європейського товариства.

Як зазначають науковці, Угорське радіо (радіо Будапешт) фінансується переважно за рахунок державної підтримки ЗМІ, служби та Фонду з управління активами; громадські мовники - Угорським телебаченням й Угорським телеграфним агентством [129].

З 2015 року Угорське радіо об'єднало кількох громадських мовників в єдину організацію (MR), яка стала активним членом Європейської мовної спілки [158] й відповідальним суспільним мовником на всій території Угорської Республіки. Вона також надає підтримку регіональним студіям, продукує загальнонаціональні угорськомовні радіоканали (Kosut, Petofi, і Bartok), завдяки чому охоплюється весь діапазон надання радіо громадського обслуговування, а четвертий канал (MR4) орієнтований на національні меншини держави.

До середини 1980-х років в країні була створена досить міцна Інтернет-мережа, якм спочатку зєднувала університети, а пізніше ці мережі були з'єднані між собою маршрутизаторами та швидкісними лініями [129].

Зміна політичного режиму в Угорщині 1989 року сприяла поширенню Інтернет в усі сфери життєдіяльності країни; 1990 рік був роком міжнародного відкриття, після з'єднання EARN-BITNET та EUnet було встановлено повноцінне інтернет-з'єднання через Відень; у 1991 році була побудована магістральна мережа HBONE, що використовувала технологію IP, що з'єднує міські мережі користувачів у столиці й найважливіших регіонах. У 1992 році в Угорщині було створено www. У 1993 році було

запроваджено перший угорський сервер WWW, www.fsz.bme.hu. HUNGARNET- NIF, який приєднався до Європейської мережі дослідників (DANTE, Доставка передових мережевих технологій в Європу) як член-засновник. У 1995 році почалася лібералізація телекомунікацій [129].

З цього періоду Інтернет став доступним для широких мас. Його розвиток відбувався за двома напрямками: з одного боку - розвивався HBONE, що формувався за державну підтримку; з іншого – виникли постачальники бізнес-послуг із власною мережею чи орендою.

Наразі Угорщина в сфері інтернет-інфраструктури визнається однією з лідерів у ЄС. Щодо використання Інтернет-сервісів, то вона перебуває на середній позиції серед держав товариства. Соціальні ЗМІ в Угорщині зростають за експонентою. Серед громадян збільшується доступність, тому що безперервне поширення смартфонів вже стало повсякденним процесом. Кожна платформа соціальних ЗМІ містить свої додатки для мобільних пристроїв, чи в усякому разі їхні веб-сайти є оптимізованими. Маркетинг соціальних ЗМІ, як маркетингова стратегія, котрий ще декілька років до цього тільки зароджувався, тепер уже заповнив свідомість професіоналів. Використовуючи його, можна ціленаправлено охопити в Угорщині мільйони користувачів. Як панацея від інтернет-маркетингу, здійснення й вивчення певних досліджень ринку спільно – це надзвичайно вигідне рішення для конкуренції в державі на внутрішньому рівні.

У ході аналізу ситуацію, що виникла на ринку угорських інтернет-новинних порталів, з'ясовано, що:

- Index, Інтернет-портал новин перебувають на першому місці популярності серед місцевих сервісів, як такі, що найбільш відвідуються споживачами;

- Origo – один із найбільш відвідуваних новинних порталів Угорщини, який став провладним у 2014 році після того, як його власниками стали бізнесмени;

- HVG – найпопулярніший новинний агрегатор серед місцевих сайтів [129].

Узагальнюючи результати сучасного стану ЗМІ в Угорщині, наголошуємо, що державі впродовж останніх років вдалося досягти істотних успіхів. Свій наступний розвиток одержали телебачення й радіо. Медіа-простором потужно оволодів інтернет. Всі провідні світові інтернет-платформи соціальних ЗМІ присутні в Угорщині. В державі, крім того, сформовано мережу угорських інтернет-новинних порталів. Водночас майже всі основні угорські інтернет-новинні портали перебувають під контролем влади, а ті, які перебувають в опозиції, володіють малими ресурсами та мають малу аудиторію. Подібні обставини зумовлюють гостру критику як на внутрішньому рівні держава, так і за її межами.

Підсумовуючи усе вищесказане, можемо зробити висновок, що медіа в сучасній реальності – це не лише якісно інше зростання змог людей, а й перетворення вже традиційних ЗМІ, трансформація їх у відповідне тло й основу для зростання нових медійних явищ. Приміром, так трапилося з телебаченням, що отримало нове дихання в період розвитку інтернету. Такі ж тенденції прослідковуються в сфері преси, котра останніми роками одержала та розвинула можливість «сайтизації» власного контенту. По-особливому бурхливо названі процеси розвивалися та й надалі розвиваються в країнах, що мають перехідну економіку, в тому числі в регіоні Центрально-Східної Європи.

Розглянувши певні фактори утворення медіа-простору й пристосування підходів до утворення новітньої інформаційної сфери в Республіці Польща, беручи до уваги європейський досвід, можемо стверджувати, що протягом перших десятиріч XXI істотно зазнали змін підходи до надання інформації громадянам, утворення інформаційної культури сучасного польського суспільства. До того ж окреслилася значуща сучасна тенденція: саме інтернет поволі стає вагомим джерелом щоденного інформування населення й засобом інноваційного управління, особливо в секторі електронної

демократії й управління (e-government). Наразі, попри всі політичні виклики, Польща показала свою готовність до пристосування європейського досвіду в сфері нових медіа, наголошуючи якраз на практичному розвитку цифрових медіа-проектів для сприяння результативності управління й громадянської активності.

Чеська Республіка – приклад значного рівня розвитку головних демократичних інститутів, в тому числі свободи слова. Це формує сприятливе середовище для зростання засобів масової інформації і визначає важливу роль в житті суспільства й держави. Репрезентативними особливостями становлення інституту мас-медіа Чехії на нинішній стадії, що відображається в ході цілісної наукової оцінки, є важлива роль медіа в суспільно-політичному житті держави, значні демократичні стандарти гарантування функціонування (що засвідчується міжнародними рейтингами «Freedom House» та «Reporter Without Borders»), а також ліберальна політика уряду відповідно до цього напрямку, існування ефективного фінансового й правового підґрунтя діяльності інституту мас-медіа. Як наслідок – форма взаємодії державних структур, соціальних інститутів і мас-медіа – один з головних факторів економічного, соціального й політико-правового розвитку Чеської Республіки на фоні глобалізаційних процесів. Слід наголосити, що Чехія має деякі унікальні для території Центрально-Східної Європи особливості. Зокрема, доцільно зауважити на вдалому досвіді формування консолідованої демократії не лише після того, як розпався соціалістичний табір, а й під час міжвоєнного періоду, що сформувало потужні ліберально-демократичні традиції, в тому числі окреслило своєрідність становлення медіа.

У Словаччині політична інформація розповсюджується за допомогою ЗМІ, а саме телебачення, радіо, преси й інтернету. Суспільство дедалі більше обирає інтернет для того, щоб одержати новини, а телебачення та преса стають менш значущими джерелами новин. В цілому в ЗМІ небагато відкритої пропаганди політичних платформ, і в Словаччині доволі значна

оцінка з-поміж країн стосовно свободи преси, що визначається Конституцією Словаччини. Наступні закони мають відношення до прозорості й плюралізму медіа власності, хоч рівень прозорості й плюралізму, який досягнуто практично, часом ставлять під сумнів. Є різного роду національні регуляторні органи для преси й радіомовлення. Цифровізація каналів поширення мала вплив на пропозицію новинного контенту переважно з погляду кількості й обсягу каналів, що застосовуються для поширення новин, котрі в цьому контексті стали для споживача значно доступнішими. Попри це багато нових інтернет-сайтів новин тільки змінюють той само вміст, що, як правило, надсилають інформаційні агентства, не роблячи будь-який унікальний свій внесок у загальну пропозицію новин. Порівнюючи Словаччину з її сусідами, Угорщиною та Польщею, треба наголосити, що політична влада в Словаччині продовжує залишатися значно різноманітнішою – державою керує трипартійна коаліція, а публічний дискурс продовжує залишатися порівняно плюралістичним. Проте політики з успіхом застосовують авторитетні засоби масової інформації з метою агітації за свою фракцію, а останні, крім того, займаються поширенням популістського контенту.

Угорщина – постсоціалістична країна. На своєму шляху до верховенства демократії й права їй вдалося дибитися суттєвих успіхів, а ті процеси, що відбуваються в зазначеній сфері, стають зразком для решти держав, які обрали подібний напрям трансформацій. Підсумовуючи результати сучасного стану ЗМІ в Угорщині, слід наголосити, що державі в зазначеному контексті впродовж останніх років вдалося досягти істотних успіхів. Медіа-простором потужно оволодів інтернет. Всі провідні світові інтернет-платформи соціальних ЗМІ присутні в Угорщині. В державі, крім того, сформовано мережу угорських інтернет-новинних порталів. Водночас майже всі основні угорські інтернет-новинні портали перебувають під контролем влади, а ті, які перебувають в опозиції, володіють малими

ресурсами та мають малу аудиторію. Подібні обставини зумовлюють гостру критику як на внутрішньому рівні держава, так і за її межами.

Попри деякі розбіжності стосовно ухвалення тих або інших рішень, відкриті й латентні конфлікти, В4 все таки володіє належними ресурсами для впливу на загальноєвропейську політику, в тому числі стосовно держав Східної Європи. Для України вагоме значення має як політичне сприяння з боку держав В4, так і застосування їхнього позитивного інтеграційного досвіду, що дозволить оминати неправильні рішення в ході оновлення соціально-економічної системи, пристосування законодавства до європейських норм. Києву треба безперервно показувати й доводити, що економічне зацікавлення, котре визначає зростання ринків збуту, одержання сучасних технологій або інвестицій, не вважається головним у відносинах з країнами Центральної Європи. Натомість дуже значущим вважається засвоєння практик демократизації й модернізації, розуміння європейських цінностей та стандартів і, крім того, приєднання до європейської системи безпеки.

Саме в цьому досвід держав Вишеградської групи слід застосувати, а певних спеціалістів центральноєвропейських - держав залучати до роботи з метою передавання навичок трансформації постсоціалістичної моделі до стандартів ЄС.

Також є потреба у розповсюдженні за допомогою ЗМІ відомостей про ефекти співробітництва між Україною і державами В4 в різних галузях для утворення позитивного авторитету України в Європі.

Слід також здійснювати заходи, орієнтовані на те, щоб пом'якшити етнічні, історичні, культурні суперечності, що виникли між державами Центрально-Східної Європи. Результативним вважається інструмент застосування різних гуманітарних й освітніх проектів, які дозволяють утворити відповідну центральноєвропейську ментальність, в тому числі й через засоби мас-медіа, частиною якої має стати Україна.

2.2. Нормативно-правова база функціонування мас-медіа (телебачення, преса, інформаційні агенції, інтернет, соціальні мережі) країн Вишеградської групи

Доктрина «Європейського інформаційного суспільства» є основою інформаційної політики держав-учасниць ЄС, яка була прийнята у 1994 році має стати базовою у вітчизняній трансформації інформаційного простору. Її головними положеннями були визначені ті, що пов'язані:

- зі створенням інформаційного суспільства для забезпечення економічної стабільності країн ЄС та їхніх нових (інформаційних) виробництв;
- з вирішенням проблем зайнятості населення через створення нових робочих місць;
- із наданням можливостей для вільного доступу до глобальних мереж із метою розвитку освіти, охорони здоров'я, адміністративного управління [10].

У цій доктрині акцент було зроблено на збільшенні економічного зростання європейської промисловості шляхом активного розвитку високих технологій, поширенні пропаганди концепції інформаційного суспільства та посиленні надання послуг в національних громадах. Групою М. Бангеманна було запропоновано відповідну стратегію для формування інформаційного суспільства в Європі.

На наступному етапі реалізації інформаційної політики було прийнято програмний документ «Шлях Європи до інформаційного суспільства» (Люксембург, 1994 р.), основними положеннями якого було передбачено:

- формування громадської думки європейської спільноти щодо становлення інформаційного суспільства;
- розробку концепції інформаційної політики ЄС;

- розробку нормативних документів щодо забезпечення реалізації європейського інформаційного права;
- забезпечення вільного доступу до інформаційних послуг;
- популяризацію національної ідентичності [10].

У 1995 році в складі ЄС було створено *Форум інформаційного суспільства*, головною метою якого є організація наукових конференцій та круглих столів, на яких обговорювалися питання, пов'язані:

- з використанням ІКТ для європейської інтеграції та задоволення суспільних потреб;
- із розробленням правової бази для вільної конкуренції інформаційних продуктів і послуг;
- зі створенням європейської інформаційної мережі для електронної комерції;
- із формуванням нової стратегії публічності в інформаційній діяльності ЄС;
- із запровадженням інформаційних технологій для вдосконалення освіти, формування кваліфікації та навичок життя в інформаційному середовищі;
- з удосконаленням можливостей європейської індустрії щодо забезпечення конкурентоспроможності на світових ринках [3].

Особливості інформаційної політики ЄС викладено у ряді таких документів, як «Біла Книга. Зростання, конкурентноспроможність, зайнятість: виклики та стратегії XXI століття», «Зелена Книга. Життя і працевлаштування в інформаційному суспільстві», «Інформаційна магістраль для глобального суспільства», «Europe - 2030», «Цифрове десятиліття Європи».

Аналізуючи ці документи, зазначаємо, що основною інією інформаційної політики ЄС є:

- пошук балансу між повним контролем з боку держави та вільним розвитком ринку інформації;

- динамічне поєднання урядових і ринкових сил з урахуванням змінюваної ролі кожної з них у різні періоди часу.

Такий підхід особливо виправданий через важливий аспект програми європейської інтеграції, що полягає в розвитку «соціальної Європи» як ключового елемента самоідентифікації та самовизначення регіону. Саме в цьому контексті знаходяться основні особливості європейської моделі регулювання інформаційної політики.

Для створення єдиного європейського інформаційного простору важливим є встановлення зв'язків між суб'єктами міжнародних інформаційних відносин - наднаціональними, національними, транснаціональними публічними акторами.

Ці зв'язки мають функціонувати на горизонтальному та вертикальному рівнях, взаємодіючи поза межами національних держав. Політичне утворення ЄС створило свої публічні мережі на європейському рівні, які конкурують з традиційними транснаціональними мережами і доповнюють національну сферу публічної діяльності.

Утвердження країни як суверенної й незалежної, демократичної, соціальної, правової держави нерозривно пов'язане з удосконаленням правових норм та інститутів у контексті розвитку інформаційних відносин. Засоби масової інформації, зокрема інтернет-засоби масової інформації, відіграють провідну роль у формуванні основних принципів їх функціонування та регулюванні конкретних завдань, пов'язаних з розбудовою національного інформаційного суспільства, які на сьогоднішній день займають ключові позиції в різних країнах, зокрема і в країнах Вишеградської четвірки.

Починаючи з початку демократичних перетворень, Республіка Польща встановила нову правову основу для незалежного функціонування ЗМІ. У країні правова база медіареформ була створена відповідно до європейських та міжнародних стандартів. Рамкові умови діяльності національної преси,

радіо та телебачення загалом є одним з найважливіших аспектів, які потрібно вирішити для успішного розвитку демократичного суспільства.

Варто зазначити, що польський медіа-ландшафт продовжує бути характерним за сильними і концентрованими телевізійними мережами, газетними групами, які, хоча й втрачають популярність, все ще мають значний вплив, а також за зростаючими новинними порталами та стартапами, що пропонують журналістські коментарі, розслідування та аналіз. Зокрема, «після падіння у 2020 році доходи від реклами зросли на 16,2 відсотка у 2021 році, причому найбільше в Інтернеті (22 відсотки) та радіо (14 відсотків) (wirtualnemedia.pl, 2022). Відсутність фінансової стабільності в газетному секторі призвела до серйозних змін власності. Наприкінці 2020 року Polska Press Group придбала державна нафтова компанія PKN Orlen. Наприкінці 2021 року Pluralis BV, що базується в Амстердамі, придбала 40 відсотків акцій Gremi Media, яка серед інших видань видає провідну щоденну газету Rzeczpospolita (Республіка)» [194]. «Pluralis був запущений у листопаді 2021 року як коаліція європейських медіакомпаній, фондів та інвесторів з метою «підтримки плюралізму новин по всій Європі». Він контролюється консорціумом акціонерів, включаючи Фонд короля Бодуена, Mediahuis і Фонд економічного розвитку Сороса» [200].

Загалом, Конституція Польщі забезпечує свободу преси та забороняє будь-яку форму цензурування. Діяльність ЗМІ регулюється відповідними законодавчими актами, зокрема, законами Польщі про право преси від 1984 р., про радіо та телебачення (1992 р.) зі змінами та доповненнями від 1995 р., 2001 р. і 2004 р., про пошту та телекомунікації (1990 р.), про авторські права (1993 р.), про комунікації та ін.

У Польщі регуляторні закони, що стосуються мас-медіа, в основному визначаються Законом про радіо та телебачення. Цей закон «регулює організацію та діяльність радіо- та телевізійних каналів; встановлює вимоги щодо ліцензування і реєстрації радіо- та телевізійних станцій; визначає правила щодо змісту програм, реклами та політичної реклами; забороняє

дискримінацію у доступі до радіо- та телепрограм; регулює питання виробництва та поширення аудіо- та відеопродукції. Він розподіляється на 9 розділів, присвяченим різним аспектам.

У першому розділі, наприклад, ідеться про завдання телерадіомовлення та умовам надання концесій на мовлення; у другому – про основні напрями діяльності та контроль за мовниками Національної Ради з питань радіомовлення і телебачення; у третьому – про щоквартальні національні з польськомовним звучанням (33%) та європейські (до 10%) квоти щодо мовлення радіо- і телепрограм; у четвертому - про громадське радіомовлення і телебачення; у п'ятому – про надання концесій на мовлення; у шостому - про розподілення програм у кабельних мережах; у сьомому - про встановлення абонентських платежів; у восьмому - про правову відповідальність за порушення положень закону; у дев'ятому – про зміни, які вносяться до раніше діючих норм [206].

У Законі «Про право преси» врегульовано питання про діяльність періодичних видань і журналістів, про їхній правовий захист і відповідальність [205].

Здійснюючи аналіз правової бази польської медіаполітики, не можемо не назвати європейські нормативні акти, до яких приєдналася Польща, вибравши стратегію на вступ до ЄС. Це:

- Директива про телебачення без кордонів;
- Європейська Конвенція телебачення без кордонів, яка сприяла забезпеченню свободи переміщення телевізійних програм у межах держав-учасниць ЄС [170].

Зазначені нормативні акти міжнародного характеру мінімально гармонізували діяльність телекомпаній у сферах реклами, спонсорства, захист прав меншин, прав на відповідь та ін. У них було передбачено резервування частини ефірного часу для нових програм, запроваджено визначення нових понять, таких як «телевізійна реклама», «європейська продукція».

Це сприяло запровадженню нових правил телевізійної комерції та мовлення [21], а також розробці нової Директиви ЄС «Аудіовізуальні медіа-послуги без кордонів» 2007/65 ЄС (DSAVM).

Зазначена директива спрямована на переведення всіх аудіовізуальних медіапослуг у цифрові в державах-учасниках ЄС до 2009 року. Це сприяло узгодженню із продуктами технологічної революції.

Відповідно до цього документа, було запропоновано нові дефініції, такі як аудіовізуальні медіа-послуги, розміщення продукту («продакт-плейсмент»/«product placement»).

Нова Директива охопила ряд нових, інноваційних медіа, таких як Інтернет-телебачення, мобільне телебачення, чи послуги на замовлення, що дають змогу глядачеві обирати що і коли з доступного каталогу переглядати [169].

«2021 рік ознаменувався двома основними проблемами регулювання ЗМІ. У липні 2021 року група депутатів від правлячої партії «Право і справедливість» подала законопроект (також відомий як Lex TVN) про заходи контролю за капіталом, які перешкоджають суб'єктам за межами ЄЕЗ мати контрольний пакет акцій телерадіомовників. Законопроект був широко розкритикований як інструмент політичного тиску на новинні служби TVN, що належать американській Discovery. У грудні 2021 року Сейм схвалив законопроект, таким чином відхиливши попереднє вето Сенату на закон. Проте зрештою президент Анджей Дуда наклав вето на проект закону. По-друге, дискусія щодо регулювання платформи, зокрема модерації контенту, тривала протягом 2021 року із законодавчою пропозицією, підтриманою Міністерством юстиції. Законопроект пропагувався як інструмент «захисту свободи вираження поглядів у соціальних мережах онлайн», але низка інституцій та неурядових організацій висловили занепокоєння щодо політизації Ради зі свободи слова (органу, який буде створено згідно із законопроектом і оснащено санкціями). повноваження). На початку 2022 року законопроект було повторно подано з низкою поправок. Тим не менш,

група зацікавлених сторін, які представляють як індустрію, так і правозахисні організації, підписали лист із закликом припинити законотворчу роботу. Деякі експерти навіть стверджували, що законопроект є несумісним із законодавством ЄС» [184].

У липні, а тоді вкотре в грудні 2021 р. Сейм намагався затвердити законопроект, теж відомий як Lex TVN (законопроект 2021 р. про внесення змін до Закону про телерадіомовлення 1992 року), що мав за мету «заборонити організаціям з-за меж ЄЕЗ мати контрольний пакет акцій мовників. Свою пропозицію нардепи обґрунтували необхідністю усунути «законодавчу лазівку». На їхню думку, той факт, що стаття 35, параграф 3 Закону про мовлення 1992 року дозволяє володіти мовниками через дочірні компанії, засновані в ЄЕЗ суб'єктами з-за меж ЄЕЗ, є несумісним з наміром обмежити іноземну (не-ЄЕЗ) власність. Цікаво, що єдиним великим мовником, якого міг торкнутися запропонований законопроект, є TVN Group, що належить американському гігантському конгломерату Discovery через зареєстровану в Нідерландах дочірню компанію (Polish Television Holding), таким чином дотримуючись існуючих правил щодо іноземної власності. Законопроект піддався широкій критиці та розглядався як інструмент політичного тиску на TVN Group за її політичну критику. Законопроект був остаточно ветований президентом Анджеєм Дудою в грудні 2021 року, однак TVN Group довелося зіткнутися з регулятивним тиском з боку KRRiT через відкладення процедур видачі ліцензій для двох провідних каналів групи» [194]. Негативний вплив незавершеної реформи судової системи та політичного впливу на призначення суддів продовжує серйозно підірвувати незалежність журналістів. За останні часи, діяльність публічного сервісного мовлення (PSM) стає все більш упередженою та маніпулятивною, що призводить до поляризації та часто неточного представлення політичних питань, включаючи відносини між Польщею та ЄС, гуманітарну кризу на польсько-білоруському кордоні, права ЛГБТ, вакцинацію та інші заходи, пов'язані з політикою щодо COVID-19.

Крім того, «нещодавнє поглинання Polska Press Group державною нафтовою компанією PKN Orlen, яке завершилося на початку 2021 року, призвело до редакційного оновлення місцевих і регіональних редакцій» [207] (Zaremba, 2021). У даному контексті, «криміналізація наклепу продовжує впливати на щоденну роботу журналістів. Мало того, що кримінальний злочин як наклеп досі карається, але й стаття 212 Кримінального кодексу (Кримінальний кодекс 1997 р.), яка викликає серйозні суперечки та відкриту критику, постійно використовується, щоб змусити замовкнути журналістську критику та розслідування. У 2021 році журналістку тижневика Polityka Єву Седлецку було засуджено за «наклеп» на підставі її репортажів-розслідувань щодо суддів Дисциплінарної палати Верховного суду» [178].

Загалом «сектор ЗМІ не регулюється спеціальними галузевими положеннями щодо прозорості. Державні органи відносно добре поінформовані про власність ЗМІ, тоді як громадськість має досить обмежений доступ до відповідної власності чи фінансових даних. Національний судовий реєстр (KRS) не надає автоматично інформацію про кінцевих або контрольних власників. З іншого боку, Центральний реєстр бенефіціарних власників (ЦРБО) вимагає від користувачів додаткову інформацію для відображення даних про кінцевих власників. Водночас вимоги прозорості використовувалися для здійснення політичного тиску – у 2021 році КРРіТ до останнього відкладав рішення про виділення ліцензії TVN24, стверджуючи, що ситуація власності TVN Group недостатньо прозора та не повністю сумісна з вимоги статті 35 Закону про мовлення 1992 року. Закон 2021 року про внесення змін до Закону про телерадіомовлення 1992 року, прийнятий 11 серпня 2021 року, запровадив нові правила щодо прозорості медіавласності відповідно до статті 14а. Вони вимагатимуть від телерадіомовників, провайдерів VOD і постачальників платформ для обміну відео надавати громадськості інформацію про партнерів і акціонерів своїх компаній» [194]. Наразі невідомо, як закон впроваджуватиметься практично і

чи буде в суспільства необмежений доступ до відомостей щодо кінцевих власників засобів масової інформації.

Існуюче законодавство про конкуренцію не включає конкретних правил для медіа-сектору, що регулюють роль цифрових платформ у контролі або залежності ЗМІ від цих платформ. Незважаючи на те, що провідні платформи, зокрема Google і Facebook, займають значну частку ринку онлайн-реклами, громадськості бракує доступу до детальних даних, які б забезпечили прозорість та адекватне розподілення ринкових паю у цій галузі. Польські користувачі новин мають рівний доступ до новин в Інтернеті, як безпосередньо, так і через соціальні мережі, проте серед молодших користувачів існує більша ймовірність, що їх доступ залежить від посередників.

Законодавчі заходи, зокрема Закон про пресу 1984 року, не містять чітких положень, що забороняють власникам або комерційним структурам впливати на редакційну діяльність редакцій. Поглинання компанією Orlen Polska Press у грудні 2020 року супроводжувалося широкомасштабним оновленням редакцій, де було замінено або переведено на інші посади більшість головних редакторів.

У жовтні 2021 року, «після кількох місяців «політичного мовчання», проект закону про свободу слова в онлайн-соцмережах (Міністерство юстиції, 2021) було додано до законодавчого порядку денного уряду, а в січні 2022 року законопроект було повторно подано з багатьма виправлення. Низка громадських організацій та інституцій, зокрема Уповноважений з прав людини, висловили занепокоєння щодо «регулюючого» та «санкційного» органу, який розроблено в законопроекті. Сильно політизовані процедури призначення членів Ради вільного слова призведуть до відсутності необхідних гарантій незалежності та неупередженості регуляторних органів. Ще однією проблемною рисою законопроекту є зобов'язання зберігати дані для онлайн-сервісів. Таке зобов'язання створює величезний ризик швидкого збільшення кількості запитів, які дозволили б поліції та спецслужбам

отримати доступ до даних без необхідності надсилати окремий запит у кожному випадку» [171].

Що стосується захисту від дезінформації, «зростає усвідомлення ризиків і загроз, пов'язаних із посиленням кампаній дезінформації в Польщі. Проте політика та регуляторні заходи проти дезінформації залишаються досить фрагментованими. Поки що правові заходи стосуються в основному вимог журналістської точності та надійності (наприклад, як зазначено в статті 6(1) і статті 12(1)1 Закону про пресу 1984 року). Інші заходи сприяння застосовуються самою платформою. Багато НУО пропонують корисні інструменти перевірки фактів, але є також приклади ініціатив, де інструменти перевірки фактів політично маніпулюють і зловживають ними. Нарешті, уряд і державні установи вживають певних політичних заходів, спрямованих на суспільно важливі проблеми, такі як дезінформація під час пандемії, виборчі кампанії або нещодавня війна проти України. У лютому 2022 року KRRiT випередив ЄС, щоб швидко видалити низку російських каналів (зокрема RT, RT Documentary, РТР Планета, Союз ТВ і Росія 24) з реєстру дозволених телевізійних послуг у Польщі, які поширюються кабельними мережами, супутником чи інтернет-платформи» [194].

Отже, в Конституції Республіки Польща закріплено право кожного на свободу думки, слова і переконань. Міжнародні договори з прав людини, включаючи право на свободу слова, які були ратифіковані Польщею, є частиною національного законодавства і мають обов'язкову силу. В рамках політики Республіки Польщі з європейської та євроатлантичної інтеграції було встановлено вимогу удосконалювати національні закони про ЗМІ відповідно до європейських стандартів з метою гармонізації положень у медіасфері.

У 2021 році медіаіндустрія почала економічне відновлення завдяки значному збільшенню доходів від реклами у деяких секторах, новим законодавчим ініціативам (наприклад, Lex TVN, законопроект про свободу слова в онлайн-соцмережах), розвитку управління та регулювання ЗМІ, але

одночасно зростає державне втручання, правовий тиск, політичний тиск і комерційний тиск, що створює загрози для редакційної незалежності та загострює вразливість ЗМІ. Це особливо впливає на молодих користувачів, які змінюють свої звички споживання новин.

Одночасно зростають суспільні потреби в якісній та достовірній журналістиці через пандемію, поширення дезінформації та конфлікт з Україною. Ризики, пов'язані з фундаментальними принципами захисту свободи ЗМІ, мають системні наслідки для плюралізму. З-поміж них триваюча криза шкідливої судової реформи, політично аргументована регулятивна діяльність та явне зростання нападів, зловживань владою і судових дій проти журналістів, а також редакцій.

Війна в Україні теж мала вплив на медіа-простір в Польщі. З лютого й березня 2022 р. велика кількість ЗМІ, в тому числі головні новинні портали, інформаційне агентство РАР й решта, ввели інформаційні сервіси українською мовою, щоб вони були доступні для біженців з України. Як польським, так і українським журналістам чи студентам журналістики, які працюють, зазначені служби рекомендували корисний простір для комунікації, обмінювання досвідом, інтеграції й порад щодо практичних питань.

Схожий напрям розвитку державності було обрано також Словацькою Республікою й Угорщиною як державами, що мають зв'язок із Україною, в тому числі й одну правову систему. Так, спеціальні закони Словаччини й Угорщини заклали правовий шлях побудови інформаційного суспільства в цих державах [44].

Згідно з конституційно-правовими нормами України, Словацької Республіки та Угорщини, формування інформаційних відносин повинно здійснюватися відповідно до законодавства. Однак, цей шлях є недостатнім без належного регулювання діяльності інтернет-засобів масової інформації як суб'єктів інформаційної сфери.

Словацька Республіка та Угорщина вже закріпили на законодавчому рівні механізми обміну суспільною інформацією, функціонування засобів масової інформації і визначення їх правового статусу. Очевидно, що ефективність правового регулювання засобів масової інформації, включаючи інтернет-засоби, залежить від наявності відповідних норм, які враховують сучасні реалії та вимоги законодавства.

У Словаччині функціонує подвійна система суспільного й комерційного мовлення. Зокрема, «громадський мовник Радіо і телебачення Словаччини (RTVS) має відносно сильну позицію; її найпопулярніші теле- та радіоканали є одними з лідерів ринку. Існує сім загальнонаціональних щоденних газет (у тому числі два таблоїди) і два загальнонаціональних прес-агентства, які представляють друковану пресу. Домінуючими джерелами новин залишаються комерційні телестанції та новинні портали цифрового походження» [198]. Чеські й угорські засоби масової інформації теж вважаються вагомими гравцями, зважаючи на спільне історичне походження й мовну схожість з Чеською Республікою і наявність великої угорської меншини.

Регуляторне середовище представлене таким чином: «Міністерство культури розробляє національну медіа-політику та розробляє більшість законів про медіа. Також веде реєстр друкованих ЗМІ. Основним регуляторним органом є Рада з питань радіомовлення та ретрансляції, яка здійснює державне регулювання у сфері радіо- і телемовлення, ретрансляції та аудіовізуальних медіа-послуг на замовлення. Етичне саморегулювання здійснюється Радою Print-Digital Словацької Республіки для журналістської галузі та Радою стандартів реклами для реклами. Словацький синдикат журналістів, головне професійне об'єднання журналістів, відіграє периферійну роль, оскільки йому бракує авторитету в журналістській спільноті» [195].

Варто зауважити, що «в Словаччині досі немає закону, який би вимагав розкриття інформації про кінцевих власників ЗМІ. Таким чином, структура

власності багатьох ЗМІ є непрозорою. Певною мірою це виправляється Законом № 315/2016 Зб. про реєстр партнерів державного сектору, основною метою якого є ідентифікація кінцевих користувачів вигод суб'єктів, які отримують державні кошти (включаючи багато великих медіа-організацій). Ці організації перераховані в загальнодоступному онлайн-реєстрі, який містить інформацію про фактичних власників. Міністерство культури підготувало нове медіа-законодавство у 2021 році (станом на грудень 2021 року проект обговорювався у парламенті), згідно з яким усі медіа мають бути внесені до згаданого вище реєстру» [165]. Крім того, запропонований закон ставить вимогу до засобів масової інформації щодо публікації переліку інвесторів і жертводавців і, до того ж, не дозволяти пожертвування, що є анонімними.

Хоча наразі відсутня законодавча основа для громадських ЗМІ (тобто, вони не мають офіційного статусу за законом), проте здається, що зміни наближаються. Згідно з останніми звітами, на грудень 2021 року парламент розглядає новий закон, який був розроблений Міністерством культури і відомий як Закон про медіа-послуги. Цей закон вводить поняття громадських медіа в словацьке законодавство та встановлює правила для їх діяльності. Одним із аспектів цього закону є імплементація Директиви про аудіовізуальні медіа-послуги 2018/1808, яку було необхідно транспонувати до вересня 2020 року.

У Словаччині широко поширена проблема дезінформації, особливо помітна під час пандемії COVID-19. Конфлікт в Україні додатково посилив цю проблему, призводячи до зростання кількості дезінформації, пропаганди та містифікацій. У лютому 2022 року парламент Словаччини, реагуючи на цю ситуацію, прийняв поспішну поправку до Закону № 69/2018 Coll. про кібербезпеку, яка надала Управлінню національної безпеки повноваження закривати джерела «зловмисного вмісту». Хоча існують різноманітні заходи та ініціативи НУО, спрямовані на боротьбу з дезінформацією, громадянське суспільство не отримує достатню підтримку від держави. Крім того, відсутня

спеціальна нормативна база для боротьби з онлайн-ненавистю, а чинний закон (дивіться пункти 337 і 421-424 Закону № 300/2005 Зб., Кримінальний кодекс) є неефективним. Зусилля, спрямовані на видалення мови ненависті з соціальних медіа, досягли обмеженого успіху. Відповідно до 6-ї оцінки Кодексу поведінки щодо протидії незаконним мовам ненависті в Інтернеті, «у Словаччині рівень видалення публікацій ненависті у Facebook, Twitter, Instagram, Youtube та інших соціальних медіа-платформах впав до 47% у 2021 році з 94. % у 2020 році» [174].

Закон чітко визначає свободу вираження поглядів і її застосування не обмежується жодними винятками або обмеженнями, включаючи онлайн-середовище. Свобода вираження поглядів в Інтернеті поважається, і протягом останніх років не було повідомлень (ні від науковців, громадських організацій або ЗМІ) про порушення цього принципу. Навіть пандемія COVID-19 не призвела до загострення цього питання.

Встановлено, що особлива значущість розгляду словацького досвіду правової регуляції функціонування інтернет-ЗМІ спричинена такими умовами, як:

- вставлення статусу інтернет-ЗМІ в контексті незалежного функціонування демократичних інститутів в умовах формування інформаційного суспільства;
- забезпечення охорони й захисту інформаційних прав на рівні кращих європейських стандартів;
- подібністю загальноісторичного досвіду, проблем постсоціалістичної трансформації суспільних відносин;
- належністю правових систем до континентальної сім'ї правових систем;
- зацікавленістю України використовувати досвід успішної європеїзації словацького медіа-права у процесі європейської інтеграції;
- недостатнім науковим обґрунтуванням цих питань у вітчизняній науці [136].

Варто відзначити, що державне регулювання впливає не на всі аспекти інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин, а лише на найважливіші з них. Однією з таких суттєвих галузей є інтернет-медіа, оскільки вони займають провідну позицію у сучасному інформаційному просторі держави, створюючи та поширюючи інформацію через Інтернет. Інформаційний простір в Інтернеті є стратегічним ресурсом для розвитку суспільства. Тому ефективне державне регулювання у цій галузі є важливим аспектом у забезпеченні свободи слова [48].

У різних країнах вирішення питань щодо регулювання роботи інтернет-медіа розглядаються на законодавчому рівні. Проте жодна країна світу не має спеціального законодавства, що регулює діяльність інтернет-медіа в цілому. Зазвичай існують окремі законодавчі норми, які регулюють окремі аспекти функціонування таких систем.

Зразки законодавчих систем країн ЄС обрало також словацьке законодавство в секторі інтернет-ЗМІ, що перебуває наразі на початковій стадії становлення. Нині у Словацькій Республіці інформаційні відносини регулюються великою кількістю нормативно-правових актів, зокрема Конституцією Словацької Республіки, законами про зв'язок, про інформацію, інформатизацію й захист інформації, про участь у міжнародному інформаційному обміні. Однак, відсутні закони про інтернет-засоби масової інформації та про засоби масової інформації [136].

Потрібно зауважити, що в Словацькій Республіці у мережі «Інтернет» є діючим кодекс поведінки для компаній-провайдерів. Приміром, вони не погоджуються розміщувати на своїх серверах сайти, на яких є дитяча порнографія чи нацистські ресурси. Насправді єдиним регулятором в зазначеній сфері вважається думка суспільства.

Підсумовуючи, зауважимо, що загалом захист свободи вираження поглядів і права на інформацію відповідає міжнародним стандартам прав людини. Однак, якщо висловитися більш критично, законодавство щодо інформації залишається одним із найсуворіших у Європі: це правопорушення

може бути кваліфіковано як кримінальний злочин. Крім того, хоча умови праці словацьких журналістів загалом сприятливі, атаки на ЗМІ та загрози їм все ж відбуваються. Також значна кількість журналістів перебуває у вразливому становищі через поширену практику уникнення укладення стандартних трудових контрактів. Крім того, Словацький синдикат журналістів, основне професійне об'єднання журналістів у Словаччині, не виконує свою роль ефективно.

Російська агресія проти України суттєво вплинула на медіа-сектор Словаччини. З урахуванням того, що конфлікт ще більше посилив розповсюдження дезінформації, пропаганди та маніпуляцій, парламент Словаччини поспішно прийняв поправку до Закону № 69/2018 Coll. про кібербезпеку, яка дозволяє Управлінню національної безпеки закривати джерела «зловмисних програм».

Медіа-ринок Угорщини складається з комбінації державних та приватних ЗМІ, а також зростаючої місцевої власності, яка зазнає впливу з боку уряду. У минулому цей ринок характеризувався високим рівнем політичного паралелізму, партійної колонізації та інструменталізації відповідно до дуополістичної політичної економії правих і лівих сил. Однак, в останні роки політичні сили правого спрямування набули значної влади, і тому можна сказати, що більшість учасників ринку, навіть приватні ЗМІ, формально незалежні, фактично контролюються переважно урядом, а не різними партіями або бізнес-інтересами. Рівень довіри до ЗМІ та журналістики в Угорщині є одним з найнижчих у Європі, аудиторія сильно поляризована, що означає, що вона схильна довіряти лише тим ЗМІ, які підтримують їхні політичні або ідеологічні позиції. Проникнення Інтернету є високим і «становить 90,1%, а частка постійних користувачів Інтернету становить 75%, що на 8% нижче середнього показника по ЄС27» [175]. В Угорщині спостерігається досвід нормативного закріплення статусу інтернет-засобів масової інформації, що є близьким до загальноєвропейської практики. Інтернет-медіа й посередники соціальних мереж – найбільш вагомі

джерела відомостей, проте телебачення поки що має головне значення в екосистемі новин. Користувачі Інтернету в Угорщині «використовують переважно Facebook: 5,4 мільйона користувачів Facebook, 2,88 мільйона користувачів Instagram; інші соціальні медіа-платформи, такі як Twitter або Tiktok, зазвичай не використовуються» [193].

Що стосується нормативно-правового середовища, то базовим регулюючим органом угорських ЗМІ є Національне управління ЗМІ та інформаційних комунікацій (NMHH), яке охороняє права та положення, викладені в чинних законах цієї держави [193].

У 1996 р. був прийнятий Закон про засоби масової інформації [180], яким передбачено наявність приватної власності. Водночас ЗМІ, які перебувають у в державній власності (Угорське радіо та телебачення, Дунайське телебачення), не мали змоги містити комерційні канали.

У 2012 році була прийнята нова редакція цього закону, згідно з яким поняття «web-сайт» було замінено на поняття «інтернет-ресурс».

Зі свого боку, Закон Угорщини «Про інформацію» під поняттям «інтернет-ресурс» розглядається, як електронний інформаційний ресурс та технологія його використання, з одного боку, з іншого – як інформаційно-комунікаційна мережа, що функціонує на основі відкритих технологій, з наступного – як організаційна структури, яка забезпечує інформаційну взаємодію [189].

Намагання угорських науковців роз'яснити предмет періодичних публікацій та обговорень в зазначеній сфері, позитивно вплинули на напрацювання концепцій реформування на науковому рівні. Чинні закони визначають правовий статус інтернет-ЗМІ які розглядаються як спеціалізована організація, працівники якої забезпечують у своїй професійній діяльності збір, обробку та поширення масової інформації в мережі «Інтернет».

У законі про засоби масової інформації Угорщини є ще кілька положень, які прямо чи опосередковано стосуються правового становища

інтернет-ЗМІ [189]. Відповідно до закону, інтернет-ЗМІ можна не створювати у формі юридичної особи чи ж у формі структурного підрозділу юридичної особи.

Таким чином, законодавство Угорщини надає державі повноваження контролювати медійний контент і встановлює обов'язок електронних ЗМІ надавати точну новинну інформацію щодо державних справ на різних рівнях управління. Закон також передбачає можливість накладання штрафів, припинення діяльності або навіть закриття ЗМІ на підставі нечітко визначених принципів. Влада Угорщини намагалась збільшити свій вплив, вводячи податок на послуги Інтернету, але через мітинги і суспільний протест, цей законопроект було відкликано. Нова редакція Закону Угорщини «Про засоби масової інформації» не вирішила питання щодо того, які національні законодавчі норми регулюють діяльність різних Інтернет-ЗМІ. Він не вирішив питання поділу Інтернет-ресурсів на національні й іноземні, і не встановив критеріїв для такого поділу. Проте, оскільки в Угорщині існує багато організацій з іноземною участю, вони всі практично мають корпоративні веб-сайти.

Що стосується висвітлення воєнних подій в Україні, у своєму прес-релізі, Національна рада з питань засобів масової інформації (НРЗМІ) уголосила, що намір примусово заборонити два російські урядові канали дезінформації, RT і Sputnik, у відповідності до європейських норм. НРЗМІ вжила заходів, щоб угорський телекомунікаційний оператор, який включав RT (Russia Today) до свого телевізійного пакету, припинив його мовлення. У той же час російська дезінформація продовжувала поширюватися через угорські блоги, новинні веб-сайти, телевізійні станції і навіть публічне мовлення.

Зростання значення державного регулятора у роботі засобів масової інформації прослідковуємо в Чехії. З-поміж негативних факторів цього підходу потрібно виокремити залежність ЗМІ від змін політичної структури, зростання контролю урядом інформаційної сфери, використання

інструментів фінансового тиску, процеси олігархізації ЗМІ, зростання непрозорості медіавласності.

Рамки регулювання ЗМІ в Чеській Республіці, які були встановлені протягом 1990-х років згідно з неоліберальним підходом до ролі держави, та пізніше узгоджені з рамками ЄС під час процесу вступу, залишилися практично незмінними протягом цього періоду. Однак, помітним виключенням стала поправка до Закону про конфлікт інтересів, яка була прийнята парламентом у листопаді 2016 року і прямо забороняє політикам володіти частками в ЗМІ.

Як відомо, «медіа-ринок продемонстрував ознаки відновлення після пандемії, а рекламний бізнес повернувся до прибутків до пандемії у 2021 році, хоча це не стосується сектору друкованих ЗМІ, який усе ще хворіє, оскільки більшість видавців продовжують фіксувати збитки. і неможливість компенсувати падіння продажів онлайн-підписками. Війна в Україні принесла нову хвилю дезінформації та пропаганди та спричинила безпрецедентну акцію проти дезінформації, оскільки асоціація провідних інтернет-провайдерів (CZ.NIC) заблокувала вісім основних веб-сайтів дезінформації 25 лютого 2022 року, наступного дня після російського вторгнення в Україну. Інші веб-сайти, визначені як такі, що поширюють проросійську пропаганду та дезінформацію, були згодом заблоковані чеськими операторами мобільного зв'язку на запит Національного центру кіберзахисту (спеціального підрозділу чеської армії). Однак криза також спричинила нові медіа-ініціативи на підтримку українських іммігрантів, зокрема запуск нової станції «Радіо Україна» мережею мовлення Media Bohemia; онлайн трансляція Українського суспільного радіо (Чеське радіо) або синхронний переклад головної програми новин Чеського ТБ на українську мову (Чеське Телебачення)» [195].

Регуляторне середовище характеризується тим, що «у 2021 році не було суттєвих змін у нормативно-правовій базі медіа та комунікацій. Одна з ключових частин медіа-законодавства ЄС, Директива про аудіовізуальні

медіа-послуги, все ще очікує імплементації в чеське законодавство. Серед небагатьох законодавчих змін, які вплинули на медіа-середовище, було ухвалення поправки до Закону про електронні комунікації (№ 127/2005 Coll.), яка транспонує загальноєвропейську нормативну базу, як це встановлено Європейським кодексом електронних комунікацій, або ухвалення Закону про реєстрацію бенефіціарних власників (№37/2021 Зб.), який також включає власників медіа компаній» [195].

Право на інформацію в Чеській Республіці захищається шляхом спеціального закону (Закон про свободу інформації № 106/1999 Coll.), який є добре структурованим і надає громадянам ефективний інструмент для спілкування з державними органами. Під час першої фази пандемії Covid-19 у 2020 році виникли деякі незначні суперечки, коли влада намагалася обмежити публікацію певної інформації, проте у 2021 році такі спроби були відсутні. Експерти з Права на інформацію підтверджують, що хоча порушення закону не є рідкістю, загалом існує тенденція до більшої прозорості з боку державних органів. Проте середній рівень ризику за цим показником впливає на відсутність законодавчої бази для інформування, яка ще не була впроваджена, незважаючи на зобов'язання держави транспонувати Директиву ЄС про захист інформаторів до кінця 2021 року, що, на жаль, ще не відбулося.

Ступінь ризику для концентрації новинних засобів масової інформації виражає як значний ступінь концентрації, так і відсутність чітких нормативних обмежень стосовно горизонтальної концентрації для друкованих засобів масової інформації (на котрі розповсюджуються тільки загальні обмеження відповідно до Закону про конкуренцію). До того ж, по суті не існує ніяких обмежень на крос-медіа-власність, зважаючи на що на чеському медіа-ринку переважає декілька медіа-будинків, котрі провадять діяльність в друкованій, радіомовній та онлайн-сферах. Особливе враження викликає рівень концентрації на ринку регіональних засобів масової

інформації, на якому частина регіональної щоденної преси по суті є монополізованою компанією «Влтава-Лабе-Прес».

Для місцевих/регіональних громад і громадських медіа доступ до ЗМІ передбачає значний ступінь ризику, що почасти можна пояснити «відсутністю будь-якого закону про громадські медіа та частково через слабку державну підтримку місцевих медіа. Оскільки весь місцевий медіа-сектор стикається з економічними труднощами, експерти неодноразово застерігали від зростання «інформаційних пустель», регіонів, де незалежні ЗМІ не висвітлюють поточні події» [195]. Не існує відповідної програми для сприяння регіональним та місцевим засобам масової інформації та, крім того, не існує зарезервованих частот для регіонального/місцевого мовлення. Громадські ЗМІ не належать до медіасистеми, попри стратегічний план їх впровадження, котрий розробили ще 2013 року.

Конкретно питання дезінформації визначають показником Захист від незаконної та шкідливої мови. Значний ризик виражає слабкість законодавчої основи стосовно протидії дезінформації, тому що діюче законодавство не дає змоги результативно протистояти розповсюдженню дезінформації, а також запобігати її негативним ефектам. Це було зрозумілим 2021 року, коли держава зіштовхнулася з масою дезінформації, що розповсюджувала неправдиві відомості про пандемію й була орієнтована на програму вакцинації від Covid-19, що вважають однією з головних причин порівняно меншого рівня вакцинації серед громадян. Брак політичних інструментів для того, щоб протидіяти небезпечному онлайн-контенту, теж виражається в недостатній нормативно-правовій базі стосовно мови ворожнечі. Як відомо, «спеціального закону про дезінформацію немає (хоча, як повідомляється, новий уряд готує його, також підштовхнувши війну в Україні, яка посилила боротьбу з дезінформацією та проросійською пропагандою), а спеціалізовані органи, які працюють у цьому працюють переважно реактивно (моніторинг, винесення попереджень тощо). Також відсутня законодавча (або саморегулююча) база, яка б конкретно боролася з мовою ненависті в

Інтернеті, а застосування загального Кримінального кодексу досі було досить обмеженим, а перше безумовне покарання за мову ненависті було винесено лише в березні 2021 року» [195].

У чеському законодавстві немає відмінностей в підході до свободи висловлення поглядів онлайн та офлайн; «обидва захищені Хартією основних прав і основних свобод, яка є частиною Конституції як для онлайн-ових, так і для традиційних ЗМІ. Свобода вираження поглядів загалом поважається як державою, так і комерційними компаніями, про що свідчить напр. за найкращим результатом країни в останньому виданні рейтингу інтернет-цензури» [161].

Виходячи з результатів аналізу стає очевидним, що в Чеській Республіці найбільші загрози для плюралізму ЗМІ все ще пов'язані з ринковою концентрацією. Введення нового закону сприяє публічній прозорості власності засобів масової інформації, але деякі проблеми залишаються, зокрема високий рівень концентрації медіа в руках бізнесу та політичних інтересів, що суттєво обмежує редакційну автономію в деяких провідних ЗМІ. Хоча економічний вплив пандемії на ринки новинних ЗМІ у 2021 році був менш важливим, ніж у попередньому році, він все ще поглиблює наявні проблеми чеських друкованих ЗМІ, зокрема на місцевому та регіональному рівнях. У результаті, незважаючи на певні позитивні зміни в цифрових медіа, деякі з яких вдалося вижити економічно, журналістська професія, ймовірно, стала менш захищеною та більш уразливою перед комерційним та політичним тиском, ніж до пандемії.

Існують інші загрози для плюралізму, пов'язані зі зростанням потоку дезінформації та відсутністю адекватних інструментів держави для протидії цьому явищу. Однак російська агресія в Україні в лютому 2022 року стала додатковим стимулом для створення більш системної, правово обґрунтованої та ефективної системи протидії дезінформації. Після російського вторгнення швидко з'явилися російські пропагандистські матеріали, часто з

дезінформаційним змістом, що посилює потребу в негайних заходах з боротьби з цим явищем.

Заборону російських державних ЗМІ (RT і Sputnik) та блокування деяких відомих дезінформаційних новинних веб-сайтів, запроваджену як ЄС, так і національними органами, можна вважати ефективними тимчасовими заходами для обмеження потоку проросійської дезінформації та змови в чеській комунікаційній екосистемі. Однак такі рішення також викликали обурення щодо можливих ненавмисних наслідків, пов'язаних із втручанням держави у свободу слова в Інтернеті.

Урешті, тривають суперечки щодо політичної незалежності Чеського телебачення, які викликали значний резонанс як усередині, так і за межами Чеської Республіки у 2021 році, привернули увагу міжнародних організацій, які захищають свободу преси та професійних асоціацій. Ці суперечки ще більше підкреслили неефективність існуючої моделі управління публічними медіа, які залежать від розбалансованого розподілу влади в парламенті та стають легкою мішенню для зловживань, як це підтвердили останні події, пов'язані з Радою телебачення Чехії.

Високий рівень ризику, пов'язаний з політичною незалежністю публічних медіа, ще більше зростає через їхню економічну вразливість, оскільки політичні представники не проявляють бажання збільшувати плату за ліцензію. Поточна ситуація вимагає серйозного розгляду та впровадження реформ, щоб забезпечити більш ефективне управління та забезпечити політичну незалежність суспільних медіа в Чеській Республіці.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що особлива ознака новітніх міжнародних відносин – *це динамічне становлення інформаційного суспільства, базис якого утворюють інформаційно-комунікаційні технології*. Інформаційному суспільству властиве безперервне покращення інформаційних технологій та динамічні темпи їхньої реалізації в усіх галузях життя суспільства. Наслідком вважається віртуалізація переважного числа суспільних відносин (збільшення державних послуг, що надаються в онлайні,

е-комерції, дистанційного навчання тощо) та зростання залежності держав від електронних мереж, а також інформаційних систем.

На сьогоднішній день інформаційна політика ЄС входить до складу спільних політик держав-учасниць ЄС і реалізується на трьох рівнях: глобальному, на рівні ЄС та на рівні окремих держав. Нормативно-правова база ЄС в сфері інформації є широкою і розгалуженою, а основні документи постійно оновлюються і розширюються, враховуючи зміни, які відбуваються в європейських країнах і у всьому світі. Головним завданням політики ЄС є знаходження балансу між державним контролем і вільним розвитком ринку, поєднання урядових та ринкових сил з урахуванням змін, які відбуваються з часом.

Адже саме такий підхід щодо підвищення якості і своєчасності розроблення нормативно-правових актів у сфері мовлення та свободи слова свідчать про системний демократичний розвиток держав-учасниць ЄС, забезпечення політичної стабільності і верховенства права, а також встановлення та контролю за корупцією. На жаль, як зазначають українські вчені, повільність змін у політичній системі нашої держави не сприяє вирішенню таких принципово важливих питань для нашого суспільства, як розвиток інституту права власності, захист інтелектуальних прав, зміна етики та контроль корупції. Отже, і рівень довіри та впевненості громадян у політичних інституціях залишає жати кращого [209].

Цей підхід є виправданим, оскільки ключовим елементом європейської інтеграції є *концепція «соціальної Європи»*, яка визначає самоідентифікацію та самовизначення цього регіону. Саме на цьому підґрунті ґрунтується основна характеристика європейської моделі регулювання інформаційної політики.

2.3. Проблемні наслідки політичної трансформацій інформаційного простору Угорщини для України

Українська двостороння дипломатія сучасного періоду розпочинається саме з Угорщини. За час, який пройшов, в українсько-угорських відносинах були фази активної взаємодії, існували й періоди істотного зменшення політичного діалогу. Проте незмінним продовжує залишатися інтерес обох держав один до одного, прагнення формувати відносини на взаємовигідних, добросусідських умовах. Саме в зазначеному розрізі по-особливому важливу роль відіграють наукові дослідження взаємозв'язку минулих та сучасних відносин України й Угорщини, визначення сутності головних змін, що сталися в співпраці двох держав після східного розширення Євросоюзу.

Угорщина надає значної ваги добрим відносинам із сусідніми країнами. Й це є абсолютно природним, тому що прикордонні держави утворюють найближчий зовнішньополітичний простір, від результативної взаємодії з котрим прямо залежать мир та стабільність по всій периферії кордонів будь-якої країни, її прогресивний внутрішній розвиток, безперешкодний та різноманітний діалог із зовнішнім світом. Для України з самого початку розвитку незалежної держави вкрай важливе значення мало налагодження дружніх, добросусідських відносин з усіма без виключення прикордонними державами. Найкраще готовими до такого співробітництва тоді були угорці.

Угорщина досить довго страждала від свого східного сусіда – Російської імперії, котра постійно ставала загрозою державності Угорщини. Ніхто не усуне з пам'яті поколінь угорців роль Росії в придушенні революції 1848 року та СРСР – в розгромі революції 1956 року. Через це, коли постала надія на те, що на східному кордоні імперія може звільнити місце Україні, та ще такій країні, що обрала демократичний, європейський вектор розвитку, то, зрозуміло, угорці зробили все для того, щоб перетворити сподівання на дійсність. Переважна частина угорських політиків і громадян усвідомлюють, що в сьогоденнішніх реаліях Європи не слід сподіватися на повернення Угорщині територій, що втрачені після того, як був підписаний Тріанонський мирний договір.

Через це шлях до об'єднання угорської нації один – це мовна, культурологічна консолідація, яка ґрунтується на збереженні національних традицій. Таким чином, Україну, де проживають більше 160 тисяч угорців, було визнано державою, в якій є найкомфортніші умови для духовної консолідації угорців. Тому угорці одними з перших підписали Декларацію про забезпечення прав національних меншин та сформували Змішану українсько-угорську комісію з питань забезпечення прав національних меншин, яка успішно функціонує понад сімнадцять років.

Аналізуючи геополітичний фактор зауважимо, що Україна й Угорщина відносяться до регіону країн Центральної і Східної Європи. Вони перебувають у міцному зв'язку через спільні інтереси в секторі безпеки в широкому значенні зазначеного поняття – від військових до екологічних. Розвиток сучасної історії українсько-угорських відносин пов'язаний з кардинальною трансформацією системи міжнародних відносин, головним геостратегічним фактором котрої був розвал СРСР.

Д. Ткач зазначає, що доцільно виокремити такі етапи сучасної історії розвитку українсько-угорських відносин.

1. Перший (середина 1989 року – 24 березня 1992 року).

Цей етап пов'язаний з тим, що Угорщина мала великий інтерес в тому, щоб Україна набула державного суверенітету. Про це свідчить історія становлення українсько-угорських відносин, яка бере свій початок з кінця 1989 р., коли було підписано протокол про співробітництво двох країн у сфері культури. Також - у 1991 р. Будапешт один із перших підтримав дипломатичні відносини після оголошення результатів Всенародного референдуму і молоді Українську державу [133] шляхом підписання Декларації про основи відносин між Україною та Угорською Республікою, Консульської конвенції та Декларації про принципи співробітництва щодо забезпечення прав національних меншин. Ці документи практично де-юре визнавали Україну незалежною державою.

В Києві відкрили посольство Угорщини. Воно було першим серед іноземних дипломатичних представництв.

Важливо зазначити, що сторони уклали угоду, в якій визначили, що не мають не матимуть у майбутньому ніяких територіальних претензій одна до одної. Це положення угоди викликало найбільше дебатів у парламенті Угорщини і опір з боку опозиції, насамперед Незалежної партії дрібних господарів. Головний зміст суперечок полягав у тому, що цей пункт, на думку опонентів, назавжди позбавляв угорців надії на повернення територій, які їм належали до прийняття Тріанонської мирної угоди. Все ж парламент ратифікував цей документ [128].

Підписання Тріанонської мирної угоди для Угорщини означало, що кордони з сусідніми державами, визначені відповідно до Тріанонського мирного договору, продовжують залишатися незмінними, тільки з тією різницею, що Закарпаття, що відносилось до Чехословаччини, стало частиною СРСР, зокрема УРСР. Отже, з одного боку, угорці опинилися за кордоном власної Батьківщини, не змінивши місця проживання, а з іншого – відбулося їхнє перетворення з пануючої нації на національну меншину, що виявилася найбільш численною в Європі.

Зазначена проблема й нині вважається доволі вразливою для суспільства й політичному Угорщини. Через це серед населення доволі розповсюдженими є негативні настрої, адже вони не з власної волі стали громадянами сусідніх країн. Ситуація, що постала в цій сфері, зумовила протягом сторіччя її наявності дуже складну низку морально-психологічних, етнокультурних, соціально-економічних, а відтак і суспільно-політичних проблем. Через це зазначену проблему активно застосовують у своїй риториці головні партії Угорщини.

2. Другий етап продовжувався з квітня 1992 року до березня 1999 року.

Він відзначився інтенсивним зростанням українсько-угорських відносин у всіх галузях, збагаченням їх реальним змістом. Закінчення цього

етапу пов'язане зі вступом Угорщини в НАТО і виникненням нової геополітичної ситуації в регіоні ЦСЄ.

У зв'язку з цим, у лютому 1993 р. було підписано новий пакет угод, що визначив пріоритетні напрями подальшого розвитку співробітництва двох держав, які були позитивними [128].

Ще у вересні 1991 року був підписаний Протокол про консультації між міністерствами закордонних справ. Завдяки названому документу було закладено надійне підґрунтя для співдії зовнішньополітичних відомств обох держав. Кожного року здійснюються обміни візитами на рівні міністрів, заступників міністрів, начальників управлінь.

3. Третій етап українсько-угорської співпраці започаткувався в березні 1999 року й продовжувався до травня 2004 року. Він пов'язаний зі вступом Угорщини до НАТО, а кінець – зі вступом у ЄС і уповільненням відносин з Україною.

Однак, у лютому 2003 р. угорська сторона вперше висунула ідею створення Консультативної ради з питань європейської інтеграції за участю України і країн Вишеградської четвірки.

Реалізація цієї ініціативи дала змогу створити механізм взаємних консультацій та запозичення Україною досвіду європейської інтеграції.

Регулярні консультації представників обох країн в рамках ООН в контексті непостійного членства України в Раді Безпеки сприяли прискоренню вирішення питання щодо вступу України до ЄС Керівниками держав було проголошено, що після того, як Україна вступить до ЄС, держави В4 готові будуть до співпраці з нею відповідно до формули «4+1» [128].

4. Четвертий етап українсько-угорської співпраці припав на початок членства Угорщини в ЄС (з 1 травня 2004 р.) й тривав до початку процедури вступу України в ЄС. Він характеризується динамічним розвитком двосторонніх відносин у всіх сферах, передусім загальним підвищенням

уваги з боку Угорщини до співробітництва з Україною у галузі європейської та євроатлантичної інтеграції [128].

З метою передачі досвіду в Угорщині створено Центр безпекової політики в м. Сегед (Південна Угорщина), на базі якого проводяться наукові дослідження, здійснюється навчання та розповсюдження наукових інформацій на тему НАТО і євроатлантичної інтеграції, проводяться семінари [140].

В цілому протягом останнього п'ятиріччя в Центрі безпекової політики було влаштовано навчання приблизно 150 представників мас-медіа зі східних областей України, дипломатів МЗС України й представників інших міністерств та відомств. В ході зазначених навчань слухачі відвідали курси лекцій на «натівську» тематику, зустрічалися з відповідальними офіційними представниками НАТО, керівниками органів державної влади Угорщини.

Після того, як Угорщина вступила до Європейського Союзу, головну роль стало відігравати посилення прикордонної співпраці, що зосереджується на втіленні певних спільних проєктів. Відносини між Україною та Угорщиною в секторі військової та військово-технічної співпраці є одним із факторів сприяння стабільності в регіоні.

Коли йдеться про історичний наслідок українсько-угорських відносин сучасного періоду, можна зауважити на тому, що двостороння співпраця реально наблизилася до потенційного при зазначених історичних умовах рівня добросусідства, дружби і взаємовигідної взаємодії. До безумовних позитивів та досягнень співробітництва України та Угорщини, починаючи з 90 р., можна зарахувати те, що сформовано стабільну систему міждержавних відносин на всіх рівнях.

Наразі правовою основою співпраці в питаннях, що мають відношення до української національної меншини, вважаються міждержавні, міжурядові та міжвідомчі двосторонні документи, затверджені Україною з Угорською Республікою [129].

Отже, можливо заявити, що в українсько-угорських відносинах були сформовані всі політично-правові передумови для того, аби національні меншини обох держав почувалися захищеними та, з одного боку, мали міцні взаємини з материнською нацією, а з іншого – стали забезпеченими в державі, де проживають, всіма змогами для розвитку культурних, освітніх і національних запитів національних меншин. Проте для цього як Україна, так і Угорщина мають чітко дотримуватися взятих на себе зобов'язань у цій сфері. При цьому проблеми й нерозв'язані питання, котрі існують у зазначених відносинах, при певних умовах можуть негативним чином впливати на їхній наступний розвиток.

Насамперед це проблема угорської меншини, яка мешкає в Україні, в тому числі в розрізі гарантування їхніх освітніх потреб. Захист прав угорських нацменшин, що мешкають за кордоном, відповідають національним інтересам Угорщини та не зазнавали змін впродовж тридцятиріччя.

В Україні забезпечення прав та свобод національних та етнічних меншин гарантується Конституцією. Крім того, 25 червня 1992 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про національні меншини в Україні» [95]. Проте, на жаль, не на всі нормативно-правові документи можновладці зважають, якщо йдеться про політичні інтереси.

Наприклад, коли Петро Порошенко йшов на президентські вибори у 2018 році, він мав гасло «Армія. Мова. Віра». Ідеологами його виборчої кампанії було внесено зміни до ЗУ «Про освіту» [97], що викликало обурення в угорських школах Закарпаття, в яких понад 25 років одержувати середню освіту рідною мовою [94]. Це спричинило величезну критику з боку офіційного Будапешта. Урядовці й політики Угорщини розцінили зазначені новації як намагання асиміляції угорської нацменшини, позбавлення прав на вільне володіння рідною мовою.

Це дало поштовх угорцям шукати права етнічних меншин у сусідніх державах.

З цього часу (2017 р.) в обох державах почалась спекуляція на історичних та національних темах почала користуватися підвищеним попитом. В той час як в регіоні Східної Європи підсилювалися праві політичні ідеї та сили. Низький рівень економічної взаємозалежності й торгівлі також був не на користь міжнародних відносин двох країн. Відповідно, Угорщина як член НАТО та ЄС, отримала додаткові важелі тиску на Україну, яка зробила членство в обох організаціях пріоритетом своєї зовнішньої політики [51].

Ескалація здійснювалася оперативно й передбачувано. Цей перод ми виокремлюємо в окрему фазу. Після того, як ВР України ухвалила нову редакцію закону про освіту, Будапешт дав обіцянку блокувати наступне зближення України з НАТО та ЄС. На практиці це реалізувалося через перешкоджання діяльності комісії Україна-НАТО (КУН) на найвищому рівні.

Через деякий час уряд Угорщини намітив призначення «уповноваженого міністра, відповідального за розвиток Закарпатської області та програми розвитку дитячих садків Карпатського басейну», що спричинило категоричний протест з боку офіційного Києва. Також скандалом стала видача угорських паспортів у консульстві Угорщини в Береговому. Після такого випадку, Угорщина поводить ся так, наче Закарпаття є її територією. Україною було вислано угорського консула, на що Угорщина дала аналогічну відповідь. На Закарпатті видача угорських паспортів відбувається практично з 2011 року.

Відтак, наразі відносини Угорщини й України перебувають в кризовому становищі та невдовзі ця криза швидше загостриться, ніж буде вирішена. Відповідь Будапешту на ухвалення Україною нової редакції закону про освіту виявилася категоричною, демонстративною і продуманою. Не забарилася у відповідь і риторика з боку України, й надзвичайно швидко сторони опинилися в глухому куті через взаємні звинувачення й погрози.

Відразу після того, як було ухвалено Закон, в угорських засобах масової інформації розвинулася потужна кампанія критики якраз 7 статті згаданого документа. Лише протягом місяця надрукували 136 статей на цю тему.

Публікації стосовно Закону були надруковані в засобах масової інформації Угорщини з 6 вересня 2017 року. Проте на той період ще не знали, який текст ухвалено ВР України остаточно. 7 вересня 2017 року медіапортали надавали інформацію про одностайне засудження політичними партіями Угорщини українського закону. Водночас того ж дня ЗМІ надали інформацію, що парламенти Румунії, Болгарії, а також кримські татари звернулися з проханням до Президента Порошенка накладити вето на Закон. 10 вересня 2017 року на alfahir.hu було опубліковано заяву партії Йоббік, в котрій вони звернулися із закликом до всіх опозиційних сил (444.hu, hvg.hu, mno.hu) долучитися до протестів стосовно дій української влади, які організував Загальний рух країни (444.hu, 888.hu, hvg.hu, origo.hu, Zoom). До згаданої акції Загального руху країни, крім того, запросили Fidesz, проте пресслужба партії на це дала відповідь, що вони перебувають на спектаклі в театрі ляльок Сороса (hvg.hu).

Петер Сіярто 10 вересня 2017 року заявив, що Угорщина не надасть підтримку Україні ні з одного значущого для неї рішення під час будь-якого міжнародного форуму. Вже на наступний день він наказав послу Угорщини в Україні відвідати Міністерство закордонних справ України й повідомити, що на думку Будапешта 7 стаття Закону про освіту є неприйнятною. Після цього, на наступний день, Міністр закордонних справ України Павло Клімкін заявив, що Україна зобов'язується поважати мовні права нацменшин. Того ж дня 444.hu, Ali'alur, mno.hu, hvg.hu, origo.hu повідомили, що на переконання всіх п'яти парламентських партій Угорщини, Закон про освіту України, ними не визнається.

11 вересня 2017 року Петер Сіярто звернувся до чинного президента, Генерального секретаря й Верховного комісара ОБСЄ в справах нацменшин,

із закликом вплинути на Україну щодо питань освіти національних меншин (mno.hu).

Протягом наступних двох тижнів в угорських новинах ця тема майже не порушувалася. Причиною цього стало те, що засоби масової інформації Угорщини не мали повної інформації щодо ситуації в Україні та поклалися на те, Петро Порошенко, зважаючи на протестні акції в суміжних державах, не підпише Закон. У той же час стало явним протиріччя між українською та угорською (та певним чином румунською й болгарською) позиціями.

Для громадян України основним аргументом впровадження 7 пункту Закону стало те, що це передусім націлено проти російської мови. В ЗМІ Угорщини говорилося про те, що угорцям та іншим нацменшинам держав Європейського Союзу дасть змогу продовжувати навчання рідною мовою.

20 вересня 2017 року в ході виступу Президент України Петро Порошенко на Генеральній Асамблеї ООН підкреслив, що діти, котрі відносяться до національних меншин, мусять «вільно» розмовляти українською мовою після закінчення початкової та середньої школи.

22 вересня 2017 року всі новинні портали інформували про те, що Порошенком підписано Закон про освіту (24.hu, 444.hu, 888 hu, Alfahir, hvg.hu, Index, mno.hu. origo.hu). 26 вересня 2017 року всі мас-медіа теж надали інформацію щодо відповіді Петера Сіярто про те, що Угорщина заблокує вступ України до ЄС в межах програми «Східне партнерство».

Надалі темі освіти угорською мовою в Закарпатті угорські засоби масової інформації постійно приділяли увагу. Щоправда, ці статті оприлюднювалися рідко, а не так, як це було після ухвалення Закону. Проте негативний тон зазначених статей в переважному числі випадків зберігався [39].

В Україні 16 липня 2019 р. став чинним Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який підписав президент Петро Порошенко 15 травня, за чотири дні до закінчення своїх повноважень, спричинив багато питань у відносинах із європейськими партнерами. Й

мовиться не тільки про Угорщину, що помітила в ньому чергові утиски прав угорської меншини на Закарпатті й через це стала найбільш чіткою у претензіях до України. Ухвалення Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та його вплив на становище з освітою угорською мовою в Закарпатті пильно відслідковувалося мас-медіа Угорщини. Подамо тільки декілька прикладів.

Одна з головних газет Угорщини *Nepszava* теж великої уваги надала розкриттю згаданої теми і висвітлила пропозиції щодо рішучої підтримки угорської громади та закликала Україну дотримуватися міжнародних правил і стандартів міжнародних організацій у цій царині [172; 204].

Ще цілий ряд звернень до української держави було зроблено боку Угорщини з даного питання [160; 159], які висвітлювали виступи політиків, обговорення питання і пошук вирішення зазначеної проблеми.

Нову хвилю невдоволення угорської влади, наукового товариства й в цілому соціуму спричинив ухвалений 16 січня 2020 року ВР України Закон «Про повну загальну середню освіту». У відповідь, 4 лютого 2020 року Угорською академією наук затверджено постанову про проєкт Закону про мову в Україні, у якому наголошено на створенні умов для вільного використання угорської мови, зокрема і за її межами [87].

З цього приводу 05 лютого 2020 р. на сайті valaszonline.hu 2020.02.05 з'явилася стаття Барна Борбаша про тиск на угорську освіту [12].

Угорський журналіст «Valaszonline» звернувся до професора Іштвана Черничко, котрий стоїть на чолі Дослідницького центру лінгвістики імені Антала Ходінки в Берегово, з запитом надати експертну оцінку з даного питання. В цілому в статті вкотре зосереджується увага на тому, що Україна ухваленим Законом вкотре порушує свої міжнародні зобов'язання, що виходять із Європейської хартії регіональних мов чи мов меншин, яка затверджена Верховною Радою країни 2003 р. В статті зауважується, що Міністерство закордонних справ Угорщини висловило протест проти Закону про освіту 2017 року й Закону про повну загальну середню освіту,

ухваленого Верховною Радою 16.01.2020 р., під час всіх міжнародних форумів. Водночас дипломатичне відомство Угорщини очікувало, що обраний в квітні 2019 року новий Президент Володимир Зеленський скасує дію названих Законів, проте ці сподівання не виправдалися. В свою чергу, Угорщина з того часу блокує вступ держави Східної Європи до НАТО.

Слід зауважити, що при тому, що питання угорської меншини в подальшому має важливе значення в налагодженні двосторонніх міждержавних українсько-угорських відносин, все ж питання захисту прав меншин з об'єднуючого, консолідуючого фактора, яким було на початковому періоді цих відносин, поволі трансформується в деструктивну проблему між країнами. Найтривожнішим вважається те, що подібний клімат недовіри з висоти міжурядових відносин поволі розповсюджується як у сфері політикуму, так і серед громадян двох сусідніх, безперечно приречених на дружбу та співробітництво сусідніх країн.

Таким чином, що стосується наслідків даного конфлікту, то як Україна, так і Угорщина несуть втрати від поточної кризи, яка затягується. Втрачають час, змоги, авторитет, а також перспективи. Може, Україна несе втрати більше, проте навряд чи зазначене може бути переконливою радістю у відносинах між можливими партнерами. Як Києвом, так і Будапештом було пережито багато складних і болючих історичних уроків, котрі повинні були б підказати, що, крім інтересів національних егоїзмів, є також інтереси регіональної безпеки та до того ж ще значно ширший трансатлантичний зв'язок. Від усунення перешкод для співробітництва можна отримати значно більше, ніж прийдеться за них заплатити. Після ухвалення нового Закону про освіту добросусідські стосунки з Угорщиною суттєво погіршилися.

Однак, Угорщина підтримали угоду про відмову від віз між ЄС та Україною, одними з перших затвердили Угоду про асоціацію Україна – ЄС..

Тому, влада України має усвідомити, беручи до уваги угорську історію, що будь-яке угорське керівництво реалізуватиме політику захисту своєї національної меншини в суміжних державах і, зокрема, на Закарпатті. Цим

можна скористатися на користь України, а, можливо, навпаки, зважаючи на абсурдну політику, – на шкоду. Вкрай актуальним вважається визначення певного алгоритму, щоб задовольнити освітянські потреби угорської меншини. В цьому разі треба зважати на специфіку угорської мови, що відноситься до угро-фінської мови і входить до уральської мовної сім'ї та абсолютно різниться з українською мовою. До того ж потрібно на рівні держави розробити програму сприяння задоволенню освітянських, культурних, мовних потреб угорської національної меншини Закарпаття. Таким чином сформується сприятлива атмосфера в українсько-угорських відносинах, а це, своєю чергою, буде мати вплив і на позицію стосовно України, і керівництва Угорщини.

Крім того, пріоритетні завдання у втіленні інтересів України у відносинах з Угорщиною – це наступне сприяння значному розвитку українсько-угорського діалогу на всіх рівнях; ефективне продовження консультацій щодо питань європейської інтеграції, гарантування систематичної та результативної підтримки Угорщиною євроінтеграційних і євроатлантичних намагань України; динамічний розвиток міжрегіональної та транскордонної співпраці, в тому числі у межах Карпатського євро регіону; гарантування систематичного зростання товарообороту між Україною та Угорщиною, збереження позитивних тенденцій в його формуванні, налагодження процедури торговельних обмежень між двома державами; посилення співпраці у сфері захисту прав національних меншин; зростання інформаційних заходів й гарантування наступного створення позитивної репутації України в Угорщині.

Висновки до розділу 2

1. Досліджено особливості формування інформаційного простору країн Вишеградської групи та з'ясовано, що сучасні медіа виконують не лише

розширену роль у поліпшенні людських можливостей, але й зазнають трансформації вже відомих медіа, перетворюючись на основу для розвитку нових медійних явищ. Наприклад, це стало очевидним у випадку телебачення, яке знайшло нове життя в епоху Інтернету. Подібні тенденції також спостерігаються у галузі преси, яка останнім часом активно використовує опцію «сайтизації» свого контенту. Особливо швидко такі процеси розвиваються в державах з перехідною економікою, зокрема в регіоні Центрально-Східної Європи. Незважаючи на політичні труднощі, Польща виявила готовність адаптувати європейський досвід у сфері нових медіа, зосереджуючись на практичному розвитку цифрових медіа-проектів з метою забезпечення ефективного управління та громадянської активності. Чеська Республіка є яскравим прикладом високого рівня розвитку основних демократичних інституцій, зокрема свободи слова, що створює сприятливі умови для розвитку мас-медіа і визначає їхню значущу роль у суспільному та державному житті. При оцінці сучасного стану мас-медіа в Чехії виділяються такі характеристики: велике значення ЗМІ у суспільно-політичному контексті, високі демократичні стандарти їхньої діяльності (що підтверджується міжнародними рейтингами «Freedom House» та «Reporter Without Borders»), а також прогресивна політика уряду, що сприяє функціонуванню медіа-інституту на ефективній фінансовій та правовій основі. У Словаччині політична інформація поширюється через різноманітні засоби масової комунікації, такі як телебачення, радіо, преса та Інтернет. Однак, з кожним днем громадськість все більше спирається на Інтернет для отримання новин, тоді як телебачення та преса стають менш важливими джерелами інформації. Загалом у медіа-просторі Словаччини мало присутньо відкритої пропаганди політичних платформ, і це сприяє високій оцінці країни щодо свободи преси, яку гарантує Конституція Словаччини 1992 року. У сучасному медіа-сегменті Угорщини слід відзначити значний прогрес. Радіо та телебачення успішно розвиваються і вдосконалюються, а Інтернет вибухово проникає у медійний простір. Угорщина має присутність провідних

світових соціальних медіа-платформ в Інтернеті, а також розширену мережу угорських Інтернет-новинних порталів. Проте, варто зазначити, що практично всі основні угорські Інтернет-новинні портали контролюються владою, тоді як ті, що перебувають в опозиції, мають обмежені ресурси та меншу аудиторію.

2. Проаналізовано нормативно-правова база функціонування мас-медіа країн Вишеградської групи та виявлено, що в Конституції Республіки Польща закріплено право кожного на свободу думки, слова і переконань. Міжнародні договори з прав людини, включаючи право на свободу слова, які були ратифіковані Польщею, є частиною національного законодавства і мають обов'язкову силу. В рамках політики Республіки Польщі з європейської та євроатлантичної інтеграції було встановлено вимогу удосконалювати національні закони про ЗМІ відповідно до європейських стандартів з метою гармонізації положень у медіасфері. У Словаччині захист свободи вираження поглядів і права на інформацію відповідає міжнародним стандартам прав людини. Однак, якщо висловитися більш критично, законодавство щодо дифамації залишається одним з найсуворіших у Європі: цей правопорушення може бути кваліфіковано як кримінальний злочин, за який можна засудити до позбавлення волі на строк до восьми років (Закон № 300/2005 Coll., Кримінальний кодекс). Варто відзначити, що державне регулювання впливає не на всі аспекти інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин, а лише на найважливіші з них. Однією з таких суттєвих галузей є інтернет-медіа, оскільки вони займають провідну позицію у сучасному інформаційному просторі держави, створюючи та поширюючи інформацію через Інтернет. Медіа-ринок Угорщини складається з комбінації державних та приватних ЗМІ, а також зростаючої місцевої власності, яка зазнає впливу з боку уряду. У минулому цей ринок характеризувався високим рівнем політичного паралелізму, партійної колонізації та інструменталізації відповідно до дуополістичної політичної економії правих і лівих сил. Однак, в останні роки політичні сили правого спрямування набули

значної влади, і тому можна сказати, що більшість учасників ринку, навіть приватні ЗМІ, формально незалежні, фактично контролюються переважно урядом, а не різними партіями або бізнес-інтересами. В Угорщині спостерігається досвід нормативного закріплення статусу інтернет-засобів масової інформації, що є близьким до загальноєвропейської практики. Законодавство Угорщини надає державі повноваження контролювати медійний контент і встановлює обов'язок електронних ЗМІ надавати точну новинну інформацію щодо державних справ на різних рівнях управління. Закон також передбачає можливість накладання штрафів, припинення діяльності або навіть закриття ЗМІ на підставі нечітко визначених принципів. Рамки регулювання ЗМІ в Чеській Республіці, які були встановлені протягом 1990-х років згідно з неоліберальним підходом до ролі держави, та пізніше узгоджені з рамками ЄС під час процесу вступу, залишилися практично незмінними протягом цього періоду. Однак, помітним виключенням стала поправка до Закону про конфлікт інтересів, яка була прийнята парламентом у листопаді 2016 року і прямо забороняє політикам володіти частками в ЗМІ. Чеське законодавство не робить відмінностей у підході до свободи вираження думок онлайн і офлайн; обидва захищені Хартією основних прав і основних свобод, яка є частиною Конституції як для онлайн-ових, так і для традиційних ЗМІ. Введення нового закону сприяє публічній прозорості власності засобів масової інформації, але деякі проблеми залишаються, зокрема високий рівень концентрації медіа в руках бізнесу та політичних інтересів, що суттєво обмежує редакційну автономію в деяких провідних ЗМІ.

3. Проаналізувавши проблемні наслідки політичної трансформацій інформаційного простору Угорщини для України, виявлено, що як для України, так і для Угорщини, затягування поточної кризи приносить втрати. Обидві країни втрачають час, можливості, підірвані імідж та перспективи. Хоча можливо, Україна зазнає більш серйозних втрат, це не може бути достатньою втіхою у відносинах між потенційними партнерами. Як Київ, так

і Будапешт мають багато гірких та болісних історичних досвідів, які мали б нагадати, що крім національного егоїзму інтереси регіональної безпеки і ширший трансатлантичний контекст також є важливими. Подолання перешкод на шляху до співпраці може принести більше вигоди, ніж втрати, які потрібно буде понести. З ухваленням нового Закону про освіту добросусідські стосунки з Угорщиною були пошкоджені, хоча Будапешт продовжував підтримувати інтеграцію України до ЄС та НАТО. Питання врегулювання відносин між державами у питаннях національних меншин залишається гострим і свідчить про те, що раніше набуті права меншин не можуть бути позбавлені.

Основні положення розділу оприлюднені у публікаціях автора: [208-209].

РОЗДІЛ 3

ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

3.1. Урахування досвіду політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи

Інформаційне суспільство немислиме без реалізації політики, націленої на утворення інформаційної свідомості громадян. Інформаційна політика, що здійснює функцію неупередженого утворення світоглядних переконань населення, допомагає об'єктивній фактологічній інформованості соціуму й забезпечує різноаспектний аналіз й аналітичну оцінку механізмам безпеки в світовому просторі. Державна інформаційна політика – дієвий інструмент функціонування інформаційного суспільства й визначає приєднання до політичного життя різних соціальних категорій, вільний доступ до влади й головні вектори внутрішньої та зовнішньої політики. Демократизація держави, крім того, здійснюється і через державну інформаційну політику, що, своєю чергою, допомагає підсилити громадянське суспільство, задовольнити інтереси його суб'єктів і захистити їхні права й свободи.

Реалізація послідовної державної інформаційної політики допомагає сформувати інформаційне суспільство, котре цивілізовані країни розглядають як базис наступного економічного, політичного й соціально-культурного зростання. Державна інформаційна політика України передбачає стратегічну мету, що зводиться до формування інформаційного співтовариства, а також приєднання держави до світового інформаційного співтовариства. Своєю чергою, зі стратегічної мети можливо виокремити головні завдання державної інформаційної політики, а саме: покращення інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури; створення й застосування національного інформаційного ресурсу та гарантування належних умов для

того, щоб він був вільно доступним; зростання інформаційних і телекомунікаційних технологій; надання громадськості суспільно-важливих відомостей і розвиток відповідних ЗМІ; вироблення й безперервне покращення нормативно-правової основи формування інформаційного суспільства; підготовка особистості до обставин інформаційного суспільства.

На тлі формування в Україні громадянського суспільства державна інформаційна політика ґрунтується на таких базових принципах, як:

- принцип відкритості політики визначає заходи з обговорення громадськістю проблем держави відкритому режимі, коли держава зважає на їхню думку;

- принцип системності - визначає, що під час виконання ухвалених рішень у разі зміни стану одного з об'єктів регулювання мають братися до уваги ефекти цього для стану інших об'єктів та всіх загалом;

- принцип рівності інтересів - визначає, що політика однаково зважає на інтереси всіх, хто бере участь в інформаційній діяльності, незважаючи на їхній стан в соціумі й форми власності інформаційного ресурсу;

- принцип пріоритетності - передбачає, що за однакових умов пріоритет отримує конкурентоспроможний вітчизняний виробник інформаційно-комунікаційних засобів;

- принцип соціальної орієнтації – головна діяльність державної інформаційної політики має орієнтуватися на гарантування соціальних інтересів громадян України та ін.

Здійснюючи аналіз державної інформаційної політики, можливо дійти висновку, що вона мусить скеровуватися на вирішення загальнодержавних завдань, зокрема наступних: створення інформаційного простору України, а також її приєднання до світового інформаційного простору; розвиток сфери інформаційних послуг; поглиблення правової основи, через яку здійснюється регуляція суспільних відносин, зокрема таких, що мають зв'язок із отриманням, розповсюдженням та застосуванням інформації; зростання політичної стабільності в державі; гарантування інформаційної безпеки

суспільства та держави. Для того, щоб розв'язати названі завдання, потрібні дієве управління всіма типами інформаційних ресурсів, складовими інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, державне сприяння вітчизняному ринку інформаційних технологій, інструментів, продуктів і послуг, а також налагодження функціонування державних електронних та друкованих засобів масової інформації.

Особливу роль для розвитку в Україні нового формату політичної культури й інформаційної демократії відіграє зростання інформаційної галузі. Своєю чергою, інформаційна демократія гарантувала би інформаційний розвиток на базі національної ідеї через урівноваження права на свободу слова, на вільне вираження своїх переконань та поглядів, на вільний рух інформації та потреби створення відповідних умов для національної безпеки. Однак наразі Україна недостатнім чином презентована в світовому інформаційному просторі, попри динамічний розвиток інформаційного середовища і ЗМІ. Формується така модель розвитку інформаційного простору, котра, з одного боку, обмежує змоги реалізації зовнішньополітичних завдань, а з іншого – запобігає утворенню цілісного культурно-інформаційного простору, відповідного захисту думки суспільства від інформаційних впливів ззовні. Однак для держави є основним напрацювати національну концепцію і стратегію, окреслити потреби й змоги стосовно поширеного застосування інформаційних технологій в суспільстві України, водночас зберігаючи національну, інтелектуальну, культурну й мовну своєрідність.

Таким чином, інтенсивний розвиток інформаційної сфери має прямий вплив на політичну, економічну, оборонну, соціокультурну й інші елементи процесів становлення держави. Отже, постає проблема створення правових принципів системи управління й захисту інформаційних ресурсів, формування збалансованої інформаційної інфраструктури, іншими словами, інформаційної політики держави. Створення інформаційної політики – одне з основних завдань кожної країни. Своєю чергою, мета державної

інформаційної політики – це гарантування передумов для вдалого втілення конституційного права громадян держави вільно одержувати й застосовувати інформацію. До того ж державна інформаційна політика має допомогти створити національний інформаційний простір, інтеграції до світового інформаційного простору й сформувати демократично спрямовану свідомість. Одне з основних завдань державної інформаційної політики – це формування належних економічних, правових, соціальних, організаційних процедур створення, розвитку й результативного застосування національних інформаційних ресурсів у всіх галузях життєдіяльності.

Ми вважаємо, що слід виділити кілька етапів стратегії створення державної інформаційної політики.

Перший етап - стратегічний. Він має зв'язок зі створенням нормативно-правового й законодавчого забезпечення державної політики. На цьому етапі інформаційної політики окреслюються національні інтереси, а також їхні пріоритетні напрями в інформаційній галузі. Крім того, визначаються правові принципи для наступного розвитку системи національних інформаційних ресурсів та її управління; основується на основних стратегічних цілях державної інформаційної політики, окреслюються функції та здійснюється їхній розподіл між організаційними структурами, що організовані задля того, щоб досягти стратегічних цілей; засновуються правові й організаційні принципи фінансового, кадрового, матеріально-технічного, інформаційного забезпечення системи управління національними інформаційними ресурсами.

На другому етапі потрібно створити відповідні умови для реалізації нормативно-правових і законодавчих актів, налагодити контроль за створенням, захистом і розповсюдженням інформаційних ресурсів. Крім того, на другому етапі центральними органами виконавчої влади виконується нормативно-методичне, організаційне забезпечення реалізації законодавчих актів, політичних та правових рішень, що контролюється використання, створення і захист інформаційних ресурсів.

Третій етап – виконавчий. Під час нього гарантується реалізація нормативно-правових та законодавчих актів, створюються належні умови для контролювання відповідно до визначеного порядку й правил створення, розповсюдження й застосування інформаційних ресурсів.

Наразі концептуальні принципи інформаційної політики потрібно активно вводити в політичну, соціальну й економічну галузі життєдіяльності України, а також державні програми інформаційного розвитку. Це потрібно для того, щоб власний інформаційний простір розвивався на рівні країн, які обрали шлях до інформаційного суспільства. Водночас існують усі підстави заявляти про те, що інформаційна політика – це невід’ємна складова не тільки внутрішньополітичних завдань країни, а й втілення зовнішньої стратегії.

Політична трансформація інформаційного простору відноситься до процесу змін, що відбуваються в політичному середовищі під впливом нових технологій і комунікаційних засобів. Це включає перетворення в способи збору, обробки, поширення та сприйняття інформації в політичній сфері. Основні аспекти політичної трансформації інформаційного простору в умовах глобалізації та цифрової трансформації включають:

1. Зміна засобів комунікації. Технологічний прогрес і поширення Інтернету та соціальних мереж впливають на способи комунікації між політичними акторами та громадянами. Замість традиційних засобів масової комунікації, таких як телебачення та газети, з’являються нові канали спілкування, які дозволяють широко розповсюджувати інформацію та взаємодіяти безпосередньо.

2. Зростання впливу соціальних мереж. Соціальні мережі стали важливими платформами для політичних дискусій, мобілізації громадськості та поширення інформації. Вони надають можливість громадянам активно висловлювати свою думку, обмінюватися інформацією та організовувати акції на підтримку або проти політичних подій.

3. Збільшення доступності інформації. Інтернет надає широкий доступ до різноманітної інформації про політичні процеси, діяльність політичних партій, кандидатів та урядових структур. Громадяни можуть швидко отримати доступ до новин, аналітичних матеріалів та думок експертів з усього світу.

4. Виклики дезінформації та фейкових новин. З розширенням інформаційного простору з'являються нові виклики, пов'язані з поширенням дезінформації, маніпуляціями та фейковими новинами. Це може спотворювати політичні процеси, порушувати громадську думку та призводити до поділів у суспільстві.

5. Залучення громадськості до політичних процесів. Політична трансформація інформаційного простору може сприяти залученню громадян до політичного життя. Громадяни мають можливість висловлювати свою думку, обговорювати політичні питання та брати участь у громадських консультаціях через різноманітні платформи.

Зауважимо на тому, що країни Вишеградської четвірки – Чехія, Словаччина, Польща і Угорщина – входять до ЄС. Усі чотири країни приєдналися до ЄС у 2004 році як частина великого розширення, коли до Союзу приєдналися ще десять країн. Після вступу до ЄС, вони стали повноправними членами та беруть участь у прийнятті рішень щодо політики та законодавства Європейського союзу.

У переважній частині держав, які є членами ЄС, існує значний досвід законодавчого й проектного супроводу розвитку інформаційного суспільства. «Цифровий порядок денний для Європи» [166] до 2020 р. був загальноєвропейською галузевою стратегією, яка разом з тим являлася компонентом загальної програми соціально-економічного розвитку «Європа 2020». Також розвиток електронного урядування визначили одним із ключових пріоритетних завдань Європейського плану дій в галузі електронного урядування на 2016-2020 рр.

Після закінчення дії «Цифровий порядок денний для Європи» був прийнятий новий документ під назвою «Цифровий компас для Європи» (Digital Compass for Europe) [167]. Цей документ був запроваджений Європейською комісією у березні 2021 року. Він є стратегічним у ЄС у сфері цифрової трансформації. Передбачається, що до 2030 року ця стратегія розвиватиметься у таких чотирьох напрямках, як:

- підвищення рівня цифрових навичок до 80% для всіх дорослих;
- захищення цифрової інфраструктури з метою досягнення 5G для всіх населених пунктів та розроблення комп'ютера з квантовим прискоренням;
- досягнення цифрової трансформації бізнесу з метою розширення послуг з хмарних обчислень, великих баз даних, штучним інтелектом;
- діджиталізація публічних послуг з метою запровадження для 80% громадян електронного посвідчення особи (eID)» [167].

«Цифровий компас для Європи» визначає стратегічний курс Європейського союзу щодо цифрової трансформації та створення цифрового суспільства, яке буде конкурентоспроможним, стійким та сприятиме розвитку громадянського суспільства.

У даному контексті політична трансформація інформаційного простору України є актуальною темою, особливо в контексті зростання впливу технологій та соціальних мереж на політичні процеси. Ось деякі перспективи, які можуть вплинути на цю трансформацію:

1. Розширення цифрової комунікації – за останні роки в Україні спостерігається широке поширення Інтернету та зростання використання соціальних мереж. Це дає можливість політичним акторам прямо спілкуватися зі своїми виборцями, розповсюджувати інформацію та впливати на громадську думку. Однак це також створює проблеми, пов'язані з поширенням фейкових новин та маніпуляційною інформацією.

2. Розвиток факт-чекінгу та медіаосвіти – з поширенням дезінформації важливою стає роль факт-чекінгу та медіаосвіти. Нові ініціативи та проекти

з'являються для перевірки фактів та виявлення дезінформації. Заохочення громадян до критичного мислення і навчання навичкам аналізу інформації стають важливими завданнями для формування обізнаного суспільства.

3. Регулювання соціальних мереж – зростання впливу соціальних мереж на політичні процеси вимагає появи нових механізмів регулювання. Україна, як і інші країни, може шукати способи боротьби зі шкідливим впливом соціальних мереж, забезпечувати захист персональних даних громадян та боротися зі спамом та дезінформацією.

4. Залучення громадян до прийняття рішень – інформаційний простір може стати платформою для залучення громадян до прийняття політичних рішень. Інтерактивні платформи, консультації громадськості та електронні голосування можуть забезпечити більшу участь громадян у прийнятті рішень та більш прозорі політичні процеси.

5. Зміна ролі традиційних медіа – з появою соціальних мереж та цифрових медіа змінюється роль традиційних медіа. Вони стикаються з викликами адаптації до цифрової епохи та конкуренції з іншими джерелами інформації. Традиційні медіа повинні шукати нові способи залучення аудиторії та забезпечення якісної, об'єктивної інформації.

Важливо зазначити, що політична трансформація інформаційного простору – це складний процес, який залежить від різних суб'єктів, включаючи уряд, громадськість, ЗМІ та технологічні компанії. Існує багато невизначеностей і викликів, які можуть вплинути на шлях трансформації інформаційного простору України.

Наприкінці 2022 року прийнято ЗУ «Про Національну програму інформатизації», який впливатиме на покращення результативності процедури взаємовідносин між учасниками процесу з метою інформатизації держави, цифровізації й електронного урядування.

Документ покращує результативність організаційно-правових процедур створення й реалізації Національної програми інформатизації. Крім того,

забезпечить результативний перебіг взаємовідносин між учасниками процесу для інформатизації держави, цифровізації й електронного урядування.

Закон визначає формування й функціонування Єдиної інформаційної системи обліку Національної програми інформатизації (ЄІСОНП). Вона передбачає створення, контроль, моніторинг, опрацювання (прийом, облік, обробку) й збереження програм, завдань, проектів та робіт Національної програми інформатизації, а також матеріалів до них.

Новим Законом визначено термінологію, окреслено й розширено права й обов'язки учасників процесу інформатизації, врегульовано механізм взаємодії учасників процесу; розроблено механізми формування і реалізації Національної програми інформатизації [42].

Також запропоновано ряд головних завдань, таких, як : забезпечення розвитку інформаційного суспільства; застосування інформаційних і цифрових технологій в усіх сферах життя держави і суспільства; подолання цифрової нерівності; кіберзахисту; інтеграції у світовий інформаційний простір [42].

Реалізація цього ЗУ передбачала ухвалення відповідної Постанови ВР України про затвердження завдань Національної програми інформатизації, яка включила ряд таких завдань, як:

- її постійне вдосконалення;
- розроблення стандартів у галузі ІКТ та їх гармонізації з міжнародними стандартами;
- розвиток ІТ-інфраструктури;
- супроводження комплексних систем захисту інформації;
- розвиток інформаційних ресурсів ОДВ;
- забезпечення доступу до Інтернету для всіх громадян;
- підвищення доступності широкопasmового доступу до Інтернету в сільській місцевості;
- розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг;
- розвиток і впровадження штучного інтелекту;

- створення і розвиток систем інформаційно-аналітичної підтримки вирішення завдань розвитку державності, безпеки й оборони;

- розвиток автоматизованих систем інформаційно-аналітичного забезпечення ОДВ;

- модернізація загальнодержавної автоматизованої системи централізованого оповіщення та територіальних систем централізованого оповіщення;

- впровадження, модернізація, розвиток і забезпечення функціонування системи електронного документообігу;

- програмно-технічний комплекс з функціями криптографічного захисту інформації для надання послуг мобільного захищеного доступу до державних інформаційних ресурсів і послуг захищеного мобільного зв'язку;

- кіберзахист критичної інформаційної інфраструктури;

- реалізація регіональних програм і програм інформатизації ОМС [92].

У цьому контексті в Україні передбачено отримання таких переваг, як:

- покращення процесів державного управління в секторі інформатизації;

- створення належних умов для контролю, моніторингу створення й реалізації Національної програми інформатизації;

- формування відповідних умов для результативного процесу взаємодії учасників у секторі інформатизації;

- покращення інформаційної безпеки країни й кіберзахист державних інформаційних ресурсів, захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах.

Варто акцентувати увагу на ефективності такого інноваційного інформаційного інструменту трансформації політичного простору, як застосунок «ДІЯ», який надалі розвивається та розширює перелік функцій, які можна використовувати для взаємодії влади та громадян.

ДІЯ – це електронна платформа, розроблена для забезпечення відкритості та прозорості в урядовій діяльності, а також для спрощення

комунікації між політичними акторами та громадянами. Основні аспекти взаємодії політиків та громадськості через застосунок ДІЯ включають:

1. Оперативний доступ до інформації. Застосунок ДІЯ надає громадянам можливість швидко та зручно отримувати інформацію про рішення уряду, законодавчі процеси та роботу політичних органів. Це сприяє більшій відкритості та прозорості в політичній системі.

2. Звернення та петиції. Через застосунок ДІЯ громадяни можуть звертатися до політиків зі своїми питаннями, пропозиціями або скаргами. Також є можливість створення петицій, які залучають увагу до певних питань та можуть стати основою для подальшого розгляду на рівні влади.

3. Електронні консультації. Застосунок ДІЯ може використовуватися для проведення електронних консультацій з громадськістю щодо різних політичних питань. Це дозволяє залучати громадськість до процесу прийняття рішень та забезпечує більш широку участь громадян у політичних процесах.

4. Відкриті дані та моніторинг. Застосунок ДІЯ також має функціонал, що дозволяє надавати відкриті дані про роботу влади, витрати бюджету та іншу інформацію. Це сприяє контролю громадськості над діяльністю політиків та урядових структур.

Взаємодія політиків та громадськості через застосунок ДІЯ сприяє зміцненню довіри між ними, забезпечує більшу прозорість політичних процесів та стимулює активну участь громадян у формуванні політичної агенди та розвитку країни.

Досвід політичної трансформації інформаційного простору в країнах Вишеградської групи (В4) може мати певну цінність для України. Чехія, Словаччина, Польща та Угорщина вже пройшли значні політичні та соціальні перетворення після розпаду комуністичного блоку.

Одним з ключових аспектів політичної трансформації була реформа інформаційного простору. В цьому контексті країни В4 здійснювали кроки для розвитку *вільних та плюралістичних медіа, створення незалежних*

журналістських організацій та підтримки громадського медіа. Вони також впроваджували законодавчі заходи для забезпечення доступу до інформації та прозорості влади.

Країни Вишеградської групи також зосереджувалися на розвитку цифрових технологій і Інтернет-свободи. Вони стимулювали розвиток інноваційного сектору, підтримували стартапи та просували електронне урядування. Це сприяло збільшенню доступу до інформації, електронному взаємодії з владою та розвитку цифрової економіки.

Крім того, країни В4 активно співпрацюють у сфері медіа та інформаційної безпеки. Вони обмінюються досвідом щодо захисту від дезінформації, кібербезпеки та інформаційної війни.

Україна може взяти на увагу цей досвід та впровадити його в свою політику інформаційного простору. Розвиток вільних та незалежних медіа, забезпечення прозорості влади, підтримка інноваційного сектору та цифрової економіки, а також співпраця у сфері медіа та інформаційної безпеки можуть сприяти покращенню інформаційного простору в Україні.

Грунтуючись на досвіді політичної трансформації інформаційного простору в країнах В4, Україна може *розглянути такі заходи для поліпшення свого інформаційного простору:*

1. Захист свободи слова і незалежності ЗМІ. Забезпечення правового і політичного середовища, що гарантує свободу слова, незалежність ЗМІ та запобігає цензурі.

2. Розбудова плюралістичних медіа. Заохочення розвитку незалежних, плюралістичних медіаорганізацій, які забезпечують різноманітність поглядів та дозволяють громадянам отримувати об'єктивну інформацію.

3. Забезпечення доступу до інформації. Посилення прозорості влади шляхом розробки і впровадження законодавства, що гарантує доступ до публічної інформації, в тому числі діяльності державних органів.

4. Регулювання дезінформації та фейкових новин. Розробка і впровадження ефективних механізмів для виявлення та розповсюдження дезінформації, а також підвищення медійної грамотності серед громадян.

5. Розвиток цифрових технологій. Стимулювання інноваційного сектору та розвитку цифрової економіки, що сприятиме розширенню доступу до інформації та електронної взаємодії з владою.

6. Підтримка громадського медіа. Забезпечення фінансової та організаційної підтримки громадських медіаорганізацій, які гарантують незалежну журналістику та представляють інтереси громадян.

7. Співпраця в сфері медіа та інформаційної безпеки. Розробка механізмів співпраці з країнами Вишеградської групи у сфері медіа та інформаційної безпеки для обміну досвідом, розробки спільних стратегій та координації заходів.

8. Освіта та медійна грамотність. Впровадження медійної грамотності в освітніх програмах, що допоможе громадянам розуміти та аналізувати інформацію, розповсюджвану ЗМІ та соціальними мережами.

9. Міжнародна співпраця. Залучення до міжнародних ініціатив та обміну досвідом з країнами, що досягли успіху у поліпшенні свого інформаційного простору.

Впровадження цих заходів може сприяти зміцненню демократичних принципів, політичної стабільності та відкритості інформаційного простору в Україні. Однак, успіх залежить від політичної волі, громадської підтримки та системного підходу до впровадження реформ. Варто зауважити, що кожна країна має свої унікальні особливості і контекст, тому необхідно адаптувати досвід Вишеградської групи до конкретних умов і потреб України.

Зупинимось більш детально на деяких аспектах. Країни В4 приділяють значну увагу регулюванню дезінформації та фейкових новин, оскільки вони розуміють важливість забезпечення достовірної інформації та захисту від шкідливого впливу дезінформації на громадян. Кожна країна має свої власні

підходи та механізми для регулювання цих питань, але деякі загальні тенденції можуть бути виділені:

1. Законодавство про дезінформацію. Країни В4 приймають законодавство, спрямоване на боротьбу з дезінформацією та фейковими новинами. Це може включати закони про інформаційну безпеку, заборону поширення дезінформації, встановлення відповідальності за поширення неправдивої інформації тощо.

2. Створення органів контролю. У країнах В4 створені спеціальні органи або механізми контролю за дезінформацією. Ці органи відповідають за моніторинг, аналіз та реагування на випадки дезінформації та фейкових новин. Вони можуть співпрацювати із засобами масової інформації, соціальними мережами та іншими зацікавленими сторонами для виявлення та протидії дезінформації.

3. Партнерство із засобами масової інформації та соціальними мережами. Країни співпрацюють із засобами масової інформації та соціальними мережами для боротьби з дезінформацією. Це може включати розробку кодексів поведінки для медіа, спільні проекти з факт-чекінгу, обмін інформацією про виявлені випадки дезінформації та інші форми співробітництва.

4. Міжнародна співпраця. Країни В4 також займають активну позицію у міжнародній боротьбі з дезінформацією. Вони обмінюються досвідом, розробляють спільні стратегії та координують свої заходи для ефективного протидії дезінформації.

Ці заходи спрямовані на покращення інформаційної безпеки та захисту від дезінформації у країнах В4. Вони базуються на принципах свободи слова, демократії та захисту прав громадян на достовірну інформацію.

Розробка механізмів співпраці з країнами В4 у сфері медіа та інформаційної безпеки передбачає створення фреймворку, який сприяє обміну досвідом, розробці спільних стратегій та координації заходів. Цей механізм має на меті зміцнити співпрацю та взаємодію між країнами для

поліпшення інформаційного простору та забезпечення безпеки інформації. Основні аспекти розробки такого механізму можуть включати:

1. *Обмін досвідом.* Країни В4 можуть обмінюватися досвідом та кращими практиками у сфері медіа та інформаційної безпеки. Це може включати обмін інформацією про законодавство, регуляторні механізми, етичні стандарти, методи боротьби з дезінформацією та інші важливі аспекти.

2. *Розробка стандартів.* Країни можуть спільно розробляти стандарти та етичні принципи для медіа та інформаційного простору. Це може включати розробку кодексу поведінки для журналістів, встановлення етичних норм для розповсюдження інформації, розробку критеріїв якості медіа та інші ініціативи.

3. *Координація заходів.* Механізм співпраці може передбачати координацію заходів між країнами для ефективної боротьби з викликами, пов'язаними з медіа та інформаційною безпекою. Це може включати обмін оперативною інформацією, спільні розслідування, співробітництво у сфері кібербезпеки та інші форми співпраці.

4. *Спільні проекти та ініціативи.* Залучення до міжнародних ініціатив сприяє спільному виконанню проектів та ініціатив з іншими країнами. Це створює можливості для співпраці, обміну досвідом та розробки спільних стратегій у сфері медіа та інформаційної безпеки. В рамках таких проектів можуть проводитися тренінги, семінари, конференції та інші заходи, спрямовані на зміцнення інформаційної безпеки та боротьбу з дезінформацією.

5. *Навчання і розвиток.* Участь в міжнародних ініціативах та обміні досвідом дає можливість українським фахівцям та представникам уряду вивчати кращі практики та інноваційні підходи, які використовуються в країнах, що досягли успіху у поліпшенні інформаційного простору. Це дозволяє покращити рівень знань та навичок у сфері медіа, інформаційної безпеки та боротьби з дезінформацією.

6. *Впровадження передових практик.* Залучення до міжнародних ініціатив дає змогу перенести передові практики, які успішно використовуються в інших країнах, на внутрішній рівень. Це може включати впровадження ефективних механізмів регулювання дезінформації, розвиток медіаосвіти, підвищення транспарентності та ефективності роботи медіаорганізацій, а також створення сприятливих умов для розвитку незалежної журналістики.

Розробка такого механізму сприятиме зміцненню взаємодії між Україною і країнами В4 у сфері медіа та інформаційної безпеки, покращенню інформаційного простору та забезпеченню безпеки інформації. Взаємна підтримка, обмін досвідом та спільні дії можуть мати позитивний вплив на розвиток демократії, свободи слова та інформаційної культури в Україні. Залучення до міжнародних ініціатив та обмін досвідом є важливим елементом розвитку інформаційного простору та боротьби з дезінформацією. Це дозволяє впроваджувати передові практики, залучати міжнародну підтримку та сприяти покращенню інформаційної безпеки в Україні.

3.2. Практичні рекомендації з удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства

Особливості сучасного суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку характеризуються великим динамізмом, багатовекторністю, невизначеністю, глобальністю та суперечливістю.

Українські науковці виокремили ряд особливостей інформаційного суспільства, серед яких - більша динаміка розвитку суспільства і кожної людини, відкритість до інновацій, можливість відстоювати свої права, забезпечення громадського контролю, підвищення довіри до влади,

ефективна політика [125]. Україна в останні роки демонструє позитивну трансформацію інформаційного простору у публічній владі, що підтверджується показниками міжнародних індексів мережевої готовності і цифрового розриву [12].

Концепція розвитку інформаційного суспільства має на меті полегшити доступ громадян та суспільства до інформації, сприяти збільшенню ефективності управління, спілкування та взаємодії між різними суб'єктами. Вона передбачає створення та розвиток інформаційних систем, що забезпечують збір, обробку, зберігання та передачу інформації, а також розробку інформаційних технологій та ресурсів для оптимального використання інформаційного потенціалу.

Відсутність прогресу в галузі інформатизації може призвести до негативних наслідків, таких як залежність від розвинутих країн і статус «сировинного придатку». Світовий досвід показує, що багато країн розробляють національні програми інформатизації, враховуючи внутрішні особливості та умови. Проте, необхідно розуміти, що некоректна або неефективна програма, а також її недостатній динамізм та мобільність можуть створити загрози та ризики для громадян, суспільства та держави в цілому [66].

Отже, важливо розробляти національні програми інформатизації, які будуть відповідати специфічним потребам і умовам країни, а також сприяти стабільному розвитку інформаційного суспільства. Для досягнення успіху в цьому процесі необхідно забезпечувати динаміку та мобільність програм, щоб вони відповідали зростаючим потребам і вимогам сучасного світу. Крім того, важливо забезпечувати доступність та надійність інформаційних технологій для всіх верств населення, щоб уникнути соціальної нерівності та виключення.

Залучення експертів, індустріальних лідерів, а також широкої громадськості до процесу розробки і впровадження програм інформатизації є ключовим фактором успіху. Це сприятиме створенню цілісної, ефективною та

стійкої системи інформатизації, яка буде відповідати потребам країни і сприятиме розвитку конкурентоспроможного інформаційного суспільства. Залежно від рівня досягнення остаточних і проміжних цілей в інформатизації експерти виділяють три стадії розвитку:

- формування політичних, організаційних, законодавчих, соціальних, економічних і технічних передумов утворення й на початковому етапі забезпечення інформаційних запитів населення, соціуму й держави;

- становлення інформаційної інфраструктури й створення відповідних умов для того, щоб долучитися до світової;

- абсолютне і якісне забезпечення інформаційних запитів населення, соціуму, держави, а також бізнесу.

На формальному рівні в Україні першу стадію втілення інформатизації було розпочато в 1993-1994 рр. У цей період першим центральним органом виконавчої влади, відповідальним за інформатизацію в Україні, було призначено Національне агентство з питань інформатизації при Президентові України. В 1989-1990 рр. в період Радянського Союзу їй передувало напрацювання й ухвалення Концепції розвитку інформатизації. Досвід програмного управління врахували під час розроблення ЗУ «Про державні цільові програми» (2004 р.).

До характерних ознак інформатизації в Україні варто зарахувати довгочасність, масштабність, комплексність, інтегральність визначених цілей і завдань, гнучкість, відкритість і здебільшого демократичність її процесів. Також очікувалося покращити ступінь результативного застосування обмежених ресурсів, запроваджуючи такий інструмент публічного управління, як НПП, що націлена на усунення так званих «провалів ринку» (фіаско ринку – англ. market failures). Свого часу Національна програма інформатизації стала одною з перших у світі програм такого формату в згаданому аспекті.

Реформування державного управління України з-поміж основних векторів передбачає формування державної політики, зосереджуючи увагу на стратегічних принципах:

- брак сильного політичного лідерства й недостатній ступінь координації реформування державного управління в політичному розрізі;
- неналежна змога органів державної влади здійснювати реформування державного управління комплексно;
- недостатня змога КМУ здійснювати стратегічне планування;
- недостатній ступінь якості державної політики в різних галузях, законодавчої та нормативної основи;
- брак системи середньострокового бюджетного планування, що пов'язане зі стратегічним плануванням політики.

Названі проблеми повністю відносяться до сфери інформатизації, розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, а також інформаційного (цифрового) суспільства загалом. Останніми роками окреслилися тенденції негативного плану в процедурах утворення й впровадження Національної програми інформатизації:

- скорочення її координуючого впливу на механізми інформатизації та, як результат, мінімізація її організаційного, кадрового й фінансового забезпечення, незважаючи на зростаюче введення інформаційно-комп'ютерних технологій у всі галузі життєдіяльності громадськості, людини й держави;
- ослаблення значення впливу суспільства, бізнесу й науки на створення і реалізацію Національної програми інформатизації (відлучення Науково-технічної ради НПП від суб'єктів управління, реальна ліквідація Консультативної ради з питань інформатизації при ВР України, усунення такого засобу публічного управління, як річні звіти КМУ перед ВР України і суспільством щодо стану розвитку інформаційного суспільства та інформатизації), що не відповідає політиці демократизації влади й суспільства;

– постійне невикористання програм і проектів інформатизації органів місцевого самоврядування й недостатній обсяг чинних регіональних програм інформатизації.

З-поміж головних недоліків діючої Національної програми інформатизації, експерти визначають такі, як:

- обмеженість у розвитку інфраструктурної складової ОДВ;
- недостатня гнучкість і надмірна забюрократизованість публічного управління та адміністрування;
- недостатня забезпеченість необхідним статусом і повноваженнями головного державного замовника;
- недостатня орієнтованість на споживачів публічних послуг;
- значна затримка затвердження переліку щорічних завдань (проектів) у часі;
- певна «відстороненість» від нових світових трендів;
- неузгодженість з сучасними політичними процесами децентралізації, деконцентрації, дерегуляції, демократизації влади;
- фактична відсутність необхідного забезпечення цієї програми, що практично робить її декларативною;
- деяка моральна застарілість;
- низька імплементація правових норм інформатизації [153].

Згідно з названими проблемами, виокремимо наступні узагальнені напрямки, що мають відношення й до зростання галузі інформатизації:

- подолання цифрового розриву через розвиток цифрових інфраструктур («твердих» та «м'яких»), зокрема інфраструктури електронного урядування й електронної демократії, електронної комерції, кібербезпеки, широкосмугової й мобільної телекомунікаційної інфраструктури та ін.;
- зростання цифрового досвіду;
- введення концепції цифрових працівників;

- цифровізація реальної сфери економіки, основного компонента цифрової економіки;

- цифровізація реальної сфери економіки;

- втілення проєктів цифрових перетворень;

- узгодження з європейськими цифровими й науковими починаннями.

Перелік головних завдань НПП доречно модернізувати через наступні стратегічні завдання:

- створити відповідні умови для інтероперабельності державних реєстрів і баз даних;

- сформувати і впровадити стандарти електронного урядування та електронної демократії;

- впоратися із цифровою нерівністю;

- пришвидшити механізм напрацювання і реалізації новітніх ІКТ в публічне управління й адміністрування, у сферу охорони здоров'я, культуру, освіти, науку, охорону довкілля, бізнес та інше;

- підвищити кваліфікації публічних службовців з питань електронного урядування та електронної демократії;

- покращити якість і доступність е-послуг, спростити механізми їх забезпечення та зменшити відповідні витрати, деперсоніфікувати надання електронних послуг як засобу зменшення рівня корупції;

- налагодити інформаційну взаємодію органів державної влади й органів місцевого самоврядування, основується на електронному документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису;

- сформувати, ввести й розвинути внутрішньовідомчі системи електронного документообігу;

- розвинути інфраструктуру електронної комерції, кібербезпеки, широкопasmової й мобільної телекомунікаційної інфраструктури – зростання цифрових компетенцій;

- ввести концепцію цифрових працівників;

- втілити проекти цифрових перетворень;
- узгодження з європейськими цифровими й науковими ініціативами,
- що загалом сприятиме взаємоузгодженню процесу публічного управління НПП з рештою названих вище механізмів.

Що стосується інфраструктури інформатизації, то згідно з Концепцією Національної програми інформатизації, вона містить різноманітні телекомунікаційні і комп'ютерні мережі, систему інформаційно-аналітичних центрів різного рівня, інформаційні ресурси і технології, науково-дослідні установи з проблем інформатизації, виробництво та обслуговування технічних засобів інформатизації, системи підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері інформатизації [93].

Сучасним базисом розвитку телекомунікаційних мереж вважається спорудження магістральних волоконно-оптичних каналів зв'язку, закінчення створення мережі міжнародного й міжміського телефонного зв'язку із переходом на цифрові системи як найрезультативніші і найбільш прибуткові, напрацювання системи лазерного зв'язку, національної системи комп'ютерного телемовлення, наземних та космічних каналів зв'язку, формування інформаційно-телекомунікаційної мережі для освіти й науки та інше.

Інформаційно-телекомунікаційна система органів державної влади містить високошвидкісні й звичайні канали зв'язку, розподілені та локальні мережі різного рівня й з різними функціями; дозволить впровадити значний перелік інформаційних технологій, гарантуватиме ефективну та надійну взаємодію всіх рівнів управління під час розв'язання завдань стратегічного державного, міжгалузевого й міжвідомчого рівнів та, крім того, забезпечення великого переліку інформаційних послуг громадянам, державним та комерційним організаціям, іноземним користувачам.

Найбільш вагома частина національної інфраструктури інформатизації – це національна система інформаційних ресурсів – диференційований банк даних та знань з різних сфер виробництва, науки, культури, освіти, торгівлі

та ін. Система діятиме, зважаючи на значні вимоги щодо надійності, оперативності доступу й захисту даних. Існування вільного доступу до інформаційних ресурсів держави і для вітчизняних, і для зарубіжних користувачів допоможе розвивати інформаційні послуги та сприятиме становленню ринкової сфери держави.

Потрібно сформувавши загальнонаціональну відкриту систему поширення електронних ЗМІ на основі вітчизняних програмних розробок і найбільш вдалих іноземних програмно-апаратних рішень.

У рамках НПІ визначається формування національних баз даних та знань, на базисі котрих повинні утворюватися галузеві бази даних, а також інформаційні системи про населення, географію України, геолого-фізичні системи, щодо питань архітектури, патентів тощо.

На нинішній стадії впровадження Програми визначається підтримка формування й опанування обладнання обчислювальної техніки й електроніки, інноваційних пристроїв та устаткування, що конкурентоспроможні на світовому ринку, збереження та поширення аудіо й відеоінформації, а також комп'ютерних баз даних великого обсягу, формування ефективних зразків високопродуктивних ЕОМ різного класу, формування української елементної бази, організації серійного виробництва електронних карток та введення інформаційних систем з їх застосуванням. Реалізація проектів наведеного розділу допоможе покращити рівень самозабезпечення засобами інформатизації та перетворити Україну в рівноправного партнера в міжнародному поділі праці з виготовлення й застосування інструментів інформатизації.

Індустрія програмних засобів має бути основою для формування нових інноваційних інформаційних технологій та систем, автоматизованих систем керування, що мають різні функції. Планується формування інструментально-технологічних комплексів сприяння розробці високоякісного та конкурентоздатного програмного забезпечення, певної державної системи оцінки якості, сертифікації програмної продукції.

Створення програмних продуктів має бути самоокупним сектором економіки, що має здатність спрямовувати свою продукцію на експорт.

Науково-дослідні заклади мають розробити й втілити інтегровані інформаційні методи формування розподілених баз знань та експертних систем, що базуються на автоматичному формуванні знань для розв'язання завдань, які складно формалізуються, з різного роду предметних сфер, напрацювати опорні прийоми та ін.

Політика як різновид людської діяльності щодо налагодження владних відносин природно має зв'язок з комунікацією, що опосередковує зазначену діяльність та вважається системою взаємодії влади та громадськості. Політичну комунікацію визначають як перманентний процес формування й поширення політичної інформації як на внутрішньому рівні політичної системи між її складовими й підсистемами, так і між політичною системою та соціумом. Політична комунікація є свого роду соціально-інформаційним простором політики, де здійснюється взаємодія суб'єктів політики через обмін інформацією під час боротьби за владу чи її реалізації.

Тобто, одним з найбільш впливових ресурсів здійснення політичної влади і політичних комунікацій у сучасному суспільстві стають ЗМІ та Інтернет [149]. На сучасному етапі інформаційному потоку властиві різноманітність та суперечливість, складність однозначного пояснення інформації. Фрагментарність відомостей, формуючи видимість її різноаспектності й терміновості подачі, заважає нефахівцям (іншими словами, основній частині населення) формувати цілісне уявлення політичних подій чи явищ. Завдяки цьому комунікатори, в тому числі засоби масової інформації, додатково зосереджують увагу на деяких аспектах події, не розповідаючи чи приховуючи інші. Маніпуляцією є прийом домінування через духовний вплив на суспільство за допомогою програмування їхньої поведінки. Цей вплив націлено на психічні форми особистості, втілюється приховано та передбачає на меті зміну поглядів, спонукань та цілей осіб в напрямку, що необхідній владі. З-поміж інших мас-медіа застосовують

наступні методи впливу на аудиторію: фальсифікація фактів, маніпулятивна семантика, спрощена подача, стереотипізація, повтор, фрагментарність, нехайність і сенсаційність.

По-особливому велике значення мас-медіа має під час перехідних періодів розвитку суспільства, тому що без їхнього активного залучення не можна переінакшити політичну думку, цінності та цілі різних категорій громадян та добитися поголовної підтримки політики соціальних перетворень. Особливої актуальності зазначена проблема набула в Україні, державі, де грамотність громадян в секторі масових комунікацій є вкрай невисокою, а швидкість розвитку інформаційних і політичних технологій суттєво випереджає розвиток законодавчої основи в сфері інформаційної політики, котрі лімітували б змоги застосування засобів масової інформації задля маніпуляцій.

Політичні рішення й дискусії та, крім того, політична комунікація в новітніх політичних системах розвинених держав світу здійснюються не у первинному контексті, а за допомогою ЗМІ, набуває значення так звана медіакратія. Наразі в політології трактування зазначеного терміну є неоднозначним. Найпоширенішим вважається осмислення медіакратії як влади, функції котрої зводяться до вдалого поєднання засобів масової інформації й політичних інститутів. Водночас зазнає змін прийом символізації політичних процесів, в результаті чого головними інструментами втілення влади стають контроль інформації та контроль свідомості (маніпуляція мотивами, думками, поведінкою). Головні методи впливу медіакратії на думку громадськості – це конструювання віртуальної політичної реальності й віртуалізація політичного процесу.

Конструюванням політичної реальності вважається процес формування віртуальної політичної сфери через засоби масової інформації й Мережі, в котрій «розігруються» й висвітлюються деякі події, що повинні спричинити значний резонанс у суспільстві. Практично ЗМІ перестають відображати

дійсність. В умовах сьогодення універсальним засобом маніпуляції соціокультурним середовищем стає симулякр [149].

Віртуалізація політичного процесу відображається передусім у виді маніпуляції політичними символами. Маніпуляція політичними символами є процесом, під час якого відбувається підміна висвітлення діяльності реальних акторів політичного процесу символічними фігурами. Водночас, спрощується політична реальність для зручності театралізації, видовищності. Політичний процес стає не протистоянням реальних персоналій (їхніх діяльності, ідей) між собою за доступ до законного визнання їхньої влади чи втримання цієї влади, а боротьбою репутацій, відповідних віртуальних конструктів, які ґрунтуються на стереотипах, що нав'язують засоби масової інформації чи масова культура.

Технології віртуалізації політичного процесу в поєднанні з використанням психотехнологій можуть мати, як позитивний, так і негативний характер [149]. Зворотним виявом дії медіакратії вважається спонтанне зростання інформаційного шуму, іншими словами, обсягу відомостей, які усвідомлено та неусвідомлено використовуються особою й не відіграють для неї ніякої практичної ролі, проте формують труднощі в рефлексивному розумінні процесів, які проходять довкола неї. Через інформаційний шум стає складним, а іноді й неможливим аналіз відомостей, які надійшли особі через масові канали комунікації. До того ж особливості інформаційного шуму зазвичай вважаються негативно-дратівливими. Гігантський потік реклами, яка насаджує образи розкоші, краси та успішності, системні викриття деяких аспектів діяльності політичних діячів та «війни компроматів» у політичному середовищі шкодять іміджу не лише владних інституцій, а й власне передавачів інформації, зокрема засобів масової інформації. Наслідком інформаційної експансії стають інформаційні перешкоди, які викривляють політичну реальність та спонукають особу відступити від соціально-активної позиції в соціумі.

Введення новітніх автоматизованих баз даних і знань, новітніх систем та інструментів медіатизації, а також надпотужних обчислювальних центрів у галузь державного управління та контролювання діяльності громадян, підприємств, фірм і громадських організацій ставить на передній план політичного життя проблематику перетворення політичних режимів.

Теоретики інформаційного суспільства зауважують, що ймовірні два альтернативні варіанти подібного перетворення:

- перший - посилення демократії;
- другий – посилення тоталітаризму й авторитаризму [149].

З одного боку, сучасними інформаційними технологіями є електронні засоби інформації, глобальні інформаційні мережі, завдяки котрим інформація стає значно доступнішою, підтримується створення відкритих суспільств, зменшуються шанси на виживання закритих авторитарних систем, підтримується покращення демократії в перспективі. Мережеві комп'ютерні технології гарантування політичної комунікації допомагають втілювати принципи народовладдя та дають змогу гармонізувати політичний устрій з фактичними запитами соціуму. Політологи навіть запровадили новий термін «електронна демократія» й близькі до нього терміни – «цифрова демократія» («digital democracy»), «кібердемократія», «віртуальна демократія», чи «демократія епохи інформаційних технологій», які передусім визначають застосування інтерактивних комп'ютерних технологій під час політичного процесу.

Зважаючи на те, що політичне життя позбувається ознак масовості, постає чимало різних партій, рухів і груп, які значно зменшують змогу прогнозування політичних обставин. Водночас застосування новітніх інформаційних технологій, змож ефективного зосередження фінансів, а також їхній рух через національні кордони може дати можливість невеликій групі бути «вирішальною меншістю», котра здатна порушити крихкий статус-кво в соціумі. Загрозою демократичного розвитку є три сили, що активувалися в

сучасну еру трансформацій, а саме релігійний фундаменталізм, екологічні екстремістські рухи, які з'являються, і ксенофобія.

Поняття «електронна демократія» визначає технічні нюанси взаємодії між громадянами, організаціями громадянського суспільства й інститутами влади – використання інформаційно-комп'ютерних технологій під час електорального процесу аж до організації електронних референдумів, гарантування доступу до відомостей і надання консультацій громадянам та ін. По суті мовиться про відповідний формат винесення інститутів представницької демократії в кіберпростір. Комп'ютери та комп'ютерні мережі застосовуються з метою реалізації найбільш вагомих функцій демократичного процесу, зокрема таких: поширення відомостей, консолідація інтересів людей та ухвалення рішень (за допомогою нарад та голосування). Зважаючи на зменшення витрат на одержання та передавання відомостей, категорія осіб, яка може долучатися до напрацювання й ухвалення значущих політичних рішень, суттєво зростає – ймовірно, до рівня всіх політично активних громадян. Наведене формує підґрунтя для поетапного скорочення нерівності політичних змож населення формально демократичних країн, спричиненої нерівністю в розподілі власності та прибутків.

Як приклад впливу громадян на владу можна назвати концепцію електронного уряду. Застосування Інтернету й інших сучасних комунікаційних технологій в політичному середовищі дозволяє переміститися інформаційній взаємодії органів влади та соціуму в електронний мережевий простір, завдяки чому влада стає значно мобільнішою та доступнішою для громадян, а в населення з'являються нові змоги. Інтернет-технології, які гарантують інформаційну взаємодію органів влади з громадянами й інститутами громадянського суспільства, отримали в сучасних джерелах сталу назву «електронний уряд» (e-Government). Варто зауважити, що не існує однозначного трактування власне терміну «електронний уряд». Зокрема, електронний уряд володіє своїм електронним

порталом, інших – що це уряд, котрий активно взаємодіє з населенням через мережу «Інтернет», треті під е-урядом розуміють усю галузь електронних послуг, котрі своїм громадянам надає держава, а також її відповідні органи. Попри це, проблема електронного уряду кожного року відіграє дедалі більшу роль, його утворення досліджується в розрізі насамперед оновлення власне процесу державного управління згідно з новими умовами розвитку суспільства. Зростає число держав, що починають розуміти переваги електронного уряду.

Остаточна ціль формування e-Government – це переведення комунікації між особою й органами державної влади в основному в режим «онлайн», якнайбільш повне забезпечення електронних послуг, ефективного здійснення зворотного зв'язку громадянин – уряд – громадянин, зростання цифрової демократії.

На думку теоретиків інформаційного суспільства, глобальна мережа забезпечує виняткові змоги для вираження прав осіб, а також для розповсюдження гуманістичних ціннісних орієнтирів. Завдяки мережі «Інтернет» формуються змоги оперативного доступу необмеженого числа громадян до текстів законопроектів ще на етапі їх попереднього напрацювання та, крім того, до якнайбільшого обсягу аналітичних відомостей несекретного плану. У виборців, незважаючи на рівень доходів, зростають змоги організовано, більш чітко «самоорганізовано» просувати, відстоювати власні інтереси на регіональному й на державному рівнях. З огляду на скорочення витрат на отримання та передавання інформації категорії осіб, які можуть долучатися до напрацювання й ухвалення політично важливих рішень, істотно зростає – потенційно до рівня всіх політично активних громадян, що сформує підґрунтя для поетапного скорочення нерівності політичних змог громадян формально демократичних країн, що спричинена нерівністю в розподілі власності та доходів.

З іншого боку, сучасні інформаційні технології становлять нову загрозу та ризики, які спричинені низкою факторів. З-поміж них найбільш вагомими

вважається загроза роздроблення соціуму за ознакою володіння інформацією (цифровий поділ), та, як результат, обмеження принципу демократії вибору; загроза популяризації злочинних й екстремістських угруповань; формування «електронної картотеки» на кожного мешканця держави. Також брак потрібного захисту інформації зумовлює загрозу маніпулювання результатами голосування та виборів. Інтернет, телебачення, а також решта медійних засобів, безжально спрощуючи й персоналізуючи політичні питання, намагаються знищити той таки публічний простір комунікації, котрий вони сформували. Брак вільного доступу до відомостей звичайних громадян, котрі часто мусять задовольнятися інформацією, що має уривчасті ознаки чи ж необ'єктивно обрана певними службами, виникнення велетенських мультинаціональних медійних корпорацій свідчить про те, що дуже порядні бізнес-лідери можуть сконцентрувати у власних руках вкрай велику владу, тим паче, що у великій кількості країн світу поки досі не ухвалені закони про свободу інформації.

Удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства може бути досягнуто за допомогою наступних практичних рекомендацій:

Нормативно-правовий механізм:

1. Розробка й впровадження законодавчих норм. Важливо розробити і прийняти закони та нормативно-правові акти, що регулюють формування національної інфраструктури інформатизації. Ці норми повинні передбачати підтримку плюралістичних принципів, сприяти конкуренції й включати положення про співпрацю з приватним сектором та громадськими організаціями. Крім того, це може включати законодавче спрощення процедур ліцензування, зменшення бюрократичних перешкод, створення інноваційних фондів та механізмів фінансування досліджень і розробок.

Організаційний механізм:

1. Формування партнерств. Рекомендується створювати партнерські відносини між державними органами, приватним сектором та громадськими організаціями. Це дозволить впроваджувати корпоративний підхід, спільно розробляти стратегії, співпрацювати при реалізації проектів та обмінюватися ресурсами й експертизою.

2. Залучення зовнішніх експертів. Важливо встановити механізми залучення зовнішніх експертів та консультантів для оцінки та підтримки розвитку інфраструктури інформатизації. Це можуть бути вітчизняні або зарубіжні фахівці з досвідом у сфері інформаційних технологій, які нададуть цінні поради та рекомендації.

3. Залучення громадськості. Важливо залучати громадськість до процесу формування національної інфраструктури інформатизації. Це може бути здійснено шляхом організації публічних обговорень, консультацій з громадськістю та залученням представників громадських організацій до робочих груп і комісій з питань інформатизації. Це дозволить враховувати потреби та думки громадян у процесі прийняття рішень, забезпечуючи більшу відкритість і прозорість у формуванні національної інфраструктури інформатизації.

4. Міжнародне співробітництво. Співпраця з міжнародними організаціями та партнерами може допомогти впровадженню кращих практик та передового досвіду у сфері інформатизації. Варто активно залучатися до міжнародних проектів та обміну досвідом для ефективного розвитку інфраструктури інформатизації.

5. Моніторинг та оцінка результатів реалізації механізмів формування національної інфраструктури інформатизації. Це дозволить виявляти проблемні місця, вдосконалювати стратегії та коригувати дії для досягнення оптимальних результатів.

Кадровий механізм:

1. Розвиток освіти й кадрів. Важливо забезпечити належний рівень освіти з інформаційних технологій та комп'ютерної грамотності. Для цього

необхідно розвивати у системі освіти програми та курси, спрямовані на набуття необхідних навичок у сфері інформатизації. Також слід розглянути можливість впровадження стажувань та практичних занять у сфері інформатизації для студентів.

Інноваційний механізм:

1. Підтримка досліджень та інновацій. Держава має підтримувати дослідження у галузі інформатизації та стимулювати інноваційні проекти. Це може бути здійснено шляхом фінансової підтримки дослідницьких програм, організації конкурсів та грантових програм для стартапів та інноваційних підприємств.

2. Створення інноваційних екосистем. Розвиток сприятливого середовища для інновацій, включаючи створення інкубаторів, технопарків, кластерів та спільних лабораторій. Такі екосистеми сприяють обміну знаннями, співпраці між підприємствами, університетами та державними органами, що сприяє виникненню нових ідей та створенню інновацій.

3. Впровадження передових технологій. Використання сучасних технологій, таких як хмарні обчислення, штучний інтелект, Інтернет речей та блокчейн, для поліпшення функціональності та продуктивності інформаційно-комунікаційного механізму. Це може включати впровадження автоматизованих систем, розробку нових програмних продуктів та використання передових апаратних рішень.

Інформаційно-комунікаційний механізм:

1. Інформаційні системи. Створення та впровадження інформаційних систем, які дозволяють збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію в електронній формі. Це можуть бути бази даних, системи управління документами, електронні архіви та інші інформаційні ресурси.

2. Комунікаційна інфраструктура. Розвиток і покращення телекомунікаційної інфраструктури, включаючи мережі передачі даних, супутникові зв'язки, мобільні та бездротові комунікації. Це дозволяє

забезпечити швидку і надійну передачу інформації між різними пунктами системи.

3. Інформаційна безпека. Забезпечення захисту інформації від несанкціонованого доступу, втрати, руйнування або зміни. Включає в себе застосування шифрування, систем контролю доступу, антивірусного захисту та інших заходів безпеки.

4. Стандартизація та протоколи. Встановлення загальноприйнятих стандартів і протоколів для обміну інформацією між різними системами. Це дозволяє забезпечити сумісність і взаємодію різних компонентів інформаційно-комунікаційного механізму.

5. Забезпечення доступу до інформації. держава повинна забезпечити доступність інформаційних ресурсів для всіх громадян, включаючи розробку та підтримку онлайн-платформ для отримання необхідної інформації. Крім того, варто сприяти розвитку інтернет-інфраструктури, щоб забезпечити швидкий та надійний доступ до мережі для всіх користувачів.

Удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації є тривалим процесом, який вимагає системного підходу та узгодженої дії всіх зацікавлених сторін.

Як висновок зазначимо, що *вдосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства* вимагає комплексного підходу та впровадження інноваційних заходів, а саме, потребує:

- розвитку інформаційно-комунікаційного механізму;
- впровадження передових технологій та інноваційних підходів;
- сприяння розвитку інноваційних стартапів, малих підприємств та створення інноваційних екосистем;
- формування партнерських взаємозв'язків між державними органами, приватним сектором, громадськими організаціями та академічними установами;

- створення сприятливого регуляторного середовища та залучення громадськості сприяють прозорості, взаємодії та забезпечують успішну реалізацію стратегій розвитку інформатизації.

Ці рекомендації сприятимуть покращенню механізмів формування національної інфраструктури інформатизації, що, в свою чергу, має безліч переваг для суспільства й економіки. А саме:

1. Підвищення ефективності. Інноваційне забезпечення допомагає удосконалити процеси передачі та обробки інформації, що сприяє підвищенню ефективності різних галузей діяльності. Наприклад, автоматизовані системи обробки даних зменшують час і затрати на їх аналіз та прийняття рішень.

2. Розвиток інноваційного середовища. Залучення стартапів, малих підприємств та дослідницьких центрів сприяє розкриттю творчого потенціалу та створенню інноваційних рішень. Це сприяє розвитку нових технологій, продуктів та послуг, що покращують якість життя громадян.

3. Забезпечення конкурентоспроможності. Інноваційний розвиток дозволяє країні підтримувати конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Впровадження передових технологій та інноваційних рішень сприяє розвитку високотехнологічних галузей економіки та залученню іноземних інвестицій.

4. Забезпечення сталого розвитку. Інноваційне забезпечення сталого розвитку суспільства шляхом впровадження енергоефективних технологій, використання «розумних» систем управління ресурсами.

5. Підвищення доступності та якості послуг. Інноваційне забезпечення допомагає поліпшити доступність та якість державних послуг для населення. Нові технології дозволяють розширити географію покриття, знизити вартість послуг та покращити їх якість, що сприяє розвитку цифрової грамотності та забезпеченню інформаційної рівності.

6. Зміцнення цифрової безпеки. Інноваційні підходи сприяють розвитку інформаційної безпеки та захисту від кіберзагроз. Впровадження

новітніх технологій шифрування, систем виявлення вторгнень та захисту від кібератак допомагає забезпечити безпеку інформації та протистояти кіберзагрозам.

7. Підтримка інноваційного економічного зростання. Розвиток інформаційно-комунікаційного механізму через інноваційне забезпечення сприяє створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та стимулюванню економічного зростання. Це сприяє розвитку індустрії, підприємництва та створенню нових можливостей для розвитку бізнесу.

Узагальнюючи, інноваційне забезпечення процесу формування інформаційно-комунікаційного механізму є критично важливим для розвитку суспільства в цифрову епоху. Це сприяє підвищенню ефективності, розвитку інноваційного середовища, забезпеченню конкурентоспроможності, сталому розвитку, підвищенню доступності та якості державних послуг, цифрової безпеки та підтримці інноваційного економічного зростання. Ці аспекти спільно сприяють розбудові сучасного та стійкого суспільства.

3.3. Модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні

Наразі сформувався чітке уявлення того, що використання на професійному рівні алгоритмів і програмного забезпечення в секторі дослідження інформації й ухвалення управлінських рішень – невід'ємна компонента результативного втілення функцій державного управління, й лише кваліфіковані фахівці, що мають належні компетенції, здатні забезпечити здійснення реформ в органах державної влади та місцевого самоврядування в розрізі введення інноваційних форм і процедур державного управління.

Основна передумова формування результативної системи державного управління, що базується на різноманітності форм власності, принципах громадянського суспільства, значному розвитку механізмів самоуправління, повноті прав та свобод людини, головування закону й інших демократичних принципів та цінностей – це формування інтегрованої інформаційної системи державного управління. Перед інформаційно-аналітичною діяльністю державних службовців органів державної влади ставляться наступні вимоги: стандартизація організаційно-технологічних механізмів створення інформаційних ресурсів стосовно збирання відомостей, їх документування, обробка та перетворення в електронний формат; додержання загальних принципів та вимог нормативно-правової документації стосовно формування й застосування інформаційних ресурсів, узгодженості форматів і протоколів міжсистемної взаємодії, налагодження відносин суб'єктів в аспекті створення, застосування та захисту інформаційних ресурсів, зокрема й в забезпеченні доступу до них різного роду груп користувачів; здійснення заходів; демонополізація інформаційних служб та організацій; участь у формуванні загальної інфраструктури з метою адміністрування, координованого зростання, співдії, актуалізації та застосування по-максимуму великим колом користувачів.

Органи державного управління займаються координацією інформаційно-аналітичної діяльності, формують інформаційні ресурси загального користування, гарантують інформаційну безпеку, виконують обмін інформацією. Інформаційні запити центрального та регіонального/місцевого рівня, зазвичай, належать до різних сфер, через це вагоме завдання регіонального управління – це оптимізація інформаційних зв'язків, намагань та витрат для того, щоб забезпечити збір, обробку та подання інформації ОДВ, яка є важливою в усіх галузях життєдіяльності держави та суспільства.

У державно-інформаційному просторі виокремлюються такі джерела, як:

- законодавчі й інші акти - для прийняття управлінських рішень;
- звернення громадян в ОДВ та ОМС - для реалізації своїх конституційних прав;
- обов'язкові розпорядження, вказівки (директиви) – для виконання ОДВ та ОМС;
- факти, що виявляються під час контролю -для реагування з боку керівників ОДВ, ОМС;
- кризові й інші складні ситуації, що потребують втручання держави – реагування державних структур і посадових осіб [53].

Інформацію впорядковують для отримання цінних даних стосовно відомостей, що є в структурних підрозділах апарату державного управління, рішенням великої кількості принципів питань проектування інформаційної системи державного управління та розгляду відповідного забезпечення його структурних підрозділів. Не володіючи вичерпною інформацією щодо найбільш значущих особливостей і характеристик даних, неможливо оптимізувати її, гарантувати задану правильність, надійність і результативність застосування.

Водночас потрібно зважати на те, що державний апарат – це ускладнена динамічна система, що реалізує потужний управлінський вплив не лише на певні організації й установи, а й на соціум загалом. У відомостях, які циркулюють у державному управлінні та належать до його головних цілей і задач, можливо виокремити: зведення, повідомлення, дані. Значущою підставою для класифікації є така особливість, як джерело інформації, при цьому в такій якості виступає як об'єкт, вираженням котрого вважається інформація, так і суб'єкт, котрий формує та розповсюджує її. З огляду на суб'єкт (конкретний орган управління чи його працівник, який отримує, займається обробкою й поширює інформацію) відокремлюють аналітичну, прогнозну, довідкову, ознайомлювальну, рекомендаційну інформацію.

Вагомим вважається питання щодо якісного змісту й кількісних потреб інформації, яка циркулює в органах державного управління. Зазначені

аспекти відіграють найбільш вагому роль для зростання результативності інформаційного забезпечення державного управління. Розрізняють такі фактори результативності державного управління: інформація має бути відповідною балансу цілей, які визначає управлінська структура, та інструментам, котрими вона прагне їх досягати. Завдяки її якості та достатності державна структура може мати ефективний план, окреслювати реальні та точні цілі управлінських впливів; існування процедури взаємодії органа державного управління з постачальниками інформації на базі правових норм, раціонального налагодження інформаційних потоків, систематизації механізмів її збирання та поширення (потрібно встановити відповідальність за достовірність, повноту та оперативність інформації та, крім того, її обсяг та певну тематику); систематизація, опрацювання, зосередження та експертиза інформації (зазначену діяльність можна доручити інформаційно-аналітичному відділу установи). Інформаційно-аналітичні служби разом із встановленням ефективності інформації мають прогнозувати її вплив на роботу органу управління. До функцій таких служб мають належати: узагальнення інформації щодо визначеного питання, яке надходить з різного роду джерел (які є відкритими та закритими); систематизація оцінювань визначеної проблеми, надання споживачеві ймовірних (в потрібних ситуаціях – альтернативних) варіантів підходу до розв'язання проблеми; підготовка висновків, основуючись на аналізі, пропозицій щодо політичної та організаційної діяльності органа управління з питання, що розглядається (приміром, використання певних заходів чи нехтування проблемою). Інформаційна служба має відстежувати інформацію, яка надходить до органу управління, та своєчасно налагоджувати надходження відсутньої (фактографічної та оцінювальної) та, крім того, займатися підготовкою скорочених документів, які містять опис суті проблеми, підходи до її розв'язання, найкращий варіант розв'язання, що супроводжується прогнозом наслідків.

Тому, важливим є розроблення моделі розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів ОДВ різних рівнів в Україні, які з'єднані відповідними телекомунікаційними системами (див. : Рис. 3.1).

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ, З'ЄДНАНИХ СИСТЕМАМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ З ОДВ РІЗНИХ РІВНІВ В УКРАЇНІ

Мета: отримання вторинної, обробленої інформації на основі зібраних початкових даних, яка служить основою для ухвалення управлінських рішень

Етапи розробки моделі розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів: формування команди фахівців; залучення партнерів; створення правової та організаційної бази; аналіз потреб і вимог; визначення ролей та функцій; забезпечення безпеки; створення інфраструктури; розробка стандартів та протоколів; залучення громадськості; міжнародне співробітництво; моніторинг та оновлення; ітеративний підхід; поширення досвіду; забезпечення навчання та підтримки; оцінка результативності.

Розробка плану створення інфраструктури, яка забезпечуватиме ефективний обмін даними та безперебійний зв'язок у свою чергу включає наступні етапи: структурування потреб органів державної влади різних рівнів; планування мережі; вибір обладнання; встановлення програмного забезпечення; створення мережевої інфраструктури; забезпечення безпеки; тестування та впровадження; управління та підтримка.

Інструменти аналізу рішень (наприклад: ANALYTICA; BESTCHOICE 3; CRITERIUM DECISIONPLUS (CDP); TREEPLAN).

Інструменти акумулювання даних: інструменти міркування на ґрунті прецедентів, інструменти нечітких запитів та аналізу, інструменти виявлення знань, нейронні мережі та інструменти візуалізації (наприклад: ESTEEM; CUBICALC; NUGGETS; VISUAL INSIGHTS).

Показники системи моніторингу та оцінки результативності мережі інформаційно-аналітичних центрів : доступність; пропускна здатність; затримки; безпека; продуктивність; використання ресурсів; інтеграція та сумісність; підтримка та сервіс; фінансові показники; інноваційність.

Очікуваний результат: враховуючи потреби користувачів та забезпечуючи ефективний обмін даними та аналітичну підтримку, така мережа може сприяти покращенню діяльності органів державної влади та прийняттю обґрунтованих рішень на основі доступної та актуальної інформації.

Рис. 3.1. Модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів в Україні

Основною метою системи інформаційного забезпечення органів державного управління різних рівнів є отримання вторинної, обробленої інформації на основі зібраних початкових даних, яка служить основою для ухвалення управлінських рішень. Досягнення цієї мети включає вирішення ряду конкретних завдань, таких як збір початкової інформації, її класифікація та збереження, розподіл між підрозділами органу управління та працівниками, підготовка до подальшої обробки, сама обробка (перетворення), надання обробленої інформації органу управління, забезпечення прямих і зворотних зв'язків у процесі її циркуляції та інше.

Як зазначає В. Ревенко, важливим є створення інтегрованої інформаційної системи державного управління [102].

Інформаційно-технологічні інновації в державному управлінні повинні передбачати комплексні особливості, пов'язані з одночасним та погодженим застосуванням великої кількості інших чинників. Усе зазначене потребує комплексного підходу, якісної зміни, особливостей та організації управлінських відносин й іншої управлінської діяльності.

У Розділі 3 ЗУ «Про Концепцію Національної програми інформатизації» зазначається, що інформатизація стратегічних напрямів у діяльності ОДВ різних рівнів можлива за відповідних умов [93].

Відповідно до цього ЗУ заплановано розробку типової структури таких інформаційно-аналітичних центрів ОДВ і ОМС.

Це сприятиме повному й оперативному аналізу ситуації в усіх сферах життя суспільства. Для цього потрібна єдина інформаційно-телекомунікаційна система збору, обробки, передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у державі [93].

Головна їх мета полягає у розробці неподільної взаємопов'язаної системи інформаційних та інструментальних прийомів для розв'язання завдань інформаційно-аналітичного забезпечення управління на будь якому

рівні – центральному, обласному, міському, району. Для цього створюються відповідні інформаційно-аналітичні центри, які об'єднуються телекомунікаційними системами. Ці центри аналізують і прогнозують соціально-економічні показники, відпрацьовують отриманні дані, вирішують конкретні завдання, забезпечують безперешкодний доступ громадян до будь-якої інформації, що не становить державної таємниці, за допомогою сучасних інформаційних систем [93].

Створення новітньої інформаційно-аналітичної та програмно-технічної основи дозволить ОДВ й ОМС повною мірою та якнайкраще здійснювати аналіз і давати оцінку ситуацій у всіх галузях та сферах функціонування соціуму.

З цією метою має бути реалізована інтеграція наявних інформаційних систем ОДВ і ОМС та інформаційно-комунікаційних ресурсів, іншими словами, сформувати єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збирання, опрацювання і передачі інформації, потрібної для ухвалення стратегічно значущих рішень в секторі економіки, внутрішньої і зовнішньої політики. В галузі правоохоронної діяльності якісно нове налагодження специфічного порядку зберігання й обробки інформації, зв'язок з міжнародними правоохоронними органами гарантуватимуть впровадження ефективної, наступальної стратегії в боротьбі з правопорушеннями, корупційними проявами, організованою злочинністю, використання новітніх інформаційних технологій під час розкриття злочинів.

Тобто, збалансовано й комплексно можна вирішити завдання соціально-економічного розвитку держави і її територій із застосуванням новітніх інформаційно-аналітичних центрів [53].

Запропонована нами Модель потребує системного і комплексного підходу. При її розробленні мають бути враховані такі етапи:

1. Формування команди фахівців.

Сформувати команду професіоналів з досвідом в області інформаційних технологій, аналітики даних, телекомунікацій та державного

управління. Це допоможе забезпечити ефективне функціонування мережі інформаційно-аналітичних центрів.

2. Залучення партнерів. Встановити співпрацю з інституціями, організаціями та компаніями, які мають досвід у розробці інформаційно-аналітичних систем або телекомунікаційних рішень, що може сприяти обміну найкращими практиками та використанню передових технологій.

3. Створення правової та організаційної бази. Провести дослідження щодо правового регулювання інформаційно-аналітичних центрів та забезпечення захисту даних; розробити необхідні нормативні документи і процедури для ефективного функціонування мережі.

4. Аналіз потреб і вимог. Вивчити потреби та вимоги органів державної влади різних рівнів в Україні щодо доступу до інформаційних ресурсів, аналітичної підтримки та обміну даними; встановити, які види інформації та аналітичних послуг необхідні у їх діяльності.

5. Визначення ролей та функцій. Встановити ролі та функції кожного інформаційно-аналітичного центру, а також їх взаємозв'язок з органами державної влади; визначити, які види аналітичних послуг та підтримки надаватимуться кожним центром.

6. Забезпечення безпеки. Приділити велику увагу питанням кібербезпеки та захисту інформації; розробити стратегію захисту мережі від несанкціонованого доступу та зламів.

7. Створення інфраструктури. Розробити план створення мережі інформаційно-аналітичних центрів, включаючи встановлення систем телекомунікацій, обладнання, програмного забезпечення та інфраструктури для забезпечення безперебійного зв'язку та обміну даними.

8. Розробка стандартів та протоколів. Встановити стандарти та протоколи обміну даними між інформаційно-аналітичними центрами та органами державної влади.

9. Залучення громадськості. Забезпечити прозорість та доступність інформації про діяльність мережі інформаційно-аналітичних центрів;

залучати громадськість у процеси прийняття рішень та впровадження проектів, що стосуються інформаційної політики та аналітичної діяльності.

10. Міжнародне співробітництво. Розглянути можливості співпраці з іноземними країнами та міжнародними організаціями в галузі розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів; обмінюватися передовими технологіями, найкращими практиками та дослідженнями для спільного просування цієї сфери.

11. Моніторинг та оновлення. Постійно здійснювати моніторинг ефективності мережі інформаційно-аналітичних центрів та здійснювати оновлення, враховуючи змінні потреби органів державної влади та технологічний розвиток; впроваджуйте інновації та покращуйте функціональні можливості мережі, враховуючи зміни в інформаційному середовищі та вимоги користувачів.

12. Ітеративний підхід. Використовувати ітеративний підхід, дозволяючи здійснювати поступові зміни та впровадження нових ідей на основі зібраного досвіду та зворотного зв'язку; постійно оцінювати результати, прослуховувати потреби користувачів та здійснювати коригування відповідно до нових викликів та можливостей.

13. Поширення досвіду. Розробити механізми обміну досвідом та співпраці між різними інформаційно-аналітичними центрами та органами державної влади; організувати семінари, конференції та робочі групи для обговорення та обміну найкращими практиками.

14. Забезпечення навчання та підтримки. Розробити програму навчання для співробітників органів державної влади та працівників центрів щодо використання інформаційних ресурсів, аналітичних інструментів та систем телекомунікацій; надати постійну технічну підтримку для забезпечення безперебійної роботи мережі.

15. Оцінка результативності. Розробити систему моніторингу та оцінки результативності мережі інформаційно-аналітичних центрів; визначити

ключові показники ефективності та здійснювати регулярний аналіз для виявлення потенційних проблем та можливостей для вдосконалення.

Загалом, розробка, запропонованої нами, *моделі* потребує постійного надання пріоритету цифровій трансформації та розвитку інформаційних технологій. Враховуючи потреби користувачів та забезпечуючи ефективний обмін даними та аналітичну підтримку, така мережа може сприяти покращенню діяльності органів державної влади та прийняттю обґрунтованих рішень на основі доступної та актуальної інформації.

Відтак, ключовим аспектом успішного створення *мережі інформаційно-аналітичних центрів* є **ретельна розробка плану** створення інфраструктури, яка забезпечує ефективний обмін даними та безперебійний зв'язок. Основні етапи цього процесу включають:

1. Структурування потреб ОДВ різних рівнів. Провести детальний аналіз потреб ОДВ різних рівнів в Україні щодо обміну інформацією та аналітичної підтримки, визначити їх вимоги щодо обладнання, програмного забезпечення та мережевої інфраструктури.

2. Планування мережі. Розробити детальний план розташування інформаційно-аналітичних центрів та їх з'єднання через системи телекомунікацій, визначити оптимальне розташування центрів для забезпечення максимального охоплення та ефективного зв'язку з ОДВ.

3. Вибір обладнання. Встановити необхідне обладнання для кожного інформаційно-аналітичного центру, включаючи сервери, мережеве обладнання, комутатори, маршрутизатори та інші пристрої; Врахувати потужність, масштабованість та надійність обладнання для забезпечення високоякісного зв'язку та обміну даними.

4. Встановлення програмного забезпечення. Встановити необхідне програмне забезпечення для роботи інформаційно-аналітичних центрів (спеціалізовані аналітичні платформи, бази даних, системи управління контентом та інші програмні рішення, необхідні для обробки та аналізу інформації).

5. Створення мережевої інфраструктури. Розгорнути систему телекомунікацій, яка забезпечить зв'язок між інформаційно-аналітичними центрами та органами державної влади (встановлення комунікаційних каналів, таких як оптоволоконні лінії зв'язку, бездротові з'єднання або супутникові засоби зв'язку); для забезпечення безперебійності зв'язку створити можливості використання резервних каналів та систем автоматичного перемикавання.

6. Забезпечення безпеки. Приділити особливу увагу аспектам кібербезпеки та захисту інформації в мережі інформаційно-аналітичних центрів; встановити механізми шифрування, аутентифікації та контролю доступу до даних; розробити політику безпеки та процедури реагування на інциденти з метою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації.

7. Тестування та впровадження. Перевіряти працездатність та ефективність мережі інформаційно-аналітичних центрів шляхом проведення тестів та пілотних проектів; виявляти та виправляти можливі проблеми чи недоліки.

8. Управління та підтримка. Спланувати процеси управління та підтримки мережі інформаційно-аналітичних центрів; визначити відповідальних за моніторинг, обслуговування та вдосконалення мережі осіб; забезпечити постійне оновлення обладнання, програмного забезпечення та заходів безпеки для забезпечення оптимальної роботи.

Окремим, не менш вагомим, аспектом є *інформаційне забезпечення етапів управлінського процесу*, які передбачають етапи:

9. Аналіз й оцінка управлінської ситуації.

10. Моделювання необхідних дій щодо збереження суб'єкту й об'єкту державного управління.

11. Розроблення необхідних нормативно-правових актів та організаційних заходів, їх обговорення, прийняття та здійснення.

12. Організація виконання прийнятих рішень, контроль за їх виконанням, оперативне інформування, узагальнення й оцінка нової управлінської ситуації.

У системах управління соціальними об'єктами, до яких належить державне управління, особа, яка приймає рішення (далі – ОПР), не є відокремленою, а навпаки – є інтегрованою в суб'єкт державного управління та не здатна прямо чинити вплив на суб'єкт, тим паче змінювати його особливості чи загалом абсолютно замінити.

Завдяки комп'ютерній підтримці ухвалення рішень державні службовці (ОПР) можуть розробляти, вибирати «найоптимальніше» й ухвалювати управлінське рішення стосовно об'єкта управління. Вона здатна передбачати: підтримку ОПР під час розгляду компонентів проблеми, іншими словами, осмислення й оцінювання ситуації, що утворилася, й обмежень, які насаджуються зовнішнім середовищем, переваг ОПР, інакше кажучи, встановлення й розподіл пріоритетів, облік невизначеності в оцінюваннях ОПР та утворення його переваг, продукування ймовірних рішень, іншими словами, створення переліку альтернатив, зважаючи на переваги ОПР та обмеження, які насаджуються зовнішнім середовищем, розгляд результатів ухвалених рішень, обрання оптимального, на переконання ОПР, варіанта. Комп'ютерна підтримка процесу ухвалення рішень, тим чи іншим чином, започаткована на формалізації методів отримання вихідних та проміжних оцінок, які подають ОПР, та алгоритмізації власне процедури напрацювання рішення. Вирішення цього завдання в різних використаннях значним чином залежить від особливостей доступних апаратних та програмних засобів, рівня осмислення проблем, для котрих ухвалюються рішення, та методів формалізації.

У системах ухвалення рішень база моделей утворюється зі стратегічних, тактичних, оперативних та математичних моделей.

Стратегічні моделі застосовуються на центральному рівні державного управління з метою окреслення цілей і векторів розвитку об'єктів управління,

потрібного ресурсного забезпечення. Застосовуються дані зовнішнього середовища, передбачають суб'єктивні особливості, термін у часі – протягом років.

Тактичні моделі застосовуються на регіональних рівнях управління з метою управління наявним ресурсним забезпеченням об'єкта управління. Застосовуються дані зовнішнього і внутрішнього середовища, передбачають строк – протягом місяців, року.

Оперативні моделі застосовуються на місцевому рівні з метою сприяння оперативним рішенням, передбачають строк – протягом днів, тижнів й ґрунтуються на внутрішніх джерелах інформації.

Математичні моделі утворюються з комплексу модельних блоків, модулів, механізмів, які впроваджують математичні методи (лінійне, нелінійне програмування, статистичний аналіз, регресійний аналіз та ін.).

Система управління базою моделей має сприяти формуванню нових моделей, здатних змінювати наявні, підтримувати й оновлювати їх параметри.

З-поміж програмного забезпечення підтримки ухвалення рішень доволі поширеними вважаються засоби аналізу рішень (Decision Analysis) й методи та програмне забезпечення «видобування даних» (Data Mining), тобто інструментів аналізу інформації в базі даних для виявлення аномалій та тенденцій без встановлення значеннєвої суті записів [53].

Сучасним комп'ютерним системам підтримки прийняття рішень (СППР) властиві такі особливості:

- надає керівникові допомогу у процесі прийняття рішень;
- підтримує і посилює міркування та оцінки керівника;
- підвищує ефективність прийнятих рішень;
- виконує інтеграцію моделей й аналітичних методів зі стандартним доступом до даних і вибіркою даних;
- охоплює історію попередніх і поточних дій;
- забезпечує інтерактивне розв'язування задач;

- сприяє пристосування до змін середовища при розв'язуванні задач;
- поєднує еволюційні й адаптаційні процеси [114].

На світовому ринку програмного забезпечення функціонує ряд систем підтримки прийняття рішень (*див.: Додаток Б*), серед яких інформаційно-аналітична системи, дія якої спрямована на зростання ефективності інформаційно-аналітичного процесу.

Науковцями визначені принципи функціонування інформаційно-аналітичних систем (ІАС) - це принципи гнучкості, структурованості, параметричності [102].

Як приклад, з метою оцінювання стратегічних рішень на регіональному рівні державного управління застосовується система таких інтегральних показників, як: становище екологічної безпеки, ефекти соціальної допомоги громадянам, рівень досягнення стратегічних цілей демографічної політики, стан здоров'я громадян, які мешкають на території регіону, ступінь гарантування стандарту матеріального добробуту громадян, соціокультурної комфортності, показники економічного зростання регіону тощо.

Концептуально інформаційно-аналітична система (далі – ІАС) розглядається нами як інструмент керування соціально-економічним зростанням регіону [76].

Завдяки ІАС забезпечуються інформаційно-довідкові й експертно-аналітичні послуги у регіональній ланці управління, зокрема: оцінка поточних соціально-економічних обставин у регіоні; розгляд причинно-наслідкових відносин соціально-економічних процесів міста: обрахування коефіцієнтів еластичності одних чинників щодо інших, факторний, дисперсійний, дескримінантний, кластерний, регресійний розгляд інформації щодо соціально-економічних процесів у регіоні; ефекти прогнозування ймовірного перебігу подій в зовнішньому середовищі; ефекти прогнозування ймовірних результатів втілення управлінських рішень; напрацювання через діалог пропозицій щодо досягнення очікуваних ефектів у соціально-економічному зростанні регіону; пошуки компромісів у разі існування

кількох проєктів розвитку, яким властиві суперечливі оцінювання згідно з певними критеріями; інформаційно-довідкові послуги з надання довідок встановленого формату.

Завершальним етапом є *моніторинг та оцінка роботи інформаційно-аналітичних центрів*, які включати такі показники:

1. Доступність: вимірюється час, протягом якого мережа та інформаційно-аналітичні центри доступні для користувачів. Цей показник відображає надійність та стабільність мережі.

2. Пропускна здатність: вказує на максимальний обсяг даних, який може бути переданий через мережу за певний період часу. Цей показник важливий для забезпечення швидкого та ефективного обміну даними між центрами та органами державної влади.

3. Затримки: визначає час, який потрібно для передачі даних від одного центру до іншого. Низькі значення затримок вказують на швидкий зв'язок та ефективну роботу мережі.

4. Безпека: оцінюється рівень захищеності мережі від кібератак та несанкціонованого доступу. Включає аналіз виявлення, відповіді та запобігання інцидентам безпеки.

5. Продуктивність: вимірюється ефективність роботи інформаційно-аналітичних центрів у виконанні своїх завдань. Цей показник може включати оцінку часу виконання запитів, якість аналітичних продуктів та задоволення користувачів.

6. Використання ресурсів: оцінюється ефективне використання обладнання та програмного забезпечення мережі. Включає показники використання процесорного часу, пам'яті, пропускну здатності мережі та інших ресурсів.

7. Інтеграція та сумісність: оцінюється рівень сумісності та взаємодії мережі інформаційно-аналітичних центрів з іншими системами, програмним забезпеченням та інфраструктурою. Показники цього аспекту можуть включати успішність інтеграції з існуючими системами, ступінь взаємодії з

іншими державними органами та можливість обміну даними зовнішніми сторонами.

8. Підтримка та сервіс: оцінюється якість технічної підтримки та сервісу, що надаються для мережі інформаційно-аналітичних центрів. Включає час реакції на запити, рівень задоволення користувачів, ефективність вирішення проблем та оновлення програмного забезпечення та обладнання.

9. Фінансові показники: оцінюються витрати на створення та підтримку мережі інформаційно-аналітичних центрів. Показники можуть включати загальні витрати, вартість обладнання та програмного забезпечення, витрати на технічну підтримку та інші фінансові аспекти.

10. Інноваційність: оцінюється рівень впровадження інноваційних технологій та рішень у мережі інформаційно-аналітичних центрів. Цей показник включає в себе нововведення, використання штучного інтелекту, машинного навчання, аналітику даних та інші передові технології для поліпшення роботи мережі та результативності центрів.

Ці показники забезпечують оцінювання ефективності і результативності мережі інформаційно-аналітичних центрів, виявлення потенційних проблем та здійснення відповідних коректив для поліпшення роботи системи.

Регулярний моніторинг та оцінка цих показників сприяють забезпеченню якості і надійності мережі, забезпечуючи ефективну обміну даними, безпеку і задоволення потреб користувачів. Вони, також виступають основою для вдосконалення системи і впровадження нових технологій з метою постійного розвитку та покращення роботи мережі інформаційно-аналітичних центрів.

Підсумовуючи, зазначимо, що успішність введення сучасних технологій державного й публічного управління перебуває в залежності від спроможності держслужбовців напрацьовувати на базі існуючих інформаційних ресурсів та знань нові знання, а також трансформувати їх в

інформаційний продукт, який можна застосувати під час розробки та ухвалення державно-управлінських рішень.

Подібний підхід гарантує наукове обґрунтування, аналітичне моделювання ефектів управлінського рішення на стан об'єктів управління та спонукає до зростання якості та результативності процедури ухвалення державно-управлінських рішень.

Висновки до 3 розділу

1. Запропоновано шляхи імплементації досвіду політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи, серед яких: забезпечення правового і політичного середовища, що гарантує свободу слова, незалежність ЗМІ та запобігає цензурі; заохочення розвитку незалежних, плюралістичних медіаорганізацій, які забезпечують різноманітність поглядів та дозволяють громадянам отримувати об'єктивну інформацію; посилення прозорості влади шляхом розробки і впровадження законодавства, що гарантує доступ до публічної інформації, в тому числі діяльності державних органів; розробка і впровадження ефективних механізмів для виявлення та розповсюдження дезінформації, а також підвищення медійної грамотності серед громадян; стимулювання інноваційного сектору та розвитку цифрової економіки, що сприятиме розширенню доступу до інформації та електронної взаємодії з владою; забезпечення фінансової та організаційної підтримки громадських медіаорганізацій, які гарантують незалежну журналістику та представляють інтереси громадян; розробка механізмів співпраці з країнами Вишеградської групи у сфері медіа та інформаційної безпеки для обміну досвідом, розробки спільних стратегій та координації заходів; впровадження медійної грамотності в освітніх програмах, що допоможе громадянам розуміти та аналізувати інформацію, розповсюджвану ЗМІ та соціальними мережами;

залучення до міжнародних ініціатив та обміну досвідом з країнами, що досягли успіху у поліпшенні свого інформаційного простору.

2. Надано практичні рекомендації з удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах плюралістичної й корпоративної концепцій політичної системи суспільства: *нормативно-правовий механізм* (розробка й впровадження законодавчих норм, що регулюють формування національної інфраструктури інформатизації та повинні передбачати підтримку плюралістичних принципів, сприяти конкуренції й включати положення про співпрацю з приватним сектором та громадськими організаціями, включати законодавче спрощення процедур ліцензування, зменшення бюрократичних перешкод, створення інноваційних фондів та механізмів фінансування досліджень і розробок); *організаційний механізм* (рекомендується створювати партнерські відносини між державними органами, приватним сектором та громадськими організаціями; встановити механізми залучення зовнішніх експертів та консультантів для оцінки та підтримки розвитку інфраструктури інформатизації; залучати громадськість до процесу формування національної інфраструктури інформатизації; розвивати співпрацю з міжнародними організаціями та партнерами; проводити систематичний моніторинг та оцінку результатів реалізації механізмів формування національної інфраструктури інформатизації); *кадровий механізм* (забезпечити належний рівень освіти з інформаційних технологій та комп'ютерної грамотності; розвививати у системі освіти програми та курси, спрямовані на набуття необхідних навичок у сфері інформатизації; розглянути можливість впровадження стажувань та практичних занять у сфері інформатизації для студентів); *інноваційний механізм* (підтримка досліджень у галузі інформатизації та стимулювати інноваційні проекти; розвиток сприятливого середовища для інновацій, включаючи створення інкубаторів, технопарків, кластерів та спільних лабораторій; використання сучасних технологій, таких як хмарні обчислення, штучний інтелект, Інтернет речей та блокчейн, для

поліпшення функціональності та продуктивності інформаційно-комунікаційного механізму); *інформаційно-комунікаційний механізм* (створення та впровадження інформаційних систем, які дозволяють збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію в електронній формі; розвиток і покращення телекомунікаційної інфраструктури, включаючи мережі передачі даних, супутникові зв'язки, мобільні та бездротові комунікації; забезпечення захисту інформації від несанкціонованого доступу, втрати, руйнування або зміни; встановлення загальноприйнятих стандартів і протоколів для обміну інформацією між різними системами; доступність інформаційних ресурсів для всіх громадян, включаючи розробку та підтримку онлайн-платформ для отримання необхідної інформації).

3. Розроблено модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні, метою якої є отримання вторинної, обробленої інформації на основі зібраних початкових даних, яка служить основою для ухвалення управлінських рішень. Виділено наступні етапи розробки моделі розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів: формування команди фахівців; залучення партнерів; створення правової та організаційної бази; аналіз потреб і вимог; визначення ролей та функцій; забезпечення безпеки; створення інфраструктури; розробка стандартів та протоколів; залучення громадськості; міжнародне співробітництво; моніторинг та оновлення; ітеративний підхід; поширення досвіду; забезпечення навчання та підтримки; оцінка результативності.

Основні положення розділу оприлюднені у публікаціях автора: [12; 76].

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено важливе наукове завдання, яке полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні політичної трансформації інформаційного простору країн Вишеградської групи та розробленні перспективних напрямів застосування даного досвіду в сучасних умовах України, відповідно до чого сформульовано такі висновки та рекомендації:

1. Визначено сутність поняття «політична трансформація інформаційного простору», під яким розуміється історичний процес змін використання сукупності доступних на поточний момент інформаційних ресурсів та знань, інформаційних мереж та систем, технологій та процесів, які забезпечують пошук, обробку, обмін інформацією між політичними суб'єктів окремими особами, елітами, колективами, організаціями.

З'ясовано, що структура політичної трансформації інформаційного простору включає ідеї, норми та зміст політичних відносин, що виникають у політичній системі між політичними суб'єктами, яка потребує вдосконалення.

2. Визначено методологічний інструментарій дослідження особливостей політичної трансформації інформаційного простору, який включив: 1) Інформаційний моніторинг. Методологічний інструментарій включає комплексні підходи до планування, організації та контролю інформаційної діяльності, а також пряме управління інформаційними ресурсами. Цей підхід забезпечує ефективність та успішність інформаційних процесів у будь-якій сфері діяльності. Комплексом моніторингових показників є ряд первинних та вторинних показників, що спроможні гарантувати цілісне уявлення щодо стану системи, якісних та кількісних змін в ній. Інструментарієм моніторингової діяльності вважається комплекс: форм статистичної звітності; інформаційних стандартів; анкет; опитувальних аркушів тощо. 2) Інформаційно-аналітичні дослідження. Основною ціллю інформаційно-аналітичних досліджень є вивчення масивів інформаційних

повідомлень і документів, які відповідають певним подіям або тематикам. Це можуть бути події або теми, які відображаються у потоках інформації. Динаміка цих інформаційних потоків визначається як внутрішніми, так і зовнішніми нелінійними механізмами, які можуть мати неявний характер. Зазвичай ми спрощено розуміємо інформаційний сюжет як залежність від часу кількості опублікованих повідомлень, і його поведінку можна описати нелінійними рівняннями. 3) Мета методу приведення багатокритеріальної задачі до однокритеріальної полягає у перетворенні першої на другу. Оцінка має дві цілі: з одного боку, визначення збитків, спричинених інформаційним (кібер) впливом, а з іншого боку, вибір оптимальних умов для забезпечення динамічною інформацією. Основним завданням таких оцінок є встановлення припустимих критеріїв достовірності отримуваної інформації органом управління. 4) Контент-аналіз – надзвичайно ефективний метод соціологічних досліджень, який дає змогу інколи одержувати дуже несподівані результати під час дослідження як певних джерел інформації, так і потужних несистематизованих інформаційних масивів стосовно утворення іміджу тієї або іншої організації в сучасному інформаційному просторі. Через це застосування контент-аналізу як методу дослідження наразі вважається незамінним засобом дослідження інформаційних повідомлень і відповідним чином вчасного й результативного впливу на утворення позитивного іміджу тієї або іншої організації в ЗМІ. Зафіксувавши інформацію негативного змісту, прес-центри компанії мають змогу спростувати її чи зосередити увагу на інших подіях, відволікаючи реципієнтів інформації та в такий спосіб знижуючи негативний вплив.

3. З'ясовано особливості формування інформаційного простору країн Вишеградської групи та охарактеризовано нормативно-правову базу функціонування у них мас-медіа. Польща показала свою готовність до пристосування європейського досвіду в сфері нових медіа, наголошуючи якраз на практичному розвитку цифрових медіа-проектів для сприяння результативності управління й громадянської активності. До того ж

окреслилася значуща сучасна тенденція: саме інтернет поволі стає вагомим джерелом щоденного інформування населення й засобом інноваційного управління, особливо в секторі електронної демократії й управління (e-government). Чеська Республіка – приклад значного рівня розвитку головних демократичних інститутів, в тому числі свободи слова. Це формує сприятливе середовище для зростання засобів масової інформації і визначає важливу роль в житті суспільства й держави. Репрезентативними особливостями становлення інституту мас-медіа Чехії на нинішній стадії, що відображається в ході цілісної наукової оцінки, є важлива роль медіа в суспільно-політичному житті держави, значні демократичні стандарти гарантування функціонування, що засвідчується міжнародними рейтингами, а також ліберальна політика уряду відповідно до цього напрямку, існування ефективного фінансового й правового підґрунтя діяльності інституту мас-медіа. В Словаччині політична інформація розповсюджується за допомогою ЗМІ, а саме телебачення, радіо, преси й інтернету. Суспільство дедалі більше обирає інтернет для того, щоб одержати новини, а телебачення та преса стають менш значущими джерелами новин. В цілому в ЗМІ небагато відкритої пропаганди політичних платформ, і в Словаччині доволі значна оцінка з-поміж країн стосовно свободи преси, що визначається Конституцією Словаччини. Наступні закони мають відношення до прозорості й плюралізму медіа власності, хоч рівень прозорості й плюралізму, який досягнуто практично, часом ставлять під сумнів. Підсумовуючи результати сучасного стану ЗМІ в Угорщині, слід наголосити, що державі в зазначеному контексті впродовж останніх років вдалося досягти істотних успіхів. Медіа-простором потужно оволодів інтернет. Всі провідні світові інтернет-платформи соціальних ЗМІ присутні в Угорщині. В державі, крім того, сформовано мережу угорських інтернет-новинних порталів. Водночас майже всі основні угорські інтернет-новинні портали перебувають під контролем влади, а ті, які перебувають в опозиції, володіють малими ресурсами та мають малу аудиторію. На сьогоднішній день нормативно-правове забезпечення

інформаційної політики Європейського Союзу (включаючи країни Вишеграду) реалізується на трьох рівнях: глобальному, на рівні ЄС та на рівні окремих держав. Нормативно-правова база ЄС в сфері інформації є широкою і розгалуженою, а основні документи постійно оновлюються і розширюються, враховуючи зміни, які відбуваються в європейських країнах і у всьому світі. Головним завданням політики Європейського Союзу є знаходження балансу між державним контролем і вільним розвитком ринку, поєднання урядових та ринкових сил з урахуванням змін, які відбуваються з часом. Цей підхід є виправданим, оскільки ключовим елементом європейської інтеграції є концепція «соціальної Європи», яка визначає самоідентифікацію та самовизначення цього регіону. Саме на цьому підґрунті ґрунтується основна характеристика європейської моделі регулювання інформаційної політики.

4. Проаналізовано проблемні наслідки політичної трансформацій інформаційного простору Угорщини для України та з'ясовано, як для України, так і для Угорщини, затягування поточної кризи приносить втрати. Обидві країни втрачають час, можливості, підірвані імідж та перспективи. Хоча можливо, Україна зазнає більш серйозних втрат, це не може бути достатньою втіхою у відносинах між потенційними партнерами. Як Київ, так і Будапешт мають багато гірких та болісних історичних досвідів, які мали б нагадати, що крім національного егоїзму інтереси регіональної безпеки і ширший трансатлантичний контекст також є важливими. Подолання перешкод на шляху до співпраці може принести більше вигоди, ніж втрати, які потрібно буде понести. З ухваленням нового Закону про освіту добросусідські стосунки з Угорщиною були пошкоджені, хоча Будапешт підтримував інтеграцію України в ЄС та НАТО. Однак, прийнятий Закон суперечить європейським цінностям. Ці угоди засвідчують, що раніше набуті права меншин не можуть бути позбавлені.

5. Визначено шляхи імплементації досвіду політичної трансформацій інформаційного простору країн Вишеградської групи: забезпечення

правового і політичного середовища, що гарантує свободу слова, незалежність ЗМІ та запобігає цензурі (включає розробку та впровадження законодавства, яке захищає свободу висловлювання, та забезпечення незалежності редакційних політик ЗМІ); стимулювання розвитку незалежних, плюралістичних медіаорганізацій, які забезпечують різноманітність поглядів та надають об'єктивну інформацію (це можна здійснити через надання фінансової підтримки, навчання журналістів та створення сприятливих умов для їх роботи); посилення прозорості влади шляхом розробки та впровадження законодавства, що гарантує доступ до публічної інформації, включаючи діяльність державних органів (це допоможе забезпечити відкритість та взаємодію між владою та громадянами); впровадження ефективних механізмів виявлення та поширення дезінформації (це можна зробити через співпрацю з експертами з медіа та інформаційної безпеки, розробку алгоритмів перевірки достовірності інформації та посилення медійної грамотності серед громадян); розвиток інноваційного сектору та цифрової економіки, що сприятиме розширенню доступу до інформації та електронної взаємодії з владою (це включає створення сприятливих умов для розвитку технологічних стартапів, підтримку інноваційних проектів та розвиток інфраструктури для цифрової комунікації); забезпечення фінансової та організаційної підтримки громадських медіаорганізацій, які гарантують незалежну журналістику та представляють інтереси громадян (це можна здійснити через виділення фінансових ресурсів, грантові програми та створення сприятливого середовища для їх діяльності); розвиток міжнародного співробітництва та обмін досвідом з країнами, що досягли успіху у поліпшенні свого інформаційного простору (це включає активну участь у міжнародних ініціативах, обмін досвідом та координацію заходів для поліпшення інформаційної безпеки та розвитку медіа); впровадження медійної грамотності в освітніх програмах, що допоможе громадянам розуміти та критично аналізувати інформацію, що поширюється ЗМІ та соціальними мережами. Загалом, комбінація цих шляхів може сприяти

політичній трансформації інформаційного простору в Україні, використовуючи досвід країн Вишеградської групи.

6. Запропоновано практичні рекомендації з удосконалення механізмів формування національної інфраструктури інформатизації на засадах *плюралістичної й корпоративної концепції* політичної системи суспільства:

- *нормативно-правовий механізм* (розроблення і впровадження законодавчих норм, що регулюють формування національної інфраструктури інформатизації, які повинні передбачати підтримку плюралістичних принципів, сприяти конкуренції, включати положення про співпрацю з приватним сектором та громадськими організаціями, включати законодавче спрощення процедур ліцензування, зменшення бюрократичних перешкод, створення інноваційних фондів та механізмів фінансування досліджень і розробок);

- *організаційний механізм* (рекомендується встановити партнерські відносини між органами державної влади, приватним сектором та громадськими організаціями; встановити механізми залучення зовнішніх експертів та консультантів для оцінки і підтримки розвитку інфраструктури інформатизації; залучати громадськість до процесу формування національної інфраструктури інформатизації; розвивати співпрацю з міжнародними організаціями та партнерами; проводити систематичний моніторинг та оцінку результатів реалізації механізмів формування національної інфраструктури інформатизації);

- *кадровий механізм* (забезпечити належний рівень освіти з інформаційних технологій та комп'ютерної грамотності; розвивати у системі освіти програми та курси, спрямовані на набуття необхідних навичок у сфері інформатизації; розглянути можливість впровадження стажувань та практичних занять у сфері інформатизації для студентів);

- *інноваційний механізм* (підтримка досліджень у галузі інформатизації та стимулювати інноваційні проекти; розвиток сприятливого середовища для інновацій, включаючи створення інкубаторів, технопарків,

кластерів та спільних лабораторій; використання сучасних технологій, таких як хмарні обчислення, штучний інтелект, Інтернет речей та блокчейн, для поліпшення функціональності та продуктивності інформаційно-комунікаційного механізму);

- *інформаційно-комунікаційний механізм* (створення та впровадження інформаційних систем, які дозволяють збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію в електронній формі; розвиток і покращення телекомунікаційної інфраструктури, включаючи мережі передачі даних, супутникові зв'язки, мобільні та бездротові комунікації; забезпечення захисту інформації від несанкціонованого доступу, втрати, руйнування або зміни; встановлення загальноприйнятих стандартів і протоколів для обміну інформацією між різними системами; доступність інформаційних ресурсів для всіх громадян, включаючи розробку та підтримку онлайн-платформ для отримання необхідної інформації).

7. Розроблено модель розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів в Україні. Основною метою системи інформаційного забезпечення органів державного управління різних рівнів є отримання вторинної, обробленої інформації на основі зібраних початкових даних, яка служить основою для ухвалення управлінських рішень. Досягнення цієї мети включає вирішення ряду конкретних завдань, таких як збір початкової інформації, її класифікація та збереження, розподіл між підрозділами органу управління та працівниками, підготовка до подальшої обробки, сама обробка (перетворення), надання обробленої інформації органу управління, забезпечення прямих і зворотних зв'язків у процесі її циркуляції та інше.

Розроблена модель потребує надання пріоритету цифровій трансформації та розвитку інформаційних технологій. Враховуючи потреби користувачів і забезпечуючи ефективний обмін даними й аналітичну підтримку, така мережа сприяє покращенню діяльності органів державної влади та прийняттю ними обґрунтованих рішень на основі доступної й

актуальної інформації. Запропоновано такі показники діагностування системи моніторингу та оцінки результативності мережі інформаційно-аналітичних центрів, як доступність, пропускна здатність, затримки, безпека, продуктивність, використання ресурсів, інтеграція та сумісність, підтримка та сервіс, фінансові показники, інноваційність. Вони допомагають оцінити ефективність і результативність мережі інформаційно-аналітичних центрів, виявити потенційні проблеми, здійснити відповідні корективи для поліпшення роботи системи. Регулярний моніторинг та оцінка цих показників дозволяє забезпечити найвищу якість та надійність мережі, забезпечуючи ефективний обмін даними, безпеку і задоволення потреб користувачів. Ці показники можуть служити основою для вдосконалення системи і впровадження нових технологій з метою постійного розвитку та покращення роботи мережі інформаційно-аналітичних центрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антошина І. В. Роль засобів масової інформації у функціонуванні інформаційної влади. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2022. Вип. 57. С. 4-7.
2. Артюшин Л. М., Лагодний О.В. Індикатори виявлення негативного психологічного впливу під час моніторингу електронних засобів масової інформації. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2019. № 3. С. 165-170.
3. Балицька Ю. А. Формування нової стратегії публічності в інформаційній діяльності ЄС. веб-сайт. URL: <http://en.chnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/03/Balytska.pdf>
4. Банзерук А. С. Медіа-маніпуляції в засобах масової інформації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. № 17(3). С. 13-15.
5. Бараннік В. В., Сідсенко С.О., Белікова Т.В., Олійник Ю.О. Метод виявлення деструктивно інформаційно-психологічного впливу на підсвідомість особового складу та населення України. Системи озброєння і військова техніка. 2019. № 4. С. 120-127.
6. Барматова С. Інформаційно-комунікативний простір політики: обґрунтування основних структурних характеристик. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2013. Вип. 18. С. 27-35.
7. Башманівський Д. Поняття інформаційного простору в контексті соціально-філософського дослідження. Укр. полоністика. 2019. Вип. 16. С. 49-55.
8. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 336 с.
9. Бенькович Є. Р. Підготовка студентів економічних спеціальностей до використання програмних комп'ютерних систем у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. К., 2009. 203 с.

10. Белоусова Н.Б. Особливості реалізації стратегії інформаційного суспільства в Європейському Союзі Проблеми міжнародних відносин : зб.наук. праць. Київ, Вип. 6. С.45-54.
11. Бусленко В.В. Взаємовідносини влади та опозиції в державах Вишеградської групи: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. 320 с. URL: <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/8857>
12. Валентина Гошовська, Наталія Лященко. Трансформація інформаційного простору у публічній владі України: особливості та перспективи. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали щорічної Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26-27 квітн. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023.,380 с. С. 309-311. <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>
13. Вагнер П. Чи може Вишеградська група служити моделлю для розвитку співпраці між іншими країнами? Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин / упор. В. Пулішова, Т. Стражай. Братислава, 2010. С. 9-13.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
15. Висоцька О. Є. Споживання масмедіа в контексті цінностей Пост-модерну. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2016. Вип. 2. С. 68-76.
16. Віткова В. С., Чупрова К. О. До питання конституційно-правового регулювання статусу засобів масової інформації в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 3. С. 14-18.
17. Вовкун В. Державна стратегія культурного поступу. Культура і життя. 2010. № 7-8. С. 11-22.

18. Воронкова В. Г. Глобальна інформатизація як головна тенденція соціоприродної еволюції людства. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2012. № 51. С. 14-26.
19. Гнатюк С.Л. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України / Сергій Леонідович Гнатюк / Аналітична доповідь, Київ, 2014. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Gnatyuk-59546.pdf>.
20. Греськів О.О. Публікації в інтернет-ЗМІ як інструмент формування іміджу інституції. Науково-практична інтернет-конференція, Харків, НБ ХНМУ, 5-12 жовтня 2015 р. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/9968/1/rpecbKiB.pdf>
21. Гриценко О.А., Солодовник В.В., Гончаренко Н.К., Мягка Є.А. Дослідження проблем узгодження законодавчої бази культури України із законодавством для сфери культури Європейського Союзу. URL: http://www.culturalstudies.in.ua/2008_zv1_menu.php.
22. Грицунов О. В. Інформаційні системи та технології: навч. посіб. для студентів за напрямом підготовки «Транспортні технології»; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2010. 222 с.
23. Данча Л. І. Правова відповідальність масмедіа як чинник комунікаційного балансу, комунікаційного консенсусу та мінімалізації комунікаційних ризиків: актуальний контент. Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 2. С. 19-25.
24. Данча Л. І. Свобода та відповідальність масмедіа як чинники функціонування соціально-комунікаційних систем. Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 3. С. 16-22.
25. Дацишин Х. Засоби масової інформації і динаміка мовної норми: новітні фемінітиви як відображення суспільних викликів сьогодення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки. 2020. Вип. 4. С. 183-191.

26. Дацишин Х. Сучасний заголовок новин в українських інтернет-ЗМІ: між клікбейтом та інформативністю. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Журналістика. 2021. № 2. С. 76-82.
27. Дворянин П. Особливості конвергенції засобів масової інформації України. Теле- та радіожурналістика. 2020. Вип. 19. С. 158-173.
28. Добровольська А. Глобалізація інформаційного простору: адаптація України до загальносвітових тенденцій. URL: <http://soskin.info/ea/2005/9-10/20050918.html>
29. Довгий С. О. Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору. URL: <http://www.itel.nas.gov.ua>.
30. Долженков О. О. Політична та соціальна трансформація: взаємозв'язок та особливості. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 49. С. 40-50.
31. Дрешпак В. М. Інформаційний, комунікативний, семіотичний простори державного управління: спільне, відмінне та особливе. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2012. Вип. 2(8). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik%20/2012-02\(8\)/12dvmsvo.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik%20/2012-02(8)/12dvmsvo.pdf).
32. Дроботун Д. С. Трансформація політичних еліт: чинники, моделі, характеристики. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2021. Вип. 90. С. 202-214.
33. Дубас О. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті. Київ : Генеза, 2004. 208 с.
34. Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: Поняття, сутність, структура. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К., 2010. Вип.19. С. 223-232.
35. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.

36. Євроінтеграція: досвід країн Вишеградської четвірки та українські реалії / за ред. І. Коссе. К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2014. 87 с.

37. Єсімов С. С. Правові аспекти процесу інтеграції національних засобів масової інформації в інформаційний простір Європейського Союзу. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 807. С. 220-225.

38. Завгородня Ю.В. Плюралізм різновекторних політичних поглядів в інформаційному просторі: конфліктологічний аспект. Науковий журнал «ПОЛІТИКУС», 2022. Вип 1. С. 49-54

39. Закон про освіту: коли Президент України виконає свою обіцянку? URL: <https://www.origo.hu/nagyvilag/20180710-ukrajna-nato-csucs-magyarsag-helyzete-karpatalja.html>

40. Захаренко К. В. Відповідальність засобів масової інформації в системі інформаційної безпеки суспільства. Політикус. 2019. Вип. 5. С. 4-9.

41. Зейтуллаєва Е. З., Попов М.П. Засоби масової інформації як чинник багаторівневої системи управління соціально-психологічною адаптацією внутрішньо переміщених осіб. Ефективність державного управління. 2020. Вип. 4. С. 113-127.

42. Зеленський підписав закон про Нацпрограму інформатизації. URL: <https://dia.dp.gov.ua/zelenskij-pidpisav-zakon-pro-nacprogramu-informatizaci%D1%97>.

43. ЗМІ Чехії можуть прослуховувати телефони політиків-злочинців / «24-й канал». URL: https://24tv.ua/zmi_chehiyi_mozhut_prosluhovuvati_telefoni_politikivzlochintsiv_nl20229

44. Інтернет-ЗМІ в Україні: проблеми визначення нормативно-правового статусу та врегулювання діяльності. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України.

45. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія / Соловйов С. Г., та ін. ; заг. ред. Грицяк Н. В. ; Нац. акад. держ. упр.

при Президентіві України, Каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ: К.І.С., 2015. 320 с.

46. Калініна Л. М. Генезис інформаційного менеджменту як галузі наукового знання. Стратегічні пріоритети, 2009. Вип. 4(13). С. 71-76.

47. Калініченко Б. М. Роль засобів масової інформації у політичній стратегії інформаційного суспільства. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2019. Вип. 25. С. 53-57.

48. Карпенко О. В. Вироблення стратегічних підходів та практичних рекомендацій із протидії поширенню в Україні дезінформації засобами соціальних медіа. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія: "Державне управління". 2021. 1 (100). С. 7–14
http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=vnaddy_2021_1_3

49. Кафарська О. Вплив засобів масової інформації на формування громадянської культури студентської молоді. Освітній простір України. 2015. Вип. 5. С. 48-54.

50. Кацалап В.О., Рахімов В.В. Метод моніторингу інформаційного простору воєнної сфери в інтересах забезпечення дій військ (сил). Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони, 2022. Том 38 № 2. С. 151-156.

51. Київ vs Будапешт: що відбувається в українсько-угорських відносинах? Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <https://icps.com.ua/kyyiv-vs-budapesht-scho-vidbuvatsya-v-ukrayinsko-uhorskykh-vidnosynakh>.

52. Кіш Є.Б. «Європейська карта» країн Вишеградської четвірки: історія розвитку і формат співробітництва. Науковий вісник Миколаївського

національного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Історичні науки. 2012. Вип. 3.33. С. 259-267.

53. Клименко І. В., Акімов О.О., Афонін Е.А. Сучасні моделі компетенцій державних службовців: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 176 с.

54. Ключкович А. Ю. Політична свідомість словацького суспільства в умовах демократичної трансформації: проблемні аспекти сприйняття змін. Політикус. 2018. Вип. 5-6. С. 92-96.

55. Коломієць В. Ф. Класифікація міжнародних інформаційних технологій. Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах: матеріали наук.-практ. конф., 24–25 квіт. 2003 р. Хмельницький, 2003. Ч. 1. С. 13-17.

56. Кополовець Р. В. Поняття та класифікація «гібридних політичних режимів» у дослідженні трансформаційних процесі. Регіональні студії. 2020. № 20. С. 16-20.

57. Коршун А. Взаємодія органів судової влади та засобів масової інформації в Україні: теоретико-правовий аналіз. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. Sv. 5, Vyd. 1. С. 224-229.

58. Косогов О.М. Інформаційний простір як об'єкт управління в системі державної інформаційної політики. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2016. Вип. 3 (48). С. 54-56.

59. Костюк О. М. Охорона основ національної безпеки України: роль засобів масової інформації. *Правова держава*. 2020. Вип. 31. С. 513-521.

60. Кудлай І. В. Глобальний інформаційний простір сучасності. *Філософія та гуманізм*. 2020. Вип. 1(11). С. 67-80.

61. Кудряченко І. Україна і Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці. *Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин* / упор. В. Пулішова, Т. Стражай. Братислава, 2010. С. 37-54.

62. Ланде Д.В., Фурашев В.М., Юдкова К.В. Основи інформаційного та соціально-правового моделювання. К.: НТУУ «КПІ», 2014. 220 с.

63. Лановська О. Можливість впливу існування технології засобів масової інформації (інтернету) на хід історичних подій минулого. Філософія та гуманізм. 2021. Вип. 1. С. 37-45.

64. ЛенДьел Л. О. Сучасний потенціал впливу Вишеградської групи на формування політики Європейського Союзу щодо України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1127>.

65. Логінов Я. Вишеградська четвірка: кінець ілюзій. Дзеркало тижня. Україна. 2014. 5 серпня. URL: <http://gazeta.dt.ua/international/vishegradska-chetvirka-kinec-ilyuziy-.html>.

66. Лященко Н.Б., Лященко Ю.Є. Політичний маркетинг та інформаційний простір: сутність і взаємозалежність Наукові перспективи: журнал. 2023. № 8(38) 2023. С.178–189. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6045/6079>

67. Матвієнків С. Організація і методи комунікації органів державної влади із засобами масової інформації (на прикладі Івано-франківської області). Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2018. Вип. 19. С. 162-169.

68. Матвієнків, С. М., Шмаленко Ю.І., Кольцов В.М. Опозиція «легкість-тяжкість» як метафора історичних типів суспільств. Актуальні проблеми філософії та соціології : Наукове фахове видання / Голов. ред. С. Г. Секундант, відпов. ред. Д. В. Яковлев ; Міністерство освіти і науки України ; Національний університет «Одеська юридична академія». Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 37. С. 223-227.

69. Матюшина А.В. Соціокультурна роль мас-медіа у формуванні громадянського суспільства в Україні: комунікативний дискурс : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій. Київ, 2009. 16 с.

70. Міщенко А. Б. Політична трансформація інституту президенства в Україні. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2021. Вип. 7. С. 164-177.

71. Мороз Н. С. Поняття та зміст державної політики інформатизації. Митна справа. 2014. № Спец. вип.. С. 235-240.
72. Морозова О. С. Дослідження історії України в контексті суспільно-політичних трансформацій в Польщі (1989-2017). Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. 2017. Т. 22, Вип. 2. С. 135-145.
73. Москалик Г. Поняття, природа і джерела формування інформаційно-комунікаційного середовища. Гілея: науковий вісник. 2013. № 77. С. 149-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_77_47
74. Мотлях О. Сучасна державна інформаційна політика України у сфері масмедіа. Український інформаційний простір. 2022. №2. С. 156-170.
75. Мурадян Н. С. Вплив засобів масової інформації на свідомість людини та інтенціональність правосвідомості в соціумі. «Перспективи». Соціально-політичний журнал. 2022. № 4. С. 67-73.
76. Наталія Лященко. Особливості діяльності інформаційно-аналітичних центрів органів публічної влади в Україні: Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління: матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 160-163.
77. Негулевський І. П. Трансформація політичного лідерства в сучасній Україні: соціокультурні чинники. Політикус. 2021. Вип. 2. С. 81-86.
78. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: Навч. Посібник / За заг.ред.Н.Р.Нижник. К: Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.
79. Панченко О. А. Засоби масової комунікації як платформа державної інформаційної політики. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_4_4
80. Перепелиця Г. Можливості інструментів розвитку взаємовигідних відносин у форматі Україна – «Вишеград плюс». Україна та Вишеградська

четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин / упор. В. Пулішова, Т. Стражай. Братислава, 2010. С. 96-112.

81. Пермінов В. Суб'єкти політичних трансформацій: зарубіжний досвід та українська практика. Грані. 2020. Т. 23, № 12. С. 87-94.

82. Петрушка А. І. Ресурси Swot-аналізу в моделюванні масмедіа. Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. 2017. № 1. С. 150-154.

83. Певцов Г. В. Методичний підхід до вибору засобу масової комунікації для здійснення інформаційного (психологічного) впливу. Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. 2021. № 3. С. 35-40.

84. Пиголенко І.В. Інформаційний простір та використання методу контент-аналізу в його дослідженні. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4852/1/11%20-%201_9_%20-%2015.pdf.

85. Письменицький А. А. Засоби масової інформації у демократичному суспільстві: правове регулювання діяльності та співвідношення з гілками державної влади в Україні. Право і Безпека. 2005. Т. 4, № 5. С. 40-44.

86. Підтримка суспільного мовлення можлива лише за умови його популярності, – голова Ради Чеського телебачення. Суспільне – detector.media. URL: http://stv.detector.media/dosvid/movnyky_svitu/pidtrimka_suspilnogo_movlennya_mozhliva_lishe_za_umovi_yogo_populyamosti_golova_radi_cheskogo_telebachennya/

87. Постанова МТА про проект закону про мову в Україні. URL: https://mta.hu/mta_hirei/a-magyar-tudomanyos-akademia-allasfoglalasa-az-ukrajnai-nyelvtorvenytervezetrol-110314

88. Потапчук Н. Д. Вплив повідомлень засобів масової інформації на психоемоційний стан населення. Психологічний журнал. 2019. Вип. 3. С. 84-94.

89. Походєєва В. Є. Інституційний вимір запобігання корупції в Україні: роль масмедіа та громадянського суспільства. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2021. Вип. 33. С. 107-110.

90. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. 2-е вид.К.: «Київський університет», 1999. 307с.

91. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / за заг. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ : ТОВ Вид-во «Юридична думка», 2006. С. 128.
92. Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2022-2024 роки: Постанова Верховної Ради України від 08.07.2022 № 2360-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-20#Text>.
93. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України; Концепція від 04.02.1998 № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
94. Про міжнародні договори України: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 50, ст. 540).
95. Про національні меншини в Україні: Закон України. Відомості Верховної Ради. К. 1992, №36. С. 529.
96. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.
97. Про освіту: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380).
98. Проскуріна О. Інформаційна стратегія України в сучасному геополітичному просторі. Політичний менеджмент. 2009. № 3(36). С. 137-144.
99. Прохоров М. Вплив нових технологій на сферу медіа у Республіці Польща: адаптація європейського досвіду. Історико-політичні проблеми сучасного світу, 2017. Вип. 33-34. С, 161–169.
100. Прохоров М. Шляхи подолання негативних факторів розвитку засобів масової інформації щодо громадянського суспільства. Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. 2014. № 2. С. 228-236.
101. Прудник М. Свобода преси як вияв політичного розвитку. Віче. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/774/>
102. Ревенко В. Інформатизація державного управління //Вісник державної служби України. 1997. № 4. С.76-81.

103. Рєєзніков В. В. Шляхи трансформації державної політики у сфері європейської інтеграції України в умовах глобальних викликів. Науковий вісник: державне управління. 2020. № 3. С. 204-215.

104. Романюк О., Коваленко І. Засоби масової інформації в контексті взаємодії держави та громадянського суспільства в інформаційній сфері. Вісник Книжкової палати. 2021. № 7. С. 18-22.

105. Роштекова М., Янчук Л. Глобальні засоби масової інформації як інструмент м'якої сили держав. Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. 2017. Т. 22, Вип. 2. С. 162-179.

106. Рудюк Л. О. Мовна особистість у сфері масмедіа: наукова інтерпретація та характерні ознаки. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2020. Вип. 40. С. 86-98.

107. Русиняк А. І. Політологічний дискурс у дослідженнях засобів масової інформації: функціональний аспект. Політикус. 2020. Вип. 5. С. 16-22.

108. Савков А. П. Сучасна роль засобів масової інформації у виборчому процесі України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2010. № 2. С. 103-107.

109. Селезньова О.М. Теоретико-методологічне трактування окремих засадничих категорій інформаційного права. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матер. наук.-практ. конф. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 136-143.

110. Селіна М. Б. Засоби масової інформації як фактор впливу на суспільно-політичну обстановку в Україні: на прикладі детермінації злочинності. Вісник Академії адвокатури України. 2018. Т. 15, № 1-2. С. 15-22.

111. Семенов А. Захист національного інформаційного простору Великої Британії. Політична праксеологія: безпека, технології, комунікації: матеріали міжнар. конф. ; за ред. В. Бебика. Київ: ВАПН, 2016. С. 91-93.

112. Серга Т.О., Мудрик Т. Поняття «інформаційний простір» у сучасному суспільстві. Держава та регіони : науково-виробничий журнал. Серія :

Соціальні комунікації / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2021. № 2 (46). С. 170-175.

113. Сидоренко О. А. Термінологія сучасних англомовних масмедіа: семантика, структура, функціонування. Нова філологія. 2013. № 59. С. 77-82.

114. Ситник В.Ф. та ін. Основи інформаційних систем: Навч.посібник. – Вид.2-ге, перероб. і доп.; за ред. В.Ф. Ситника. К.: КНЕУ, 2001. 420 с.

115. Смолянчук В. Ф. Причини трансформацій політичних систем: безпековий підхід. Політикус. 2018. Вип. 5-6. С. 74-81.

116. Сніцаренко П., Кацалап В. Методичний підхід щодо синтезу систем моніторингу інформаційного простору за критерієм оптимальності в інтересах сил оборони України. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони, 2022. Том 44 № 2. С. 82-88.

117. Солдатенко О. Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль. Підприємництво, господарство і право: загальноукраїнський наук-практ. господар.-правовий журнал. 2018. № 5 (267). С. 134-141.

118. Співробітництво з країнами Вишеградської четвірки як інструмент європейської інтеграції та модернізації України: аналіт. Доп. / М. О. Лендъел, А. Д. Стряпко, А. М. Крижевський та ін. К. : НІСД, 2013. 49 с.

119. Срібна Т. В. Тенденції розвитку демократичної трансформації політичних режимів України і Республіки Польщі у порівняльному аналізі. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 4. С. 7-11.

120. Стадник В. В. Роль засобів масової інформації у формуванні та реалізації національної ідеї в українському суспільстві. Вісник Національного університету оборони України. 2010. Вип. 6. С. 29-33.

121. Стадніченко О. Інформаційна глобалізація: виклики для нації. Інформація, комунікація, суспільство 2013 : матеріали 2-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2013. (Львів, Славське, 16-19 трав. 2013 р.) / Національний університет «Львівська політехніка», Кафедра соціальних комунікацій та

інформаційної діяльності, Кафедра інформаційних систем і мереж. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. С. 88-89.

122. Стеблина Н. Трансформація форматів політичних текстів під впливом цифровізації (компаративний аналіз офіційних дискурсів України та білорусі). Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Вип. 30. С. 199-206.

123. Стражай Т., Пулішова В. На шляху До зміцненої співпраці: оцінка моделей партнерства між Україною та Вишеградською групою. Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин. Братислава, 2010. С. 13-37.

124. Сурніна-Далекорей С., Гичка Н. Україна та Вишеград: шляхи взаємодії. Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин / упор. В. Пулішова, Т. Стражай. Братислава, 2010. С. 129-154.

125. Таран Є. І. Розвиток системи публічного управління в Україні в умовах формування інформаційного суспільства. Право та державне управління. 2020. № 1. С. 36-40. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.5> http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_2/7.pdf

126. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев та ін. Львів: ТріаДа плюс, 2011. 318 с.

127. Титова О. В. Інформаційний моніторинг як засіб сучасних інформаційних комунікацій. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 4. С. 80-85.

128. Ткач Д. Українсько-угорські відносини новітньої доби. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-012.pdf>.

129. Ткач Д.І. Журналістика в Угорщині: загальне та особливе: Монографія. К.: «КРОК», 2020. 300 с.

130. Топчіу Г. Ю. Трансформація політичних інститутів у контексті політичної реальності України. Політикус. 2019. Вип. 5. С. 33-37.

131. Трач Ю. Інформаційна глобалізація як складник глобалізаційних процесів. URL: http://culturalstudies.in.ua/knigi_10_26.php.
132. Тютюнникова С. В., Шпак І.А. Трансформація соціальної політики держави в сучасних умовах: уроки пандемії. Бізнес Інформ. 2021. № 5. С. 261-265.
133. Україна: утвердження незалежної держави 1991–2001. К.: Альтернативи, 2001.
134. Уханова Н. С. Деструктивний вплив засобів масової інформації на суспільну і особистісну свідомість та поведінку молоді. Інформація і право. 2022. № 1. С. 89-96.
135. Ушакова І. О., Плеханова І.О. Інформаційні системи та технології на підприємстві : конспект лекцій. Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. 128 с.
136. Феєр О. Окремі теоретичні аспекти проблематики правового статусу інтернет-засобів масової інформації в Україні, Словацькій Республіці та Угорщині. Юридичний вісник. Одеса : Гельветика. 2020. № 2. С. 267-273.
137. Хлистун Г. Проблеми існування друкованих засобів масової інформації в сучасному медіапросторі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2018. Вип. 1-2. С. 67-70.
138. Цирфа Ю. А. Соціальний вплив засобів масової інформації як чинник конструювання зовнішньополітичної ідентичності держави. Регіональні студії. 2018. № 13. С. 52-56.
139. Чалабієва М. Р. Поняття соціальних мереж як особливого виду електронних засобів масової інформації. Соціальне право. 2019. № 2. С. 213-220.
140. Хорішко Л.С. Політичне лідерство на захисті інформаційного простору України. Наукові перспективи: журнал. 2024. № 2(44). С. 599 – 607. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/9487>
141. Чербан О. Аналіз та оцінка модерних тенденцій розвитку ЗМІ в Чехії. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2018. Випуск 19, с. 182-186.

142. Чербан О. О. Концепція розвитку засобів масової інформації в Україні та моделі їх функціонування. Держава і право. Серія : Політичні науки. 2017. Вип. 77. С. 159-169.

143. Черниш О. А. Роль засобів масової інформації у формуванні медіаграмотності особистості в контексті інформаційної війни. Education and pedagogical sciences. 2020. № 3. С. 11-19.

144. Чернявська Л., Данилюк Н. Телеграм-канали як інструмент диджиталізації українських масмедіа. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32(71), № 6(3). С. 192-198.

145. Чічановський А. Національна держава та її засоби масової комунікації у глобалізованому світі. Україна на шляху до Європи / упоряд. В.І. Шкляр, А.В. Юричко. Київ : Етнос, 2006. С. 213-225.

146. Чупанова Д. Проблема класифікації засобів масової інформації в умовах суспільно-політичних перетворень в Україні у кінці 80-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. Емінак. 2017. № 4(1). С. 121-124.

147. Шайгородський Ю. Поняття «трансформація» як інструмент аналізу соціальних змін. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. 2010. № 4. С.51-53.

148. Шинкар В. А., Рошко С.М. Реформування української економіки в період європейської трансформаційної політики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18(3). С. 149-152.

149. Штанько В.І., Бордюгова Т.Г. Інформаційне суспільство: соціально-філософські проблеми становлення. Харків: ХНУРЕ, 2012. 172 с.

150. Щетініна Л. В., Рудакова О.А., Труш О.А. Маніпулятивний вплив масмедіа: механізм, наслідки та рекомендації щодо протидії. Бізнес Інформ. 2019. № 5. С. 246-252.

151. Юринець Ю. Л. Проблеми легітимізації Інтернет-ресурсів як засобів масової інформації в контексті інформаційної безпеки держави. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2020. № 2. С. 114-122.

152. Яковенко М. Інформаційний простір: філософські аспекти формування поняття. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011. № 692. С. 22-27.

153. Яковенко Ю., Шевцов А. Інформатизація та Україна: погляд на проблему. URL: <https://www.db.niss.gov.ua>.

154. Яременко С. А., Бабій Д.В. Становлення засобів масової комунікації в сучасному інформаційному середовищі на прикладі блогосфери. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2021. № 3. С. 71-75.

155. Ярмол Л. В. Свобода вираження поглядів за допомогою друкованих засобів масової інформації: теоретико-правові аспекти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 810. С. 153-161.

156. Яруліна Н. Теоретичні підходи до визначення понять «інформаційний простір», «інформаційне середовище», «інформаційно-комунікативне середовище. Актуальні проблеми державного управління. 2019. Вип. 2. С. 26-31.

157. 10 Lat czlonkostwa Polski w Unii Europejskiej. URL: <http://astana.msz.gov.pl/resource/dc2c1be8-a198-4246-a4e8-140bd7881ba5:JCR>.

158. A Duna Mediaszolgaltato Zartkoruen Mukodo Nonprofit Reszvenytarsasag. URL: https://www.wikiwand.com/hu/Duna_Mhu/Duna_Mediaszolgaltato

159. A vesztes bosszuja: alapveto jogokat sert Porosenko utolso intezkedese. URL: nepszava.hu.

160. Aiai'rt a az ukrajnai nemzeti kisebbsgek es tobb nemzetkozi szervezet által is biralt nyelvtorvenyt kedden a kijeви parlament elnoke, Andrij Parubij, miutan a torvenyhozás elutasította az ellenzeki képviselők beadványait. URL: https://nepszava.hu/3035944_szabad-utat-kapott-az-ukran-nyelvtorveny

161. Bischoff, P. (2022). Internet Censorship 2022: A Global Map of Internet Restrictions. URL: <https://www.comparitech.com/blog/vpn-privacy/internet-censorship-map>.

162. Computer Assisted Content Analysis of the print press coverage of corruption in Slovakia. Global Trends and European Responses to the Challenge of Corruption. URL: <http://anticorrp.eu/publications/computer-assisted-content-analysis-of-the-print-press-coverage-of-corruption-in-slovakia>.

163. Czech Republic media guide. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17220321>.

164. Decision Support Services. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://ourworld.compuserve.com/homepages/decision>.

165. Dennik N, 2021b. Ministerstvo kultury meni medialne zakony. Chce odhalit' skutocnych vlastnikov medri aj regulovat' zdiel'anie vider Dennik N, 14th October 2021. URL: <https://dennikn.sk/2573194/ministerstvo-kultury-meni-medialne-zakony-chce-odhalit-skutocnych-vlastnikov-medii-aj-regulovat-zdielanie-videi>.

166. Digital agenda for Europe. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/64/digital-agenda-for-europe>.

167. Digital compass 2030: your digital decade. European Commission. URL: <https://futurium.ec.europa.eu/en/digital-compass>.

168. Does media policy promote media freedom and independence? The case of Slovakia. URL: <http://www.mediadem.eliamer.gr/wp-content/uploads/2012/01/Slovakia.pdf>.

169. Dyrektywa 2007/65/WE PE I RADY z dnia 11 grudnia 2007 r. zmieniajca dyrektyw Rady 89/552/EWG w sprawie koordynacji niektórych przepisow ustawowych, wykonawczych i administracyjnych panstw czlonkowskich, dotyczacych wykonywania telewizyjnej dzialalnosci transmisyjnej URL: [http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/prawo/ue/dyrektywy/Dir07\(65\)-pol.pdf](http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/prawo/ue/dyrektywy/Dir07(65)-pol.pdf).

170. Dyrektywa Rady 89/552/EWG z dnia 3 pazdziernika 1989 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisow ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Panstw Czlonkowskich, dotyczacych wykonywania telewizyjnej dzialalnosci

transmisijnej. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/consleg/1989/L/01989L0552-19970730-pl.pdf>.

171. EDRI (2021) Polish law on “protecting the freedoms of social media users” will do exactly the opposite. URL: <https://edri.org/our-work/polish-law-on-protecting-the-freedoms-of-social-media-users-will-do-exactly-the-opposite>

172. Elfogadtak a magyar javaslatot a NATO-Ukrajna nyilatkozathoz URL: https://nepszava.hu/3055564_elfogadtak-a-magyar-javaslatot-a-nato-ukrajna-nyilatkozathoz

173. Esteem Software Incorporated. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://shai.com/esteem.html>.

174. European Commission, 2021b. Factsheet – 6th evaluation of the Code of Conduct. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/factsheet-6th-monitoring-round-of-the-code-of-conduct_october2021_en_1.pdf

175. HCSO (Hungarian Central Statistical Office, 2022): Main indicators of population and vital events. *KSH.hu*. URL: <https://www.ksh.hu/stadat/files/nep/en/nep0001.html>

176. HyperLogic. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://www.electriciti.com/hl/cbc.html>.

177. Info Harvest. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://www.infoharvest.com>.

178. Jalszewski, Mariusz (2021) Ewa Siedlecka skazana za pisanie o aferze hejterskiej. Wyjasniamy, dlaczego to grozne dla prasy. URL: <https://oko.press/ewa-siedlecka-skazana-za-pisanie-o-aferze-hejterskiej-wyjasniamy-dlaczego-to-grozne-dla-prasy/>

179. Kollar M., Czwitkowics T. Mapping digital media. Slovakia. A report by the open society foundations. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/3ef07bee-a025-4274-8e37-c04b57facb21/mapping-digital-media-slovakia-20130702.pdf>.

180. Kozlonyallapot (1996.I.15.) Magyar joganyagok – 1996. évi I. törvény – a radiozasrol es televzi6zasr6l 1996.

181. Krajewski A. (2012), Mapping Digital Media: Poland / A Report by the open society foundations / Andrzej Krajewski, Karim Diakite (reporters), 12 June 2012. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/mapping-digital-media-poland>.

182. Krajewski K. D. (reporters), 12 June 2012. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/mapping-digital-media-poland>.

183. Krajowa gospodarka mogłaby zyskać 50 mld. zł na cyfryzacji administracji. URL: <http://media2.pl/technologie/97386-Krajowa-gospodarka-moglaby-zyskac-50-mldzl-na-cyfryzacji-administracji-wideo.html>

184. Kulik (2022) Państwo czuwa nad usuwaniem treści z internetowych serwisów społecznościowych (The State watches content removal from social media services), [in] cowprawiepiszczy.com. URL: <https://cowprawiepiszczy.com/2022/02/panstwo-czuwa-nad-usuwaniem-tresci-z-internetowych-serwisow-spoecznościowych/>

185. Larysa Komakha, Valentyna Goshovska, Volodymyr Slyshynskyy, Yuriy Lyashchenko, Natalia Lyashchenko. Prospects for the development of information and analytical activities in the system of public authority under the conditions of wartime posture in Ukraine. *Economic Affairs (New Delhi)*, 2022, October, vol. 67(04s), pp. 697-706. <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4sc.pdf>

186. Logic Technologies. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://www.logic-gem.com/bc.htm>.

187. Lucent Technologies. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://www.visualinsights.com>.

188. Lumina Decision Systems. Офіційний сайт розробника програмного забезпечення. URL: <http://www.lumina.com>.

189. Magyarország Alaptörvénye URL: https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv&fbclid=IwAR1fK29E9eSB1-dVh5Lc9y4gdLoi-UYC9ff-A_dYA4emlDmg1quw3LBB1Xc.

190. Marshall McLuhan, Quentin Fiore. *War and Peace in the Global Village*. 2001. Gingko Press. 192 p.

191. McLuhan M. Understanding media: The Extensions of Man / M. McLuhan. – N.Y., 1967.
192. Media landscapes. Expert analyses of the state of media. URL: medialandscapes.org.
193. Monitoring media pluralism in the digital era, country report : Hungary. Centre for media pluralism and media freedom. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cdc7bb5a-3d45-11ed-9c68-01aa75ed71a1/language-en>.
194. Monitoring media pluralism in the digital era, country report : Poland. Centre for media pluralism and media freedom. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fa219ff3-395e-11ed-9c68-01aa75ed71a1/language-en>.
195. Monitoring media pluralism in the digital era, country report : Slovakia. Centre for media pluralism and media freedom. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b1d13ed6-395f-11ed-9c68-01aa75ed71a1/language-en>.
196. Monitoring media pluralism in the digital era, country report : the Czech Republic. Centre for media pluralism and media freedom. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dd650eb2-395e-11ed-9c68-01aa75ed71a1/language-en>.
197. New leadership at Slovak public broadcaster raises independence concerns». International Press Institute. URL: <https://ipi.media/new-leadership-at-slovak-public-broadcaster-raises-independence-concerns>.
198. Newman, N. & et al., 2021. Reuters Institute Digital News Report 2021, Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism. URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2021-06/Digital_News_Report_2021_FINAL.pdf.
199. NUGGETS. Офіційний сайт програмного забезпечення для видобування знань. URL: <http://www.data-mine.com>.
200. Pluralis (2022) Investing to ensure a vibrant independent media throughout Europe, URL: <https://www.pluralis.media>.

201. Radiowa Czwórka do wakacji zniknie z satelity?" (Radio Four disappear from satellite before summer vacations?). URL: <http://media2.pl/media/86434-Radiowa-Czworka-do-wakacji-zniknie-z-satelity.html>.

202. Rybková E., R̃iháčková V. Mapping digital media: Czech Republic. A report by the open society foundations. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/30f340b7-ecfd-475b-9314-7e85c11518ae/mapping-digital-media-czech-20130820.pdf>.

203. Skrzypczak J. Media policy on the implementation of digital terrestrial television in Poland, Jędrzej Skrzypczak. URL: <http://wnpid.amu.edu.pl/attachments/article/2894/047-062.pdf>.

204. Ukrajnaban vizsgalja a sokat vitatott nyelvtorvenyt a Velencei Bizottsag kuldottsege. URL: https://nepszava.hu/3055050_ukrajnaban-vizsgalja-a-sokat-vitatott-nyelvtorvenyt-a-velencei-bizottsag-kuldottsege.

205. Ustawa «Prawo prasowe z dnia 26 stycznia 1984 r.» URL: <http://users.id.uw.edu.pl/~mzaremba/ustawa-prawoprasowe.pdf>.

206. Ustawa o radiofonii i telewizji z dnia 29 grudnia 1992 r. URL: <http://mediarun.pl/files/attach/2007/05/1178535980.pdf>.

207. Zaremba, Joanna (2021) Sytuacja dziennikarzy w Polska Press o wiele bardziej zlozona, niz siš wydaje (The Situation of journalists in Polska Ptes more complicated than it seems). URL: <https://www.wirtualnemedi.pl/arttykul/dziennikarze-w-polska-press-orlen-witold-glowacki>.

208. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, Andrii Hachkov, Sergii Paladiiichuk, Volodymyr Dzeha. Problems of Applying Information Technologies in Public Governance . IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 No.8, August 2021. pp. 71 – 78. http://paper.ijcsns.org/07_book/202108/20210810.pdf (Web of science).

209. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, Ihor Chukhrai, Nataliia Chukhrai, Pavlo Kononenko. Normative-Legal and Information Security of Socio-Political Processes in Ukraine: a Comparative Aspect. IJCSNS International Journal of

Computer Science and Network Security, VOL.22 No.10, October 2022. P. 57-66.

http://paper.ijcsns.org/07_book/202210/20221009.pdf (Web of science).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Лященко Н.Б. Теоретичні засади трансформації інформаційного простору у публічній владі України. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* № 47/2023. С. 233-239. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua> DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.29>

2. Лященко Н.Б., Лященко Ю. Є. Політичний маркетинг та інформаційний простір : сутність і взаємозалежність. *Наукові перспективи: журнал.* 2023. № 8(38) 2023. С. 178-190. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6045/6079>

Особистий внесок: обґрунтовано сутність і специфіку формування інформаційного простору в державі.

Статті в періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

1. Larysa Komakha, Valentyna Goshovska, Volodymyr Slyshynskyy, Yuriy Lyashchenko, **Natalia Lyashchenko**. Prospects for the development of information and analytical activities in the system of public authority under the conditions of wartime posture in Ukraine. *Economic Affairs (New Delhi)*, 2022, october, vol. 67(04s), pp. 697-706. (Скорус). Doi: 10.46852/0424-2513.4s.2022.3 <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4sc.pdf>

Особистий внесок: обґрунтовано тенденції розвитку національної інфраструктури інформатизації, що полягають, зокрема, у створенні інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Лященко Наталія. Проблеми політичної трансформації інформаційного простору сучасної України. *Практична політологія: тенденції і перспективи*: зб. матеріалів І-ї Всеукраїнської науково-практичної інтнрнет-конференції (Київ, 17 березня 2021 р.) /за заг. ред. В.А.Гошовської. Київ.: НАДУ. 2021. С. 45 – 50. URL: <http://academy.gov.ua/parliaments/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=3> (дата звернення 26.01.2021).
2. Лященко Наталія, Юрій Лященко. Тенденції політичної трансформації інформаційного простору в Україні: *30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи*: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 10 вересня 2021 /За ред. Л.Г.Комахи, О.М.Андрєєвої, В.А.Гошовської. К.: ННІ ПУДС КНУТШ. С. 54 – 56 URL: <http://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/5e2f5bc9-7e3f-4bb1-8017-18758fd31148.pdf>
3. Лященко Наталія. Розвиток інформаційного простору України в період війни: *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/316/files/dbca2488-6b24-4608-9db6-0931798c158b.pdf> , С. 213-215. (РОЗДІЛ 1)
4. Наталія Лященко. Особливості діяльності інформаційно-аналітичних центрів органів публічної влади в Україні: *Незалежність України: сучасна доктрина і практика публічного управління*: матеріали міжнар. круглого столу до Дня Незалежності України (Київ, 22 серп. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. 272 с., С. 160-163.
5. Наталія Лященко. Інформаційний простір сучасної України на захисті держави. *Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу*: матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської.

– Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2022. С. 73-75. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/63d065dc-20b2-4aac-b9f2-5a97a55ca011.pdf>

6. Наталія Лященко. Єдність - запорука перемоги. Міжнародний досвід Вишеградської групи для України. *Соборність України: політика духовної спільності, національних традицій і цінностей* : матеріали 10-го ювілей. щоріч. Всеукр. наук.-практ. круглого столу до Дня Соборності України (Київ, 25 січ. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023. С.80-82. <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/4c2653df-781c-46aa-91c0-b5009e44965f.pdf>

7. Валентина Гошовська, Наталія Лященко. Трансформація інформаційного простору у публічній владі України: особливості та перспективи. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього*: матеріали щорічної Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26-27 квітн. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023.,380 с. С. 309-311. <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2039/files/e8f052a9-3ca2-4574-ad95-ec8638583c7f.pdf>

Системи підтримки прийняття рішень

ANALYTICA. Це «візуальний програмний інструмент для створення, аналізу та розповсюдження кількісних ділових моделей, який просто і швидко: відтворює істотну якісну структуру моделей із графічною ясністю діаграм впливу; дозволяє масштабувати моделі, щоб мати можливість поводитися з багатомірними проблемами реального світу впевнено і невимушено, використовуючи «інтелектуальні масиви» (Intelligent Arrays); дозволяє керувати ризиком і невизначеністю, використовуючи ефективне моделювання методом Монте Карло» [188].

BESTCHOICE 3. Це «інструмент СППР, який використовує дуже складний науковий метод прийняти рішення. Головними перевагами цього інструменту треба вважати невимушеність, з якою ОПР може формулювати проблему шляхом систематичного введення альтернатив і критеріїв, і можливість досягти рішення швидко і безболісно. Крім математичної формули, яка обчислює кращий вибір, важливим аспектом виступає метод попарного вибору. Коли основні елементи проблеми визначені, BestChoice3 розділяє її на ряд попарних порівнянь, вибираючи кожного разу кращу двох альтернатив» [186].

CRITERIUM DECISIONPLUS (CDP). Цей «інструмент використовується урядовими і діловими менеджерами для полегшення досягання згоди і структурування процесу вирішення проблем, для яких є характерним велика кількість критеріїв і зацікавлених сторін (stakeholders), та представлення і пояснення сенсу прийнятих рішень виборцям. Він використовується також консультантами, для аналізу рішень та роз'яснення результатів їхнім клієнтам, і технічними комерційними представниками, щоб мати можливість обґрунтувати складні угоди між різними технічними рішеннями» [177].

TREEPLAN. Цей «інструмент, за допомогою Excel, дозволяє побудувати діаграми дерев рішень за допомогою діалогових вікон на

робочих таблицях Excel. Дерева рішення включають формули, які дозволяють підбити підсумок наявних потоків, одержати оцінки результату та здійснити зворотну калькуляцію для визначення оптимальної стратегії» [164].

Інструменти «видобування даних» класифікують на: інструменти міркування на основі прецедентів, інструменти неконкретних запитів і аналізу, інструменти визначення знань, нейронні мережі, а також інструменти візуалізації. З-поміж них треба зауважити на таких.

ESTEEM. «Інструмент міркування на ґрунті прецедентів, який призначено для того, щоб будувати рішення і розв'язувати проблеми, застосовуючи міркування, які спираються на попередній досвід. Він дозволяє виявити і скористатися схованим досвідом і знаннями, як прецедентами, кожен з яких складається з проблеми та її вирішення. Проблема може бути вирішена шляхом відновлення розв'язання подібної проблеми з пристосуванням його до поточної ситуації. Інструмент має велику гнучкість і пропонує загальні засоби підтримки визначення прецедентів, широкий діапазон засобів вибору зразку і варіанти його пристосування, методи маніпулювання прецедентами та специфікації функціональних можливостей кінцевого користувача» [173].

CUBICALC. Цей «інструмент побудовано на методах обробки нечітких запитів та аналізу. Його призначення – створювати і використовувати нечіткі правила. За його допомогою користувач записує англо-подібні (English-like) IF-THEN-правила і, використовуючи графічний редактор, визначає нечіткі «прикметники». Ці правила можуть бути застосовані у подальшому до основних даних для побудови динамічного сценарію. Дуже розвинуті діалогові можливості інструменту виявляються особливо корисними для швидкого прототипування (побудови діючих моделей ситуацій) і проведення швидких експериментів» [176].

NUGGETS. Інструмент «Автоматично просіває дані користувача і розкриває сховані факти і відносини. Цей інструмент зберігає ефективність у

широкому діапазоні застосувань. Він може допомогти: ідентифікувати кращі сектори ринку, зменшити шахрайство, передбачити відмови устаткування і потреби обслуговування, поліпшити виробничий контроль якості і підтримати навчання і дослідження у галузі медицини» [199].

VISUAL INSIGHTS. Інструмент «представляє собою інтерфейс користувача нового покоління для прийняття ділових рішень. Цей інструмент виходить за традиційні рамки представлення даних у вигляді таблиць, текстів і графіків, розширюючи їх технікою запитів. Завдяки цим нововведенням, користувачі здатні аналізувати і представляти навіть найскладніші і дуже деталізовані дані» [187].

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

04050, м. Київ, вул. Академіка Ромоданова, 12/2
телефон (044) 481-21-61

14.11.2023р. № *276-16-04-545*

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах

Видана **Ляшенко Наталії Борисівні** з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні науково-дослідних роботах за комплексним науковим проектом «Державне управління та місцеве самоврядування» (номер державної реєстрації 0199U002827) Національної академії державного управління при Президентові України, а саме:

- у 2021 році - виконавець на громадських засадах (наказ Національної академії: від 15 березня 2021 року № 182-ос «Про залучення до виконання науково-дослідних робіт»); науково-дослідницької роботи «Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства» (номер державної реєстрації № 0120U101662), у рамках якої обґрунтовано питання політичної культури та напрями консолідації та єдності українського суспільства.

Довідка видана на підставі оригіналів наказів Національної академії "Про залучення до виконання науково-дослідних робіт", які зберігаються в архіві Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Київ, вул.Антоня Цедіка, 20).

Відповідно до Указу Президента України від 05 листопада 2020 року № 487/2020 "Про впорядкування використання об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Державного управління справами", розпорядження Кабінету Міністрів України "Деякі питання реорганізації закладів освіти" від 24 лютого 2021 року № 147-р, наказу Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2021 року № 316 "Про реорганізацію закладів освіти" (зі змінами)

Національну академію реорганізовано шляхом присудження до Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Історична довідка: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Указ Президента України від 25 листопада 1999 року № 1496/99 "Про Київський національний університет імені Тараса Шевченка" носив назви:

з **1959 р.** – Київський ордена Леніна державний університет ім.Т.Г.Шевченка;

з **1984 р.** – Київський ордена Леніна і ордена Жовтневої революції Державний університет ім.Т.Г.Шевченка (Статут зареєстровано в мінвузі УРСР за № 6. Наказ Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР від 29 квітня 1984 року № 290).

Директор Інституту

Лариса КОМАХА

